

provincie :: Utrecht

NOTITIE DENKRICHTINGEN, UITDAGINGEN EN KANSEN

Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht in het kader van het programma NOVEX

16 mei 2023

COLOFON

Versie 4

Datum: 16-05-2023

Status: Ambtelijk tussenproduct, openbaar

Dit document is samengesteld door:

Urhahn | stedenbouw & strategie

CE Delft, Strootman Landschapsarchitecten

In opdracht van en in samenwerking met:

Provincie Utrecht

provincie :: Utrecht

INHOUD

4	1. Inleiding
10	2. Doel notitie
11	3. Richtinggevende principes en denkrichtingen
14	4. Uitdagingen en kansen
18	Stad en Land Gezond
22	Klimaatbestendig en Waterrobuust
28	Duurzame Energie
34	Vitale Steden en Dorpen
40	Duurzaam, Gezond en Veilig Bereikbaar
44	Levend Landschap, Erfgoed en Cultuur
48	Toekomstbestendige Natuur en Landbouw
56	5. Stapelkaart en focus
58	6. Randvoorwaarden: op weg naar ruimtelijk arrangement
60	7. Beantwoording vragen NOVEX-startpakket
62	8. proces
63	9. Samenwerking
65	10. Vervolg
67	Bijlagen
68	Bijlage: Dashboard beantwoording vragen NOVEX-Startpakket
	Bijlage: Eerste beantwoording vragen Startpakket (los bijgevoegd)
72	Bijlage: Stand van Zaken NOVEX-gebieden

Overzicht toelichtende boxen

13	BOX: Ruimtelijke Verkenning 2023 PBL
15	BOX: Ontwerpend onderzoek NOVEX
19	BOX: Groen Groeit Mee
25	BOX: Water en Bodem Sturend
31	BOX: Gezonde Leefomgeving en Milieu
37	BOX: Defensie
41	BOX: Mobiliteitsstrategie U Ned
45	BOX: UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies
51	BOX: Utrechts Programma Landelijk Gebied

In het volgende product wordt er nog een box toegevoegd over de Economische Visie van de provincie.

1. INLEIDING

Op weg naar het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht heeft de provincie Utrecht haar tweede ambtelijk tussenproduct opgesteld: de 'Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen'. In deze notitie heeft de provincie Utrecht de uitdagingen waar zij voor staat en die benoemd zijn in het 'Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving' (NOVEX-startpakket, 12 december 2022) verbonden aan haar eigen omgevingsbeleid. Daarbij heeft de provincie Utrecht de kansen benoemd die zij ziet om de uitdagingen aan te pakken.

Deze notitie bouwt voort op het Scopedocument van de provincie Utrecht (28 februari 2023). Hierin is al aangegeven: "Nederland en Utrecht daarbinnen staan voor grote en urgente opgaven: Aanpassen aan het veranderende klimaat, voorkomen van verdere klimaatverandering, de transitie van de landbouw en versterking van onze natuur, de draagkracht van ons water- en bodemsysteem, de energietransitie, de forse woningbouwopgave en het mee-ontwikkelen van groen en leefbaarheid. Deze opgaven strijden om de beperkte ruimte in ons land. Dit speelt vanzelfsprekend sterk in de centraal gelegen provincie Utrecht die zich profileert als Heart of Health. De aanpak van deze opgaven heeft verstrekking gevolgen voor de manier waarop we in de provincie onze ruimte ordenen, gebruiken en beheren. Daarbij is aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en voor draagvlak cruciaal."

Op 28 februari 2023 heeft de provincie Utrecht het Scopedocument aan het Rijk toegestuurd ten behoeve van het eerste ijkmoment dat plaats vond op 6 maart 2023. Dit Scopedocument geeft inzicht in de aard en omvang van het proces en de aanpak om inhoud te geven aan het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. Het Scopedocument is met complimenten vanuit het Rijk ontvangen.

In het Scopedocument hebben we aangegeven dat de provincie Utrecht haar Omgevingsvisie provincie Utrecht (10 maart 2021) gebruikt als basis voor het ruimtelijk voorstel. In de nu voorliggende notitie hebben we concreet gemaakt wat dit betekent. De in deze notitie opgenomen kaarten vinden hun basis in de positioneringskaart, visiekaart en beleidskaarten van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. En in de eerste beantwoording van de vragen uit het startpakket geven we aan in hoeverre dit al opgenomen is in ons omgevingsbeleid.

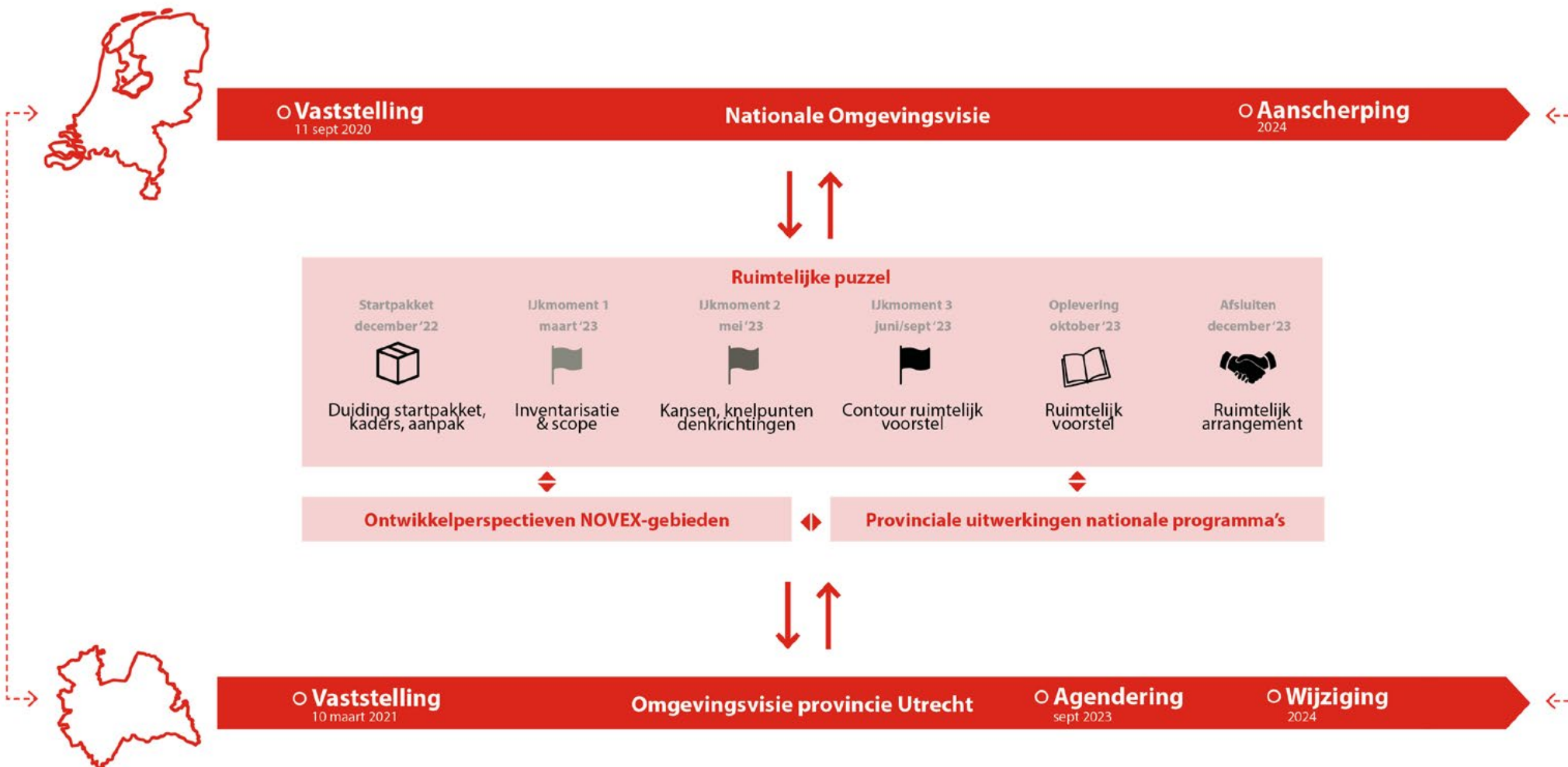
De leidraad in onze Omgevingsvisie, en daarmee ook in de voorliggende notitie, vormen de begrippen 'combineren en concentreren van ontwikkelingen' en 'balans tussen Utrechtse kwaliteiten en opgaven'. Hiermee kunnen we onze provincie mooi en leefbaar houden en bieden we tegelijkertijd ruimte aan ontwikkelingen die op ons afkomen. Dit vanuit het besef: niet alles kan altijd en overal.

LEESWIJZER NOTITIE

De Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen volgt grotendeels de opbouw van het Scopedocument. We starten weer met het doel van de notitie en de centrale denkrichtingen. Vervolgens geven we aan welke uitdagingen en kansen we zien in de provincie Utrecht en tot welke focus dit leidt. Dit is de uitwerking van de methodiek die in het Scopedocument beschreven is. Vervolgens gaan we in op het proces en de samenwerking met onze regionale partners. Hierin laten we ook zien welke stappen we hebben gezet om tot de uitdagingen, kansen en focus te komen. We ronden af met een blik vooruit naar het vervolg van het proces om te komen tot een eerste contour van het ruimtelijk voorstel.

In de notitie zijn twee bijlagen opgenomen, te weten de bijlage 'Dashboard beantwoording vragen NOVEX-Startpakket' en de bijlage 'Stand van Zaken NOVEX-gebieden'. Daarnaast is de bijlage 'Eerste beantwoording vragen NOVEX-Startpakket' als los katern bijgevoegd. De bijlage met het dashboard geeft een samenvattend beeld van het los bijgevoegde katern.

Proces Provinciaal Ruimtelijk Voorstel provincie Utrecht en samenhang met de Nationale en provinciale Omgevingsvisies (bron: provincie Utrecht)

LEESWIJZER KAARTEN

In deze notitie is een kaartenreeks opgenomen. Hieronder is beschreven hoe deze kaartenreeks is opgebouwd. Daarbij is ook aangegeven welke onderdelen te zien zijn op de kaarten. De hierbij opgenomen afbeelding illustreert de opbouw en samenhang van de kaartenreeks. Alle op de kaarten opgenomen aanduidingen zijn indicatief weergegeven.

Basiskaarten

Er is veel informatie beschikbaar op basis waarvan het ruimtelijk voorstel gemaakt kan worden. De afgelopen periode hebben we het nodige kaartmateriaal verzameld. De basiskaarten zijn in een aparte Atlas opgenomen. Deze Atlas is geordend in de thematisch indeling van de hierna beschreven themakaarten. Deze atlas komt op een later moment beschikbaar.

Kaart Utrechtse kwaliteiten

Met dit ruimtelijk voorstel beginnen we vanzelfsprekend niet bij nul. Utrecht is een provincie met vele kwaliteiten waarin elk gebied al een kwaliteit en functie heeft. De kaart van de Utrechtse kwaliteiten uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht brengt dit helder in beeld. Dit is de kwalitatieve onderlegger voor dit ruimtelijk voorstel.

Themakaarten 2030

Voor de periode t/m 2030 zijn al veel ontwikkelingen bekend. Soms zijn hier ook al aparte afspraken over gemaakt, denk bijvoorbeeld aan de Woondeals. Alle bekende informatie en voorgenomen ontwikkelingen voor de periode t/m 2030 worden in het ruimtelijk voorstel verbeeld op gedetailleerde GIS-kaarten.

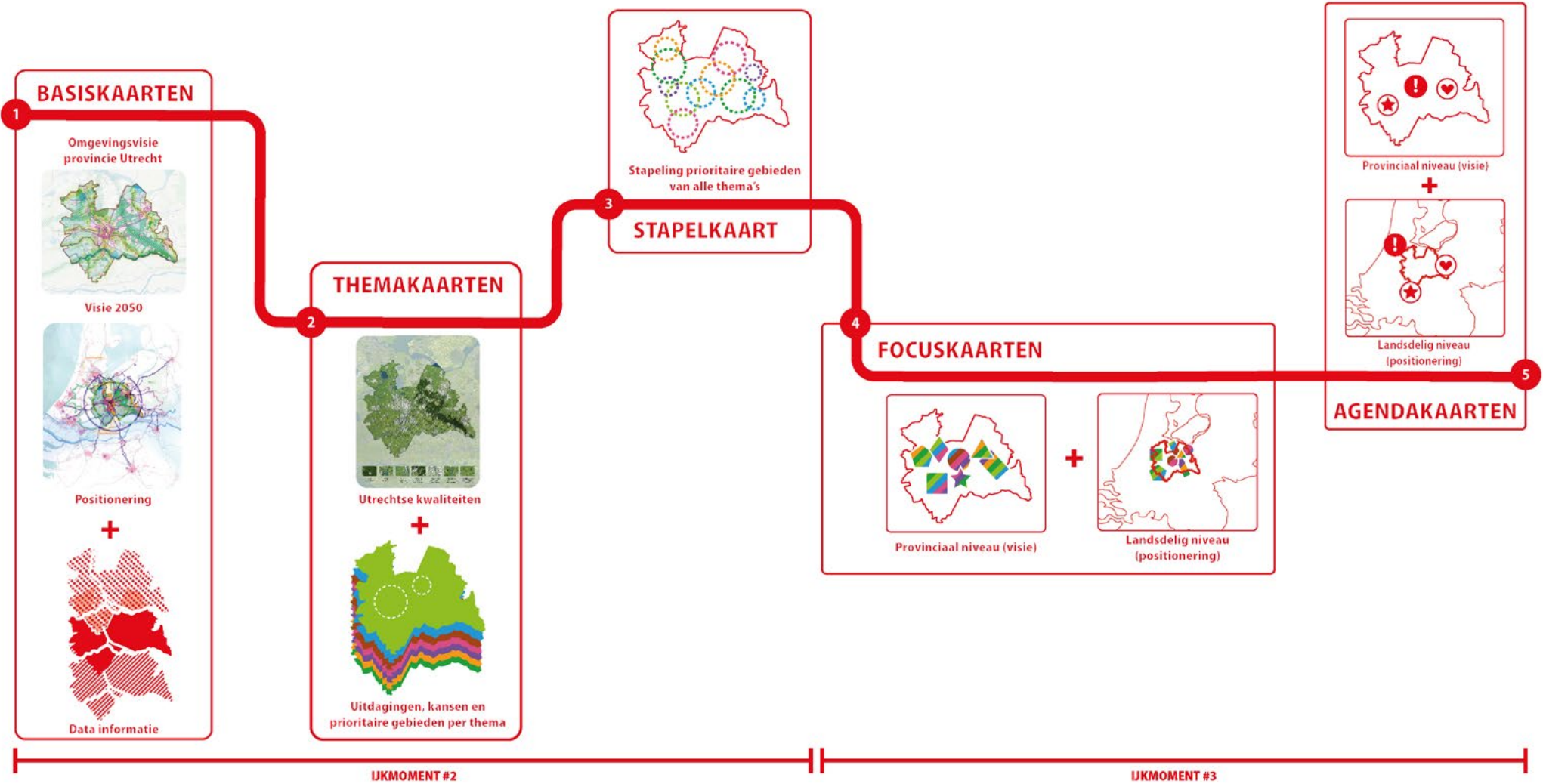
De basis voor deze GIS-kaarten wordt gevormd door de zeven thematische beleidskaarten uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht.

Deze zeven thema's zijn:

1. Stad en land gezond
2. Klimaatbestendig en waterrobuust
3. Duurzame energie
4. Vitale steden en dorpen
5. Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar
6. Levend landschap, erfgoed en cultuur
7. Toekomstbestendige natuur en landbouw

De themakaarten voor de periode t/m 2030 maken geen deel uit van deze notitie, omdat voor deze periode geen denkrichtingen en kansen geformuleerd hoeven worden.

Opzet kaartenreeks

Themakaarten 2050

Vervolgens hebben we zeven indicatieve themakaarten voor de langere termijn opgenomen (2050 met een doorkijk naar 2100). De uitdagingen en kansen voor de provincie Utrecht zijn verbeeld op deze themakaarten. De kaarten sluiten, net als de kaarten voor de periode t/m 2030, aan op de zeven thema's van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Iedere themakaart is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- **Uitdagingen en kansen**

Op basis van de inventarisatie van verschillende beleidsdocumenten, bronnen en de resultaten van de werksessies en het atelier zijn per themakaart verschillende uitdagingen en kansen in beeld gebracht. De kansen kunnen worden beschouwd als eerste ideeën die een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van een uitdaging.

De kansen zijn voorzien van een icoon. Indien de kans betrekking heeft op een specifieke locatie dan is het icoon zichtbaar op de kaart. Sommige kansen zijn meer thematisch van aard en spelen niet specifiek op één locatie. Daarom zijn sommige iconen niet op de kaart opgenomen.

- **De Legenda**

- Laag 1. Algemeen: om de kaart topografisch te duiden is een aantal algemene basiseenheden opgenomen, waaronder het stedelijk gebied, water, infrastructuur en de provinciegrens.

- Laag 2. Visie uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht: de thematische legenda-eenheden die horen bij de thematische opgebouwde visiekaart uit de Omgevingsvisie zijn in de kaarten overgenomen. Hiermee is zichtbaar dat de Omgevingsvisie de basis vormt waar we op voortbouwen.
- Laag 3. Aanvullende informatiebronnen: op basis van de inventarisatie van verschillende beleidsdocumenten, bronnen en de resultaten van de werksessies en het atelier zijn per themakaart verschillende informatielagen toegevoegd die helpen om uitdagingen of kansen te verduidelijken.
- Laag 4. Prioritaire gebieden: soms spelen verschillende uitdagingen of kansen op een specifieke plek in de provincie. Deze locaties zijn als prioritaire gebieden aangeduid in de kaart. In die gevallen waar sprake is van een verzameling van bij elkaar behorende prioritaire gebieden (bijvoorbeeld regiopoorten), is ervoor gekozen om op de kaart slechts op één plek de bijbehorende iconen aan te geven.

Stapelkaart

De gebieden waarin meerdere uitdagingen of kansen bij elkaar komen zijn in de zeven thematische kaarten en in de positioneringskaart aangegeven als prioritaire gebieden. In de stapelkaart zijn deze prioritaire gebieden over elkaar heen gelegd. Hiermee ontstaat een eerste beeld van het samenkomen van de diverse uitdagingen en kansen. In de legenda is deze indicatieve stapeling toegelicht.

Focuskaart – Visie 2050

Uit de stapelkaart komt een aantal gebieden naar voren waarin integrale gebiedsopgaven spelen. In deze integrale gebiedsopgaven komen verschillende uitdagingen samen. Die gebieden waarin Rijk en provincie elkaar het meest nodig hebben zijn opgenomen op de focuskaart. De focuskaart bestaat uit een tweeluik met allereerst een kaart op de schaal van de visiekaart van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Deze focuskaart wordt in het volgende tussenproduct toegevoegd.

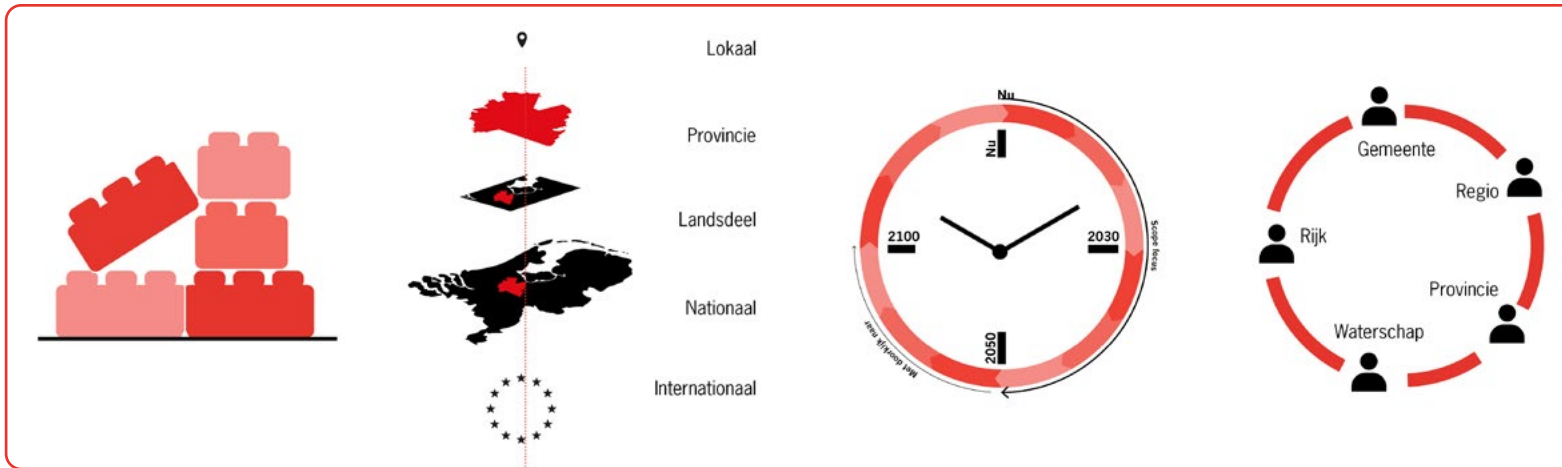
Focuskaart - Positionering

Het tweede deel van het tweeluik wordt gevormd door het aanbrengen van focus op de positioneringskaart. Een deel van de uitdagingen met bijbehorende kansen speelt ook op het provinciegrensoverschrijdende niveau. Voor de verbeelding hiervan wordt een aparte kaart opgenomen die als basis de positioneringskaart uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht bevat.

Agendakaart

In het ruimtelijk voorstel zal tenslotte nog een afsluitende kaart opgenomen worden, die gezien kan worden als een conclusie van het ruimtelijk voorstel 2023 ten behoeve van wijziging van beleid en als een opmaat naar het ruimtelijk arrangement. Dit is de agendakaart. Hierin nemen we de gecombineerde opgaven op die willen we agenderen in deze cyclus van het ruimtelijk voorstel. Ook hier gaan we werken met een tweeluik van positionering en visie. De landsdelige positioneringskaart agendeert gewenste wijzigingen voor de Nota Ruimte. De provinciale visiekaart agendeert mogelijke wijzigingen in de Omgevingsvisie provincie Utrecht.

Kernbegrippen omgevingsbeleid: (wat (visie), waar (beleid), wanneer (uitvoering) en wie (overheid) (bron: provincie Utrecht)

Overzicht provinciaal en regionaal omgevingsbeleid (bron: provincie Utrecht)

This block contains eight document covers arranged in two rows, each with a title, date, and a legend consisting of four horizontal lines with a black dot on the left.

- Omgevingsvisie provincie Utrecht** (10 maart 2021)
- Synergiedocument Groeien in nabijheid** (8 november 2022)
- U16TRECHT** (Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021-2040) (september 2021)
- Perspectief Groene Hart 2040** (2 mei 2017)
- Ontwikkelperspectief Utrecht Nabij** (25 november 2021)
- Regio Amersfoort Centraal!** (Ontwikkelperspectief 2030-2040) (21 september 2021)
- Opgavebeschrijvingen Verstedelijkingsstrategie** (januari 2023)
- Verstedelijkingsstrategie Regio Foodvalley** (januari 2023)

2. DOEL NOTITIE

Op 12 december 2022 hebben alle provincies van de Rijksoverheid het ‘Provinciaal Startpakket fysieke leefomgeving’ (startpakket) in het kader van het programma NOVEX ontvangen. Dit startpakket bevat diverse vragen vanuit verschillende nationale programma’s over de hele breedte van de fysieke leefomgeving. Op basis van het startpakket heeft de provincie Utrecht een proces opgestart om in oktober 2023 te komen tot een Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht dat zicht geeft op wat in de provincie ruimtelijk wenselijk, mogelijk en realiseerbaar is. In dit proces vinden drie ijkmomenten plaats. Tijdens de ijkmomenten vindt er overleg tussen Rijk en provincie over de voortgang.

Tweede ijkmoment

Deze notitie is geschreven voor het tweede ijkmoment tussen Rijk en provincie Utrecht. Het tweede ijkmoment valt in twee delen uiteen:

- Ambtelijk ijkmoment op 24 mei 2023 in de vorm van directeurenoverleg Rijk – provincie Utrecht.
- Bestuurlijk ijkmoment op 15 juni 2023 via het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving Noordwest.

De functie van de notitie is onderlegger te zijn voor het gesprek van de provincie met het Rijk over de denkrichtingen, uitdagingen en kansen voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. De notitie is opgesteld met bijdragen van onze partners, te weten regio’s, gemeenten en waterpartners.

Inhoud notitie

De nu voorliggende notitie is de tweede stap op weg naar het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. In deze ‘Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen’ zijn de eerste inhoudelijke richtingen opgenomen. De notitie geeft ook inzicht in hoe de provincie Utrecht het ruimtelijk voorstel voor zich ziet. Het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht gaat antwoord geven op de vragen over ruimtelijke inpassing van nationale opgaven en doelen uit het startpakket. Dit nadrukkelijk in samenhang en afweging met de provinciale en regionale opgaven. Dit wordt weergegeven in kaarten, beelden, teksten en kwantitatieve gegevens. De basis hiervoor wordt met deze notitie gelegd. In deze notitie is vooral de verbeelding van de langere termijn (2040/2050/2100) opgenomen. De verbeelding van de concrete ontwikkelingen t/m 2030 wordt toegevoegd in het ruimtelijk voorstel zelf.

Positie provincie Utrecht

Met de Notitie Denkrichtingen, Uitdagingen en Kansen als opmaat naar het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht, laat de provincie Utrecht zien dat zij bij uitstek de aangewezen bestuurslaag is voor de voorliggende vraagstukken. We maken met deze notitie de eerste stap om als gebiedsautoriteit integraal invulling te geven aan de inrichting van de ruimte en het bij elkaar brengen van de verschillende opgaven. Uiteraard samen met de regio’s, gemeenten en waterpartners.

Dit is ook waar we als provincies goed in zijn, door onze lange traditie in de ruimtelijke ordening. Het is ook landelijk niet nieuw wat we nu doen. Nederland als geheel heeft een rijke traditie in de ruimtelijke ordening. Ruimtelijke ordening was altijd al het inpassen van een overschot aan vragen in een beperkte ruimte. Hierin zetten we nu een volgende en eigentijdse stap.

3. RICHTINGGEVENDE PRINCIPES EN DENKRICHTINGEN

De provincie Utrecht staat samen met haar partners de komende decennia voor een aantal grote, urgente en complexe opgaven. De Omgevingsvisie Provincie Utrecht (2021, pagina 13) verwijst hiernaar en formuleert het als volgt: 'Er is veel ruimte nodig voor duurzame ontwikkeling van diverse functies zoals wonen, werken, mobiliteit, energie, recreatie, natuur en landbouw. Tegelijkertijd is het onze ambitie om de bestaande Utrechtse kwaliteiten verder te versterken'.

Om in het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht vorm te geven aan deze ambitie hanteren we een aantal richtinggevende principes en denkrichtingen. Deze benadrukken gezamenlijk de noodzaak tot afweging, sturing en keuzes maken. De provincie pakt graag de rol om hierop te sturen.

1: Gebiedsgerichte, integrale en toekomstgerichte oplossingen

De Omgevingsvisie provincie Utrecht vormt de basis voor ons ruimtelijk voorstel. Onze Omgevingsvisie bevat voor realisatie van de samenhangende visie op 2050 vooral algemeen geldend, samenhangend beleid. Er is voor gebiedsgerichte samenhang een opmaat voor uitwerking van dit beleid opgenomen. Samen met diverse partners zijn voor de drie Utrechtse regio's, Regio U10, Regio Amersfoort en Regio Foodvalley, nadere uitwerkingen gemaakt. Deze worden nu verder gebracht naar Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden, met bijbehorende regionale investeringsagenda's (zie de bijlage voor de stand van zaken hiervan). Met het ruimtelijk voorstel brengen we dit bij elkaar en brengen we het een stap verder. Daarbij zorgen we er voor dat alle relevante belangen betrokken worden en zorgvuldig tegen

elkaar afgewogen worden. Verder letten wij erop dat we toekomstgerichte en toekomstbestendige keuzes maken die rekening houden met de draagkracht van de hele bevolking. Dit zorgt voor een goede ruimtelijke ordening en draagt bij aan het verbeteren van de brede welvaart.

2: Utrechtse kwaliteiten behouden en versterken

De Utrechtse kwaliteiten zijn de kwaliteiten die belangrijk zijn voor de uitstraling en aantrekkelijkheid van de provincie Utrecht en voor het aanpassen aan een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving. Het gaat om:

- de groene kwaliteiten, zoals natuur, landschap en erfgoed;
- de blauwe kwaliteiten, zoals bodem, water en lucht;
- de rode kwaliteiten, zoals economische ontwikkeling, bereikbaarheid, energie, aantrekkelijk woonmilieu en een vitaal bebouwd gebied;
- de sociale kwaliteiten zoals voorzieningen, sociale samenhang, gezondheid, cultureel aanbod en inclusiviteit.

Deze kwaliteiten bieden kansen om opgaven te realiseren, maar stellen ook voorwaarden. Het is zoals gezegd onze ambitie het fijne woon-, werk- en leefklimaat in onze provincie op peil te houden als we keuzes maken voor de aanpak van de opgaven. Dit doen we door voor alle opgaven gebiedsgerichte keuzes te maken die passen bij de Utrechtse kwaliteiten in het betreffende gebied en bijdragen aan de gezondheid en het welbevinden van onze bevolking. Dit past ook bij het startpakket waarin kwaliteiten als culturele identiteit, erfgoed en milieu als thematisch verbindend opgenomen zijn.

3: Concentreren en combineren van nieuwe ontwikkelingen

Voor sommige grote opgaven uit het startpakket is veel ruimte nodig, zoals integrale verstedelijking (wonen, werken en voorzieningen) en de energietransitie. Dit zorgt voor een grote druk op de ruimte in onze toch al volle provincie Utrecht. Het is dan ook een uitdaging om de vele opgaven een plek te geven. Het inpassen hiervan heeft impact op de omgeving. Daarom kiezen we ervoor de schaarse ruimte efficiënt te benutten en functies slim te combineren. We hanteren bij het ruimte zoeken voor de opgaven het principe 'inbreiding gaat voor uitbreiding'. Bij een nieuwe ontwikkeling kijken we dus eerst waar locaties benut kunnen worden binnen gebieden die al een vergelijkbare functie hebben, voordat we een claim leggen op 'nieuwe' gebieden. Bij uitbreiding kiezen wij er bovendien voor om te zoeken naar grootschalige locaties waar we nieuwe ontwikkelingen concentreren en combineren.

4: klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke ontwikkeling

Het veranderend klimaat met extreme weersituaties vraagt om klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke ontwikkelingen die meer het natuurlijk bodem- en watersysteem leidend laten zijn. Dit betekent bijvoorbeeld het realiseren van klimaatadaptieve verstedelijking. De landelijke maatlat voor een groene, klimaatadaptieve gebouwde omgeving ondersteunt hierbij. Het realiseren van systeemherstel, voldoende water, schoon water en ruimte voor water vraagt om gerichte keuzes en gezamenlijke inzet. Aanvullend op het klimaatbestendig en waterrobuust beleid zoals opgenomen in de Omgevingsvisie provincie Utrecht.

Water en bodem hebben daarmee invloed op alle opgaven én kwaliteiten van de provincie Utrecht en zullen dus als een rode draad door deze notitie en straks ook het ruimtelijk voorstel heen lopen.

5: Behoud en herstel van biodiversiteit

Voor de biodiversiteit in onze provincie is het van belang, deze zowel binnen als buiten de natuurgebieden te versterken. Daarbij is het nodig toe te werken naar een minder harde scheiding tussen natuur en landbouw. Hiermee kunnen we de verdere achteruitgang een halt toeroepen en verbetering in gang zetten. Dit betekent bijvoorbeeld dat we de natuur-, landbouw- en recreatieopgaven (inclusief Groen Groeit Mee) in samenhang realiseren. Daarnaast betekent dit dat we alle ontwikkelingen zoveel als mogelijk natuurinclusief vormgeven. Dit draagt ook bij aan de samenhang tussen landelijk en stedelijk gebied in de provincie Utrecht.

6: Wisselwerking tussen processen

Het Rijk heeft veel vragen aan de provincie en de regiopartners gesteld. Naast het maken van het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht gaat het om provinciale/regionale uitwerkingen van nationale programma's, zoals het UPLG, als ook de Ontwikkelperspectieven voor de NOVEX-gebieden Groene Hart, Utrecht-Amersfoort, Foodvalley-Arnhem-Nijmegen en Regio Schiphol (zie ook de bijlage voor de stand van zaken hiervan). Als vraagstukken die we constateren in het ruimtelijk voorstel al in deze gebieden opgepakt worden, dan sluiten we daarbij aan. Omdat de Utrechtse NOVEX-gebieden allemaal provinciegrens overstijgend zijn, geven we zo ook uitwerking aan de noodzakelijke samenwerking over de provinciegrenzen heen. Daarbij is

ook de wisselwerking met de buurprovincies en met het nabijgelegen NOVEX-gebied Metropoolregio Amsterdam (MRA) van belang. Dit laatste met name als het gaat om het MIRT project Toekomstbestendig Amsterdam Rijnkanaal/ Noordzeekanaal.

Net als het ruimtelijk voorstel, zijn de meeste van deze gebiedsprocessen en producten volop in ontwikkeling. Dit betekent dat het maken van deelproducten en het bijeenbrengen van die deelproducten voor het ruimtelijk voorstel gelijk op gaat. Binnen de provincie Utrecht wordt gezorgd voor een nauwe en voortdurende wisselwerking tussen al deze trajecten en producten, rekening houdend met de voortgang aan Rijkszijde. Het ruimtelijk voorstel zien we als een overkoepelend eindproduct van deze wisselwerking. Het ruimtelijk voorstel vormt vervolgens ook de basis voor het wijzigen van de Omgevingsvisie provincie Utrecht in 2024.

7: Weergave in kaarten, beelden, teksten en kwantitatieve gegevens

Het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht gaat inzicht geven in de ruimtelijke mogelijkheden en neerslag van de opgaven uit het startpakket in relatie tot het omgevingsbeleid uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Dit inzicht wordt gegeven in kaarten, beelden, teksten en kwantitatieve gegevens. Waar dat kan nemen we de resultaten op kaartbeelden op. Maar niet alles leent zich voor een kaartbeeld, en niet alles is al in kaartbeelden te vangen. Vandaar dat we verschillende vormen van verbeelding gaan hanteren, begeleid door beschrijvingen in tekstvorm. Dit wordt gecompleteerd met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens, zodat er een compleet beeld ontstaat.

We werken richting een ruimtelijk voorstel met drie detailniveaus:

- 2021 t/m 2030 zoveel mogelijk concreet beeld (GIS-objecten, kwantitatieve gegevens e.d.);
- 2031 t/m 2040 schetsbeeld (ontwerpkaarten, bandbreedtes e.d.);
- 2041 t/m 2050/2100 (termijn afhankelijk van thema) doorkijk op ontwikkelingen.

Dit zijn de algemene periodes. Per thema kunnen hier afwijkingen in zitten, omdat aangesloten wordt bij de periodes uit het relevante nationale programma. Dit zal in het ruimtelijk voorstel duidelijk gemaakt worden. Bij het thema wonen gaat het bijvoorbeeld om 2022 t/m 2030 en 2031 t/m 2039.

Ruimtelijke Verkenning 2023, PBL

In de *Ruimtelijke Verkenning 2023* heeft het Planbureau voor de Leefomgeving scenario's ontwikkeld voor de inrichting van Nederland in 2050. In dit rapport worden vier mogelijke ruimtelijke toekomstën gepresenteerd. Dat zijn:

- Mondiaal Ondernemend (technologische vooruitgang doordat grote bedrijven hun economische kracht inzetten),
- Snelle Wereld (de nog verder toegenomen digitalisering doet afstanden verdwijnen),
- Groen Land (veel ruimte voor de natuur) en
- Regionaal Geworteld (burgers nemen het initiatief in hun eigen leefomgeving).

Voor elk scenario zijn op basis van ruimtelijke modellering en ontwerp onderzoek gedetailleerde kaarten van het bijbehorende Nederland van 2050 gemaakt. Deze scenariokaarten brengen in beeld welke gevolgen verschillende keuzes hebben.

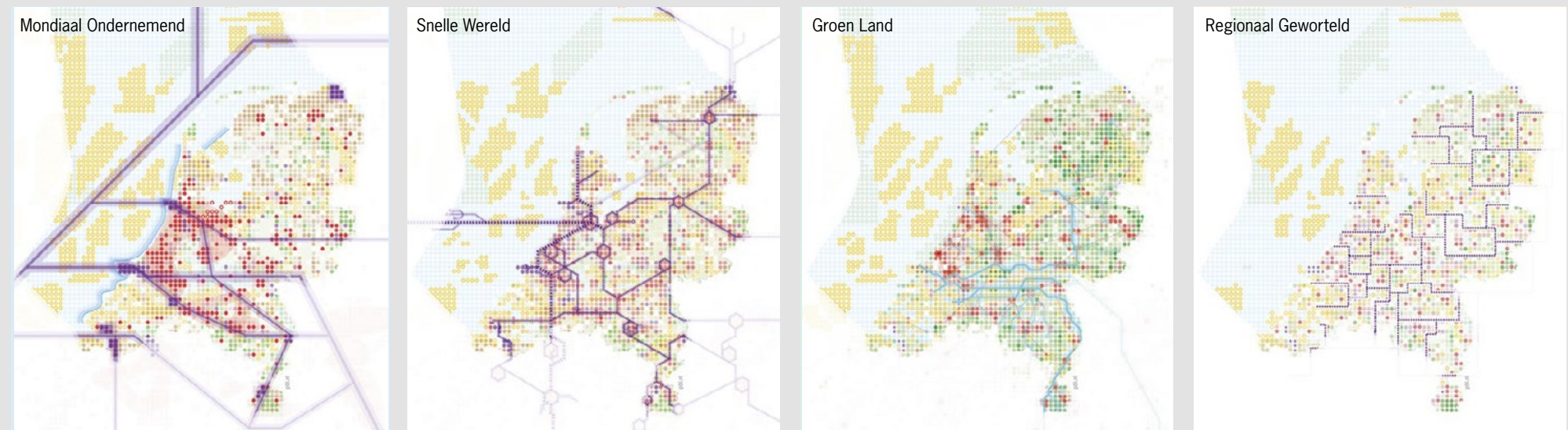
Verduurzaming, de aanpak van het woningtekort en ons aanpassen aan klimaatverandering vragen om grote ruimtelijke ingrepen in Nederland. Daarom is het van belang dat in het beleid scherpere keuzes worden gemaakt dan nu gebeurt. De nieuwe woonwijken, infrastructuur voor verkeer, energie en water, bedrijventerreinen en voorzieningen waarin nu wordt geïnvesteerd gaan gemiddeld zeker vijftig tot honderd jaar mee en zijn medebepalend voor de kwaliteit van onze leefomgeving in de nabije en verre toekomst. Daarom is het verstandig om in de huidige investeringsplannen goed rekening te houden met de toekomst.

Dit brengt een dilemma met zich mee. Aan de ene kant vergen de grote opgaven en transities decennialang vasthoudend omgevingsbeleid. Dat maakt de richting voor alle betrokkenen duidelijk en is nodig om voldoende ruimte te reserveren. Aan de andere kant zijn de opgaven en transities met grote onzekerheid

omgeven. Wie neemt het voortouw? Welk ruimtegebruik vergen ze? En waar levert dit conflicten of juist synergiën op? Scenario's kunnen helpen bij de beantwoording van dit soort vragen. Niet voor niets geeft de Omgevingswet aan dat omgevingsvisies, waaronder de nieuwe Nota Ruimte die voor 2024 is aangekondigd, gebaseerd dienen te worden op scenario's.

In alle vier scenario's speelt de transitie naar een duurzame, veilige en gezonde samenleving een centrale rol. De scenario's laten zien dat de transities er onder verschillende omstandigheden en op basis van verschillende normatieve uitgangspunten anders uit kunnen zien. Ze maken duidelijk wat de ruimtelijke voorwaarden voor en effecten van enkele grote keuzes zijn. Welke structurele keuzes kunnen en willen we maken?

Vier scenario's uit de *Ruimtelijke Verkenning 2023* van het PBL

4. UITDAGINGEN EN KANSEN

Met het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht willen we overzicht bieden over de stand van zaken in de provincie Utrecht ten aanzien van de vragen uit het NOVEX-startpakket. Tegelijk willen we focus aanbrengen op de opgaven waar we nieuwe stappen te zetten hebben. Rijk, provincie Utrecht, regio's, gemeenten en waterpartners

hebben elkaar nodig om tot een gezamenlijke visie en uitvoering daarvan te komen.

In deze notitie hebben we de uitdagingen en bijbehorende kansen opgenomen die volgen uit de confrontatie tussen de vragen uit het startpakket en het vigerende

provinciale omgevingsbeleid. Deze uitdagingen/kansen zijn gemaakt in samenwerking met regio's, gemeenten en waterpartners. In het gesprek over deze notitie willen we verkennen in hoeverre we deze opgaven en ambities ook met het Rijk in collectieve samenwerking verder kunnen brengen.

Overzicht van uitdagingen binnen de Omgevingsvisiethema's (bron: provincie Utrecht)

Startpakket versus Omgevingsvisie provincie Utrecht

Om tot uitdagingen en bijbehorende kansen te komen hebben we allereerst onderzocht hoe de belangrijkste hoofdpogaven uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht (inclusief onderliggende programma's en gebiedsuitwerkingen) zich verhouden tot de vragen uit het startpakket (inclusief onderliggende programma's).

De Omgevingsvisie provincie Utrecht bevat een samenhangende visie en samenhangend beleid voor het geheel van de provincie (met een regionale uitwerking) en voor alle beleidsthema's. Dit is verder uitgewerkt in diverse thematische programma's, zoals voor bodem en water, en recreatie en toerisme. Ook is in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (Utrechtse gedeelte) de visie op de ontwikkeling daarvan samen met de regiopartners opgepakt. Dit vormt een nadere invulling van en aanvullingen op het beeld in de Omgevingsvisie.

De quick scan en aanzet tot matrix die we opgenomen hebben in het Scopedocument lieten al zien dat de hoofdpogaven en ambities uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht op hoofdlijnen goed aansluiten op de vragen over de ruimtelijke inpassing van nationale opgaven en doelen uit het startpakket. De verdere uitwerking hiervan bevestigt dit beeld. Verschillende vragen kunnen al (gedeeltelijk) worden beantwoord door de Omgevingsvisie. Echter, er zijn ook opgaven die gedeeltelijk of helemaal niet op elkaar aansluiten. Bijvoorbeeld omdat een opgave uit het startpakket niet of nauwelijks wordt behandeld in de Omgevingsvisie, of omdat er een eenduidig of samenhangend (uitvoerend) beleid ontbreekt.

We hebben de analyse verrijkt met de voor de provincie Utrecht relevante informatie uit het NOVEX Ontwerpend Onderzoekstraject dat het Rijk heeft opgestart ter begeleiding van de start van het maken van de ruimtelijke voorstellen (zachte landing).

Ontwerpend Onderzoek NOVEX

Een goede ruimtelijke ordening kan alleen als we aandacht hebben voor ruimtelijke kwaliteit. Ontwerpend onderzoek speelt daarbij een cruciale rol. Het doel daarvan is alle belangen aan de voorkant te bevragen, de ruimtelijke gevolgen van de opgaven in kaart te brengen en om toekomstperspectieven te kunnen schetsen. Het inventariseren, analyseren en structureren van ruimtelijke keuzes, kansen en knelpunten en grensoverschrijdende verbanden, kan worden ondersteund door ontwerpend onderzoek.

Het ministerie van BZK organiseert samen met de provincies en andere departementen ruimtelijke ateliers gekoppeld aan de drie ijkmomenten. Rond de jaarwisseling hebben 15 stedenbouwkundige ontwerp bureaus onderzocht welke raakvlakken er zijn tussen het Provinciale startpakket en het provinciale omgevingsbeleid. Om dit proces te voeden, vond in december en januari een reeks ateliers plaats in en met de provincies.

Voor landsdeel Noordwest is dit onderzoek uitgevoerd door de bureaucombinatie Bright, Venhoeven en KuiperCompagnons. Daarbij zijn voor het thema 'bodem en water sturend' en de drie perspectieven uit de Ruimtelijke Ordeningsbrief 'landbouw en natuur', ordenende netwerken voor energie' en 'leefbare steden en regio's' de belangrijkste conflicten en kansen benoemd. Op 14 maart is deze fase van ontwerpend onderzoek afgesloten met een nationaal Atelier. In vervolg hierop biedt het ministerie van BZK extra ontwerpkraft.

Vanuit de provincie Utrecht zijn wij groot voorstander van ontwerpend onderzoek. We zetten dan ook volop ontwerpend onderzoek in om te komen tot het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht. We gebruiken het onder meer om de vragen van het Rijk uit het NOVEX-startpakket te beantwoorden. Ook gebruiken we het om tot een agenda voor wijziging van onze Omgevingsvisie te komen. We bouwen daarbij voort op onze zeven Omgevingsvisie thema's en leggen vanuit daar verbinding met de nationale perspectieven en overkoepelende opgaven.

Vandaar dat wij ervoor hebben gekozen om ons ontwerpend onderzoek in eigen beheer te doen samen met een consortium van bureaus die we zelf opdracht hebben gegeven. Wij staan ervoor open om samen met het Rijk ontwerpend onderzoek uit te voeren naar grensoverstijgende opgaven wanneer hier door buurprovincies voorstellen voor worden ingediend. Daarbij nemen we de rijke oogst aan data, inzichten en kaarten die het NOVEX ontwerpend onderzoek heeft opgeleverd mee.

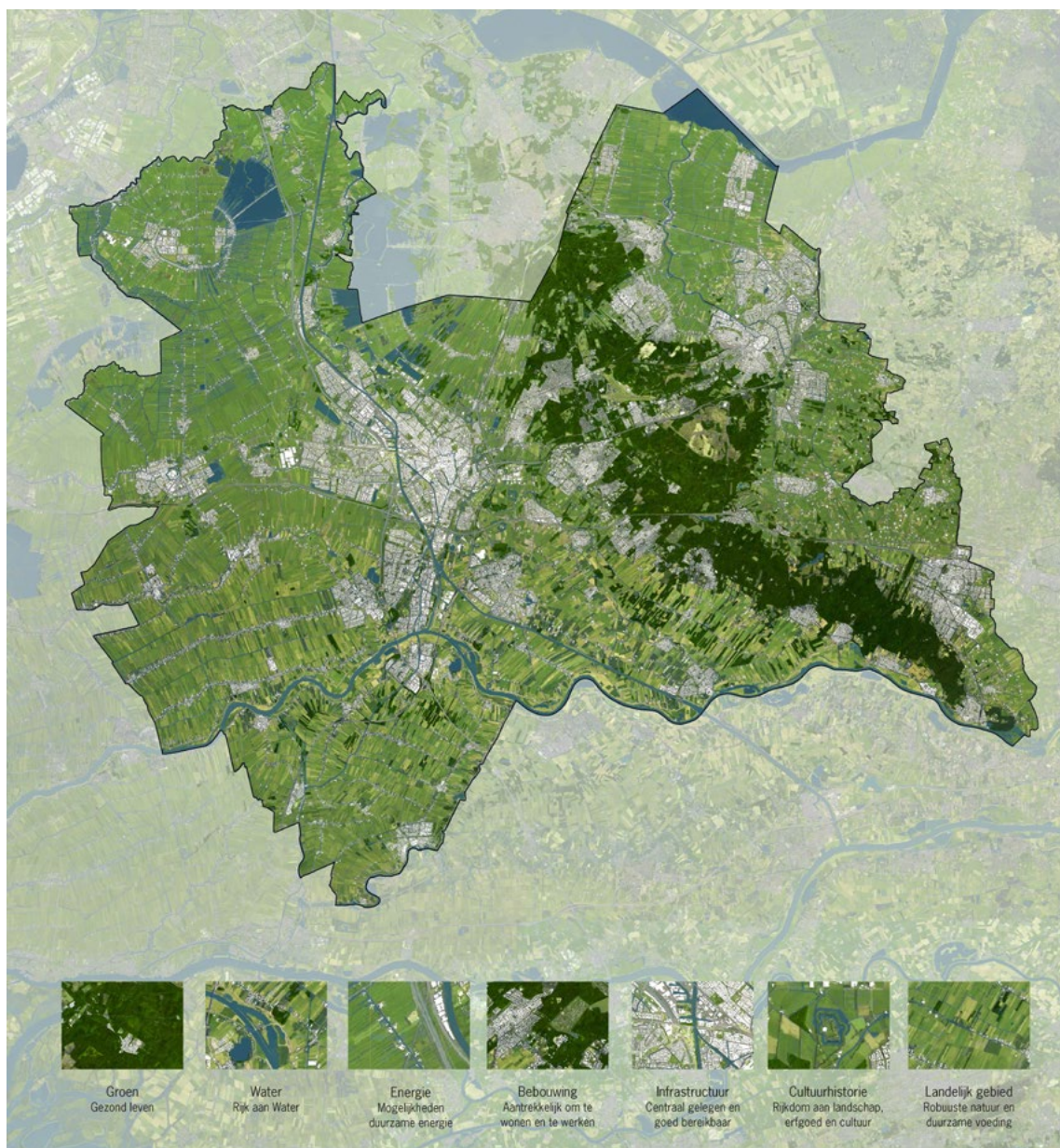
*Groepsfoto Nationaal Atelier, 14 maart 2023
(bron: Ministerie BZK, 2023)*

Utrechtse kwaliteiten

De Utrechtse kwaliteiten vormen de basis voor alle ontwikkelingen in onze provincie. We streven altijd en overal naar een balans tussen de Utrechtse kwaliteiten en de ruimte vragende opgaven. We hebben dit al in onze Omgevingsvisie provincie Utrecht opgenomen: “Wanneer we naar de provincie Utrecht vanuit de lucht kijken, dan valt de grote variatie aan ruimtelijke functies op, zie kaart: Utrechtse kwaliteiten. Al deze functies hebben door de eeuwen heen gezorgd voor een divers en veelkleurig landschap van hoge kwaliteit. Rivieren, kanalen, regionale watersystemen, energievoorzieningen, steden, dorpen, sporen, wegen, recreatieterreinen, natuurgebieden en landbouwgronden wisselen elkaar af. Niet zichtbaar, maar net zo goed van belang is de (diepe) ondergrond. Deze bevat een groot aantal ruimtelijke functies, denk aan: grondwaterwinning voor drinkwater, warmte-koudeopslag en aardwarmte, funderingen, tunnels, kabels, leidingen en archeologisch erfgoed. Het ruimtegebruik is telkens aangepast aan de wensen van die tijd. Met respect voor de bestaande Utrechtse kwaliteiten moeten we ook de komende tijd weer een antwoord vinden op omvangrijke, complexe en urgente opgaven. Daarbij gaat het om afname van bodem-, wateren milieukwaliteit; klimaatverandering; transitie naar een nieuw energiesysteem; forse behoefte aan wonen en werken; toename van mobiliteit; druk op landschap, erfgoed, natuur en biodiversiteit en grote verandering van landbouw.”

Utrechtse kwaliteiten (Besluit Provinciale Staten, 10 maart 2021)

Het belang van behoud en versterking van de Utrechtse kwaliteiten en daarmee het bereiken van duurzame en gezonde groei is recent nog weer benadrukt. De Regio Utrecht is in de 'European Regional Competitiveness Index – 2022 edition', weer, uitgeroepen tot de meest competitieve regio van Europa. Onze goede vestigingsvoorwaarden hebben een belangrijk aandeel in deze sterke economische positie.

Uitdagingen voor de provincie Utrecht

De verder gebrachte analyse uit het Scopedocument, samen met reacties op het Scopedocument en inhoudelijke ateliers en werksessies, heeft een eerste groslijst aan uitdagingen opgeleverd die is verrijkt en aangescherpt middels een werksessie en atelier. Verschillende experts zijn hierbij betrokken geweest en hebben hier een inhoudelijke bijdrage aan geleverd. De uitdagingen zijn tijdens de werksessies verkend op verschillende thema's, waaronder:

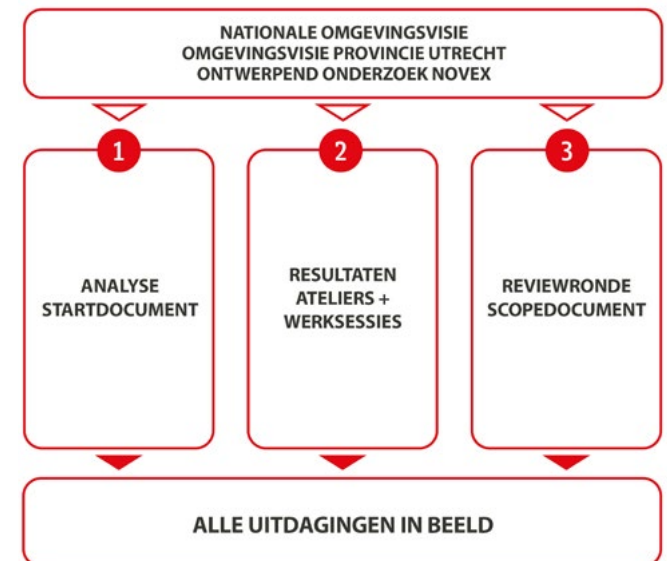
1. Samenwerking met het Rijk nodig versus provincie op eigen kracht;
2. Nieuwe visie nodig versus uitvoering bestaand beleid;
3. Waar speelt de uitdaging op de kaart;
4. Rol van Rijk en/of provincie;
5. Wanneer speelt de uitdaging.

De resultaten van deze fase zijn vertaald in een select aantal actuele en urgente uitdagingen. Deze uitdagingen sluiten enerzijds aan op de vragen uit het startpakket en anderzijds leveren ze een bijdrage aan het verrijken van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. De uitdagingen zijn weergegeven op de figuur en worden hierna één voor één doorlopen en toegelicht.

In onderstaande thematische uitwerking is per thema de kwaliteiten, opgaven en keuzes uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht overgenomen.

De uitdagingen vormden de basis voor een eerste verkenning naar mogelijke kansen die een bijdrage kunnen leveren aan het oppakken van een uitdaging. Zowel de uitdagingen als bijbehorende kansen zijn vertaald in een kaartenreeks die aansluit op de thema's van de Omgevingsvisie. Deze kaarten worden toegelicht. Door deze op kaart te duiden wordt de complexiteit van sommige uitdagingen en kansen op verschillende schaalniveaus direct inzichtelijk. Zoals aangegeven betreft dit een eerste verkenning en worden de kansen verder onderzocht en gewaardeerd in de volgende fase.

Inventarisatie mogelijke uitdagingen (bron: provincie Utrecht)

STAD EN LAND GEZOND

De leefomgeving van de provincie Utrecht biedt veel kansen voor gezond leven. Onze steden en dorpen worden omringd door groene landschappen. Een schone en rustige omgeving is vaak nabij. Wij hebben een samenhangend hoofdnetwerk voor wandelen, fietsen en varen. Dit netwerk verbindt onze woon-, werk- en leefgebieden met het ruime vrijetijdsaanbod, aantrekkelijke recreatiegebieden, landschappen en natuurgebieden. Onze provincie heeft per saldo de schoonste economie van Nederland door het dienstverlenende karakter met relatief weinig vervuilende bedrijven. De provincie is echter tevens de draaischijf van Nederland met veel luchtverontreiniging en geluidsoverlast tot gevolg en tevens grote gezondheidsverschillen onder Utrechters. We gebruiken daarbij onze leefomgeving steeds intensiever. Dit leidt tot afname van de bodem-, water- en milieukwaliteit. De veerkracht van ons bodem- en watersysteem staat onder druk. Er is een toenemende vraag naar drinkwater. De afname van fijnstof in de lucht die de afgelopen jaren is opgetreden, vlakt af. Stikstofoxiden in de atmosfeer leiden tot de vorming van fijnstof en smog. Dit leidt onder andere tot verschraling van natuurgebieden en afname van biodiversiteit. Zonder extra inspanningen nemen geluid- en lichthinder verder toe. In de provincie Utrecht is te weinig groen per inwoner; minder dan 200 m² per inwoner. In het westelijk deel en het verstedelijkte gebied rond Utrecht zelfs minder dan 100 m² per inwoner. Mensen ervaren, door de toename van inwoners en bezoekers, steeds vaker een gevoel van drukte.

In onze Omgevingsvisie leggen we voor de ontwikkelingen tot 2050 de nadruk op:

- Bevorderen van de gezondheid in de woon-, werk- en leefgebieden. Wij zetten in op verbetering van de luchtkwaliteit, vermindering van hinder door geluid, geur en licht en geen toename van externe veiligheidsrisico's.
- Zorgen voor voldoende groene, rustige gebieden in en in de nabijheid van stad en dorp om te ontspannen.
- Inrichten van onze woon-, werk- en leefgebieden zodat deze uitnodigen tot wandelen en fietsen en daarmee tot gezond gedrag.
- Ontwikkelen van een groenblauwe en recreatieve structuur die robuust is langs bestaande doorgaande waterlopen. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Versterken van stad/land-verbindingen en investeren in groen in en om bebouwd gebied, recreatieve verbindingen, recreatiezones en -terreinen. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Ondersteunen met het programma Groen Groeit Mee dat stad en land optimaal met elkaar worden verbonden en recreatieve landschappen bereikbaar en toegankelijk worden gemaakt.

De hierna opgenomen uitdagingen laten zien waar we gezamenlijk stappen te zetten hebben.

Uitdaging 1: Realiseren van een groenblauw recreatief netwerk, toegesneden op stad en land

Om de leefbaarheid en gezondheid in het stedelijk gebied te garanderen en te verbeteren is het essentieel om te investeren in meer groen, zowel bij inbreiding als bij uitbreiding. De opgave is daarmee niet alleen méér

groen maar ook beter groen. Dit groen moet robuust en adaptief zijn en als voorinvestering worden aangelegd (eerst groen, dan rood). Het versterken van de groene scheggen (groene zones die stad en landschap met elkaar verbinden) is hierbij het uitgangspunt. Het netwerk beperkt zich niet tot natuur- en recreatiegebieden maar vergt ook transformatie van landbouwgebieden. Bij het verbeteren van de bereikbaarheid (routes) en toegankelijkheid (impuls) moeten bestaande kwaliteiten van groen en landschap optimaal worden benut. Bijvoorbeeld door het ontsluiten van groengebieden en verbinden van groengebieden en door in te zetten op OV bereikbare en groene haltes.

In het landelijk gebied willen we de 10% groenblauwe dooradering-opgave inzetten om stad-land relaties en de recreatieve toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van het landschap rond de steden te vergroten. Daarnaast zien we kansen om stevige groenblauwe corridors te realiseren gekoppeld aan het raamwerk van rivieren, linten, linies en randmeren. Deze bestaande structuren breiden we uit tot een netwerk zowel binnen de provincie als naar buiten de provincie gelegen natuurgebieden en landschappen. We willen actief sturen op het beter toegankelijk maken van het buitengebied, maar willen ook grote stille landschappen behouden.

Uitdaging 2: Verbeteren van milieukwaliteit in steden en dorpen en deze verder optimaliseren bij nieuwe ontwikkelingen

Ondanks alle inspanningen is er op veel plekken nog steeds geen gezond stedelijk leven mogelijk. Met name de geluidsbelasting is vaak ongezond hoog maar ook fijnstof en de toenemende drukte vragen om krachtige

maatregelen. Deze maatregelen moeten per gebied worden uitgewerkt. Dat vergt geen generieke aanpak, maar maatwerk en zonering. Ook het veilig routeren en vervoeren van gevaarlijke stoffen vergt aandacht. Als het Rijk het vervoer van gevaarlijke stoffen op een andere manier vormgeeft (niet per spoor door de steden) dan haalt dit ook belemmeringen voor woningbouw weg.

Bij de maatregelen om geluidsoverlast te beperken, wordt bij de omliggende snelwegen en de meest drukke provinciale wegen gedacht aan schermen, overkluizing, (land)tunnels en groene bufferzones. Idealiter kan de mobiliteitstransitie ingezet worden om geluid(soverlast) aan de bron te beperken. Dus door stedelijk gebied auto luw, auto arm, of auto vrij te maken. Dat vraagt om gedragsverandering en inzet van aanvullend instrumentarium.

Vergroten van bronnen van geluidsoverlast, zoals door een mogelijk te realiseren vierde aanvliegroute Schiphol, passen in principe niet binnen het uitgangspunt om stad en land gezonder te maken. We ondersteunen het gegeven dat er een landelijke verkenning wordt gedaan om het vliegverkeer meer te verspreiden en omvliegen te beperken, maar willen voorkomen dat dit leidt tot een toename van overlast in onze al hoog belaste provincie. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor geur en fijnstof overlast van de intensieve veehouderij en industrie rond steden en dorpen. Ook voor deze milieukwaliteit beïnvloedende bronnen geldt dat er een opgave is om de bestaande overlast te verminderen. Vergroten van deze bronnen past daar niet bij.

Groen Groeit Mee

De provincie Utrecht staat voor een gigantische groei- en bouwopgave. Tot 2040 is er behoefte aan zo'n 165.000 nieuwe woningen en 82 – 130 ha (netto) nieuwe bedrijventerreinen. Daarmee komt er druk te staan op onze leefomgeving en natuur én de gezondheid en kwaliteit van leven van inwoners. Goed toegankelijke, groene gebieden zijn noodzakelijk voor de gezondheid van individuele inwoners én voor sociale cohesie.

Provincie Utrecht, U10, Regio Amersfoort, Regio Foodvalley (Utrechtse deel) en de vier Utrechtse waterschappen werken onder regie van de provincie samen aan Groen Groeit Mee. Op 7 februari 2022 ondertekenden bijna veertig betrokken overheden, natuurorganisaties en andere partners het Groen Groeit Mee Pact. Daarin staat onze gedeelde ambitie om bij alle ruimtelijke plannen en gebiedsontwikkelingen, de ontwikkeling van (recreatief) groen en water evenwichtig en volwaardig te laten meegroeien.

Vijf groene waarden geven invulling (en afbakening) aan Groen Groeit Mee:

1. Toegankelijk groen: Iedere inwoner heeft toegang tot landschappen met een kwaliteit die aansluit bij recreatieve wensen en behoeften.
2. Landschapsinclusieve landbouw: De productie van voedsel gaat samen met een aantrekkelijk, rijk, biodivers en toegankelijk landschap.
3. Veerkrachtige natuur: De natuur heeft een rijke biodiversiteit en is veerkrachtig.
4. Beleefbaar landschap: Het landschap is levend en beleefbaar, en draagt bij aan herkenbaar erfgoed, cultuur en biodiversiteit.
5. Zichtbaar water: Een robuust en zichtbaar watersysteem als drager van gezond stedelijk leven, natuur en landbouw.

Daarnaast onderscheiden we dertien typen groene opgaven, welke zijn te bekijken op een webkaart.

We werken concreet aan vier voorbeeldgebieden om de ambitie van Groen Groeit Mee ook daadwerkelijk uit te voeren:

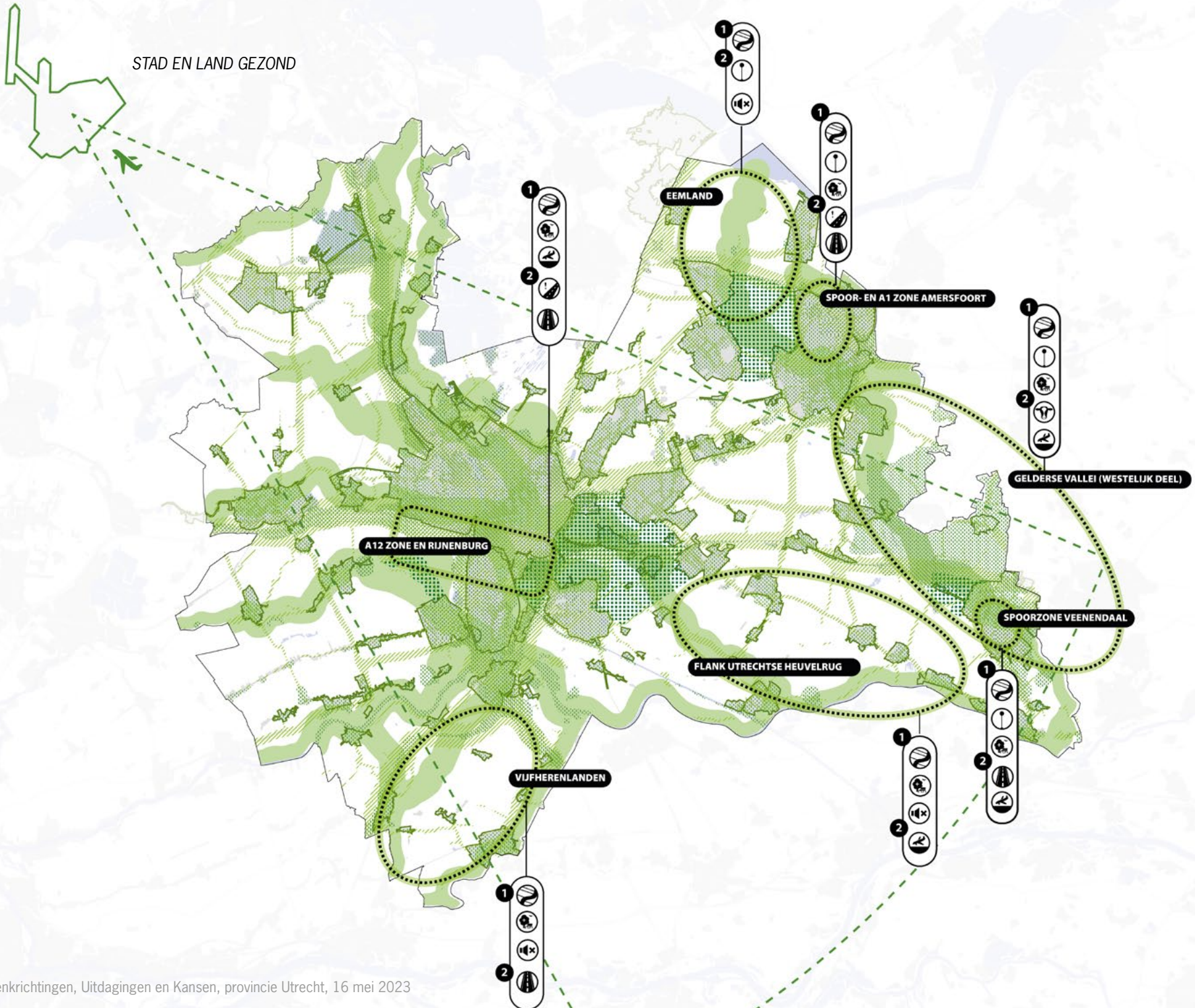
1. Kromme Rijn Linie Landschap (ten zuidoosten van Utrecht).
2. Hollandse IJsselgebied (ten zuidwesten van Utrecht).
3. Zuidelijke Eemvallei (Amersfoort).
4. De Roode Haan (nabij Veenendaal).

Onze ambitie is om de kennis en kunde vergaard in deze voorbeeldgebieden, met de partners verder uit te rollen. Bovendien heeft GGM de handreiking nieuwe woongebieden opgesteld en komt in de toekomst mogelijk ook een handreiking groen voor verdichtingslocaties.

In onze Omgevingsverordening hebben we de regel opgenomen dat: woningbouw (>50 woningen, buiten de rode contour) in samenhang wordt ontwikkeld met lokale en regionale groenontwikkeling waarbij de omvang van de woningbouw in evenwichtige verhouding staat tot de hoeveelheid te ontwikkelen natuur en recreatie.

Instrumentarium Groen Groeit Mee in verschillende beleidsprogramma's

LEGENDA

	Algemeen Bestaand bebouwd gebied
	Water
	Hoofdinfrastructuur
	Provinciegrens
<hr/>	
	Omgevingsvisie provincie Utrecht Ontwikkeling groenblauwe en recreatieve structuur
	Versterken stad-land verbinding
<hr/>	
	Gezonde leefomgeving (Rijkswaterstaat) Gezondheid effecten screening (GES-waarde is 6 of hoger)
	Zoekgebied 4e aanvliegeroute Gebied 4e aanvliegeroute schiphol
	Groen groeit mee Voorbeeld gebieden
	Atlas Leefomgeving Geluid van wegverkeer Lden >56 dB
<hr/>	
	Prioritaire gebieden Prioritair gebied

UITDAGINGEN

1 Realiseren van een groenblauw recreatief netwerk, toegesneden op stad en land (Groen Groeit Mee).

KANSEN

 Versteven van het groenblauwe raamwerk, ook met nieuw groen (waterlopen, rivieren, en linten, waterlinies en randmeren).

 Bereikbaar maken van groen en landschap met via nieuwe fiets- en wandelroutes routes en groene haltes OV.

 Verbeteren van de kwaliteit en beleefbaarheid van de grote stille landschappen (oases).

 Versterken van de groene scheggen tot groene zones die stad en landschap met elkaar verbinden.

2 Verbeteren van milieukwaliteit in steden en dorpen en deze verder optimaliseren bij nieuwe ontwikkelingen.

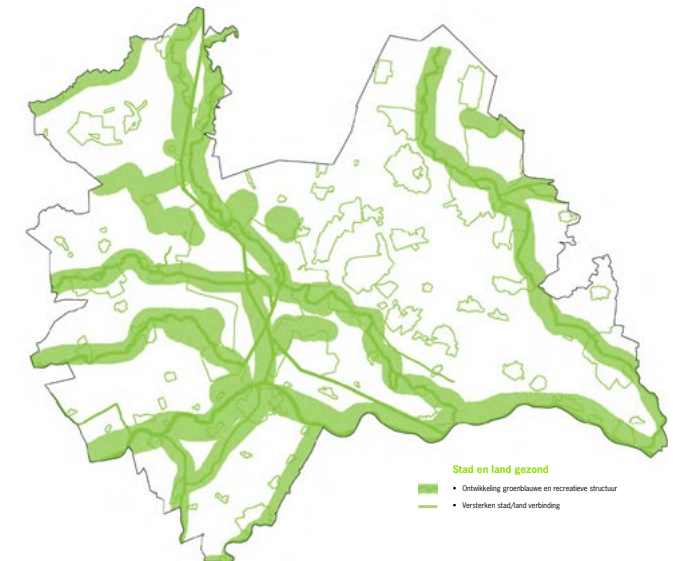
 Voorkomen van extra geluidsoverlast als gevolg van een 4e aanvliegeroute Schiphol.

 Bevorderen veilig routeren en vervoeren van gevaarlijke stoffen.

 Beperken overlast (geur, stikstof en fijnstof) door intensieve veehouderij.

 Inzetten mobiliteitstransitie voor beperken geluidsoverlast in bebouwd gebied en op hoofdwegennet (Rijks- en provinciale wegen).

Visie provincie Utrecht 2050 - Stad en land gezond
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

KLIMAATBESTENDIG EN WATERROBUUST

Utrecht is rijk aan water. De grote variëteit van het watersysteem in onze provincie (bestaande uit rivieren, kanalen, sloten en beken) heeft een belangrijke functie in de wateraanvoer en -afvoer. Op de Utrechtse Heuvelrug infiltreert veel regenwater, een belangrijke bron voor drinkwaterwinning, de (levensmiddelen-) industrie en de natuur- en landbouwgebieden langs de flanken. Met de Klimaatbestendige Wateraanvoer kan bij droogte vanuit het Amsterdam-Rijnkanaal en de Lek extra zoetwater naar West-Nederland worden aangevoerd. Dit ter voorkoming van onder andere bodemdaling in het veenweidegebied en verzilting in de Hollandsche IJssel. De uiterwaarden langs de Nederrijn en Lek zijn onderdeel van een uniek rivierenlandschap. De Lekdijk en de Grebbedijk beschermen een groot deel van Midden- en West-Nederland tegen overstromingen. Klimaatverandering heeft vele gevolgen voor onze leefomgeving. Heftige regenbuien in korte tijd kunnen vaker leiden tot overstroming en wateroverlast. Lang aanhoudende droogte leidt tot vermindering van de beschikbaarheid van oppervlakte- en grondwater. In de steden is de kans op hittestress het grootst vanwege verdichting en verstening.

In onze Omgevingsvisie leggen we voor de ontwikkelingen tot 2050 de nadruk op:

- Samenwerken aaneen klimaatbestendige en waterveilige provincie met waterbeheerders, gemeenten en Rijk.
- Zorgdragen voor aantrekkelijke en toekomstbestendige dijken en omgeving langs de Nederrijn en Lek. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Nemen van maatregelen om de zoetwateraanvoer naar West-Nederland bij droogte te garanderen via de Klimaatbestendige Wateraanvoer. Dit is indicatief op de bijbehorende themakaart aangegeven.
- Benutten van het hydrologische systeem van de Utrechtse Heuvelrug om regenwater vast te houden en te infiltreren. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Nemen van een mix aan maatregelen voor het tegengaan van bodemdaling in de veenweidegebieden. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Uitbreiden van de bestaande grondwaterwinningen met zoekgebieden drinkwaterwinning Eiland van Schalkwijk en Eemdijk. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Zorgen dat de kwaliteit van ons oppervlakte- en grondwater voldoet aan de doelen uit de Kaderrichtlijn Water en de doelen voor het overig water.
- Klimaatadaptief inrichten van nieuwe ontwikkelingen in stedelijk en landelijk gebied.

De hierna opgenomen uitdagingen laten zien waar we gezamenlijk stappen te zetten hebben.

Uitdaging 3: Klimaatbestendig maken van ons bebouwd gebied tegen piekbuien, droogte- en hittestress

De klimaatverandering heeft consequenties voor het landgebruik, in stad, dorp en omliggend landelijk gebied (meer wateroverlast of droogte). In de stad met veel verhard gebied heeft dit grote gevolgen omdat water sneller blijft staan, groen sneller verdroogt, en stenen langer heet blijven. De grote uitdaging ligt in het vergroenen van onze steden waardoor ze beter bestand zijn tegen de effecten van het veranderend klimaat, de leefkwaliteit van stedelijke gebieden hierdoor verhogen en ruimte bieden aan nieuwe inwoners.

Er zijn daarom afspraken gemaakt voor vergroening en klimaatadaptatieve inrichting bij nieuwe ontwikkellocaties (wonen, werken en voorzieningen). Deze afspraken zijn ook opgenomen in het Convenant Duurzame Woningbouw. De landelijke Maatlat groene klimaatadaptatieve gebouwde omgeving maakt wat voor nieuwbouw klimaatadaptatief bouwen en inrichten inhoudt. Ook moeten we prioriteit geven aan vergroenen van en verminderen verharding in vooroorlogse wijken en bedrijventerreinen. Daarnaast is het voor het verminderen van verharding belangrijk om nieuwe (collectieve) ruimte-efficiënte parkeerconcepten te verkennen, zodat parkeren minder ruimte in neemt.

Ook in het landelijk gebied moeten maatregelen genomen worden om aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. Dit gaat om het omgaan met grote hoeveelheden water door piekbuien, kans op natuurbranden door droogte en hittestress en droogte bij gewassen en dieren.

Uitdaging 4: Behouden van waterveiligheid op een aantrekkelijke en toekomstbestendige manier

Langs de rivierdijken werken we al goed samen met onze waterpartners zoals bij het project 'Sterke Lekdijk'. Hier zetten we in op een veilige dijk die de identiteit van het rivierenlandschap versterkt, de erfgoedwaarden verzilverd en daarmee ook interessant is voor bewoners en recreanten. Een grote opgave waar nog geen sluitende oplossing voor is gevonden is de opgave rondom het watersysteem van het Amsterdam-Rijnkanaal (-Noordzeekanaalgebied). Er bestaat een risico dat in de toekomst de spuicapaciteit op de Noordzee onvoldoende is of zelfs niet meer mogelijk is. Bij hoog water en piekbuien kan daardoor de waterstand van het Amsterdam-Rijnkanaal sterk stijgen met mogelijk dijkdoorbraken en overstromingen als gevolg. Dit risico speelt in het gehele gebied ten westen van de Utrechtse Heuvelrug en ten noorden van de rivier de Lek. Dit vergt grote investeringen in de waterinfrastructuur en grote retentiegebieden/piekbergingsgebieden in de nabijheid van het Amsterdam-Rijnkanaal die bij nood als overloopgebied kunnen fungeren. Hier liggen kansen voor een verbinding met de opgaven van waterconservering in het landelijk gebied (zie hierna). In de kamerbrief Water en Bodem Sturend houdt het Rijk rekening met de optie van peilaanpassing van het Markermeer. Dit kan leiden tot een waterveiligheidsvraagstuk en wateropgave in vrij afwaterende gebieden langs de Eem.

Uitdaging 5: Zorgen voor een gezonde waterbalans en een toekomstbestendig watersysteem waarmee voldoende zoetwater beschikbaar blijft

In de droge jaren, vooral in de zomers, is er nu al een watertekort. Met het veranderend klimaat zal dit de komende decennia toenemen. Dit leidt tot toenemende problemen in kwetsbare gebieden die sterk afhankelijk zijn van voldoende (gebiedseigen) water, zoals de veenweidegebieden, de Utrechtse Heuvelrug, natuurgebieden en de beekdalen. Droogte heeft nadelige effecten op natuur/biodiversiteit, klimaatdoelstellingen (vernatten veenweiden), de landbouw en onze drinkwatervoorziening. Ook watergebruikende functies moeten een bijdrage leveren aan het verminderen van het watertekort.

Door meer water vast te houden en te bergen, kan verdroging tegengegaan worden. Water vasthouden in het oppervlaktewater en in de bodem vraagt (veel) ruimte en/of een andere (agrarische) bedrijfsvoering. Voor het lokaal vasthouden van water liggen goede kansen op de Utrechtse Heuvelrug en haar flanken. Hier kan zonder grote landschappelijke impact veel extra water vasthouden worden als buffer voor droge perioden. Naast (drink)waterwinning kan daarvoor ook gekeken worden naar meer infiltratie (bijvoorbeeld door het versneld afkoppelen van regenwater van het riool) en naar het waterbeheer (van afvoeren naar vasthouden). Voorstellen hiervoor zijn opgenomen in de Blauwe agenda. Deze Blauwe Agenda biedt denkrichtingen voor een robuust en toekomstbestendig watersysteem voor de heuvelrug en de flanken om droogte en wateroverlast te beperken.

Het tegengaan van verdroging of het vernatten van veenweidegebieden met gebiedseigen water (vanuit het principe Bodem en water sturend) heeft een grote ruimtelijke impact. Het inzetten van gebiedseigen water houdt in dat niet het hoofdwatersysteem het benodigde water levert, maar dat gebieden zelfvoorzienend zijn vanuit de eigen boezem. Daarom is ruimte nodig voor waterconservering. Peilverhogingen maken ook dat het bufferend vermogen van de bodem vermindert, waardoor elders ruimte voor waterberging nodig is wanneer er sprake is van piekbuien.

Voor het tegengaan van een mogelijk drinkwatertekort doen we aanvullend onderzoek in de gehele provincie naar het cumulatieve effect van drinkwaterontrekkingen op het totaal van grondwaterontrekkingen. Ter aanvulling hierop is een aangescherpte gezamenlijke drinkwaterstrategie nodig. We moeten anders omgaan met drinkwater en het alleen gebruiken waar het 'moet'. Dit vraagt om aanpassing van de drinkwaterwet en het bouwbesluit. Daarnaast wordt gekeken naar het anders beprijzen van drinkwater, waardoor niet elke liter even duur is. Bijvoorbeeld via een prijsplafond. Ook zoeken we naar nieuwe en alternatieve drinkwaterbronnen.

Tenslotte is ook de bruikbaarheid en beleefbaarheid van het water voor onze inwoners van belang. Hierbij is er speciale aandacht nodig voor het belang van zwemwater. De provincie Utrecht heeft een tekort aan zwemwater, wat resulteert in een toenemende recreatiedruk op nu al drukke gebieden. Met de groei van het aantal inwoners, gecombineerd met de voortgaande klimaatverandering, zal de vraag naar zwemwater in warme zomers zal toenemen. Hiervoor moeten nieuwe locaties gevonden worden.

Uitdaging 6: Tegengaan van bodemdaling en verminderen uitstoot broeikasgassen uit veenbodems door het maken van integrale keuzes over grondgebruik en het watersysteem.

Doelstellingen voor verminderen uitstoot broeikasgassen uit veen zijn opgenomen in het Klimaatakkoord (2019) en provinciaal vertaald via de lijnen van het Nationaal Programma Veenweiden en het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Om aan te geven met welke aanpak deze doelstellingen gerealiseerd kunnen worden, hebben alle provincies in opdracht van het Rijk een Regionale Veenweiden Strategie (RVS) opgesteld. In Utrecht is dit de RVS Utrechtse veenweiden (2022) met daarin opgenomen een strategie en aanpak hoe de provinciale opgave te realiseren (vermindering van 9,9Mton/ha/jaar in 2030). De RVS geeft daarbij ook uitvoering aan deze ambities uit de Omgevingsvisie. Het vraagstuk van bodemdaling speelt overal in het veenweidegebied, en vanwege de dikke veenpakketten die daar aanwezig zijn, het meest aan de noordwestzijde van de provincie.

In de kamerbrief Water en Bodem Sturend (WBS, nov 2022) is voor de veenweidegebieden aangegeven dat hier de waterpeilen moeten worden verhoogd tot een drooglegging van 40 tot 20cm. Dit sluit aan bij de Regionale Veenweidestrategie, waar naast waterinfiltratiesystemen ook alternatieve teelten zoals materialen voor biobased bouwen (lisdodden of hennep), en ‘boeren bij hoog water’ wordt onderzocht. Echter zijn er drie randvoorwaarden die daarbij moeten worden meegenomen:

- De beschikbaarheid van voldoende zoetwater is randvoorwaardelijk. Het dilemma hierbij is dat het grootschalig verhogen van de grondwaterstand veel extra water vraagt, terwijl het Rijk ons juist vraagt om minder water uit de rivieren te gebruiken en zelfvoorzienend te zijn door gebiedseigen water te gebruiken. Wanneer we dit toepassen, kunnen we in droge zomers geen of beperkt rivierwater ten behoeve van landbouw en natuur inlaten. Zelfvoorzienend zijn qua zoetwater in combinatie met grootschalige vernatting is mogelijk door overtollig water uit de winter op te slaan in waterconserveringsgebieden in het veenweidegebied. Dit betekent een forse ruimteclaim. Dit is een bovenregionale opgave, die de provincie samen met waterschappen en het Rijk wil agenderen en oppakken.

- Het verhogen van de grondwaterstand zorgt voor minder ruimte voor het opvangen van regen, wat bij de steeds vaker voorkomende piekbuien een steeds groter probleem vormt. De huidige wateroverlast-normen zijn daar ook niet op afgestemd, dus er moet uitgewerkt worden hoe daarmee om te gaan.
- Het verhogen van de grondwaterstand brengt een risico op extra fosfaatspoeling met zich mee, waardoor de waterkwaliteit (tijdelijk) verslechtert. Daarom moet een vernattingsstrategie worden uitgewerkt die daarmee rekening houdt.'

Dit zijn belangrijke thema's die tezamen met de waterschappen en alle overige betrokkenen onderzocht moeten worden.

Water en Bodem Sturend

Door water en bodem “sturend” te laten zijn in de ruimtelijke ordening en klimaat adaptief te bouwen, kunnen we in de toekomst met toenemende weersextremen en een steeds grilliger klimaat blijven wonen, werken, leven en recreëren in de provincie Utrecht, zonder dat de natuurlijke systemen waarvan we afhankelijk zijn, uitgeput raken’. Klimaatbestendige en water-robuste keuzes zijn nu nodig voor een duurzame, veilige en gezonde leefbare woon- en werkomgeving voor nu en in de toekomst. Een gezonde bodem, meer ruimte voor waterberging, voldoende en schoon water, zorgvuldig gebruik van (drink)water en de ondergrond dragen bij aan een veilige en toekomstbestendige leefomgeving voor huidige en toekomstige generaties. De Provincie Utrecht werkt hierin samen met Utrechtse waterschappen en drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, Rijk, gemeenten en buurprovincies.

Opdracht aan provincies

De kabinetsbrief Water en Bodem Sturend van 25 november 2022 bevat 33 structurerende en richtinggevende keuzes voor water en bodem in de ruimtelijke ordening. Deze keuzes zijn gebaseerd op een aantal uitgangspunten, waaronder niet afwentelen op toekomstige generaties, niet afwentelen op andere gebieden en niet afwentelen van privaat naar publiek. Het Kabinet geeft de provincie Utrecht de opdracht om structurerende keuzes voor water en bodem mee te nemen in de uitwerking van het provinciaal gebiedsprogramma landelijk gebied (UPLG), de NOVEX-gebieden en bij het provinciaal Ruimtelijk Voorstel.

Relatie met huidige ambities en beleid

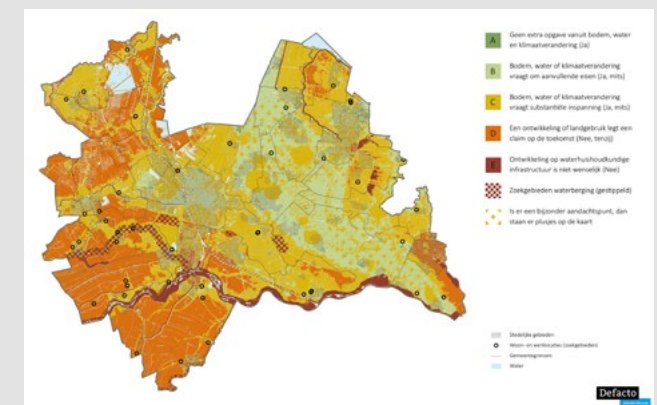
In de provinciale omgevingsvisie van 10 maart 2021 is het principe water en bodem sturend al onderdeel van provinciale ambities. Diverse thema's onder Water en bodem sturend zitten ook al opgenomen in het provinciaal Bodem- en waterprogramma 2022-2027 en het Programma Klimaatadaptatie 2021-2023. Wel is er nog een verdere verdiepingsslag en aanscherping op onderdelen nodig met de kennis van nu over klimaatverandering en weersextremen en in samenhang met de diverse opgaven in het landelijk en stedelijk gebied. Tien belangrijke onderwerpen voor de provincie Utrecht voor de komende jaren zijn:

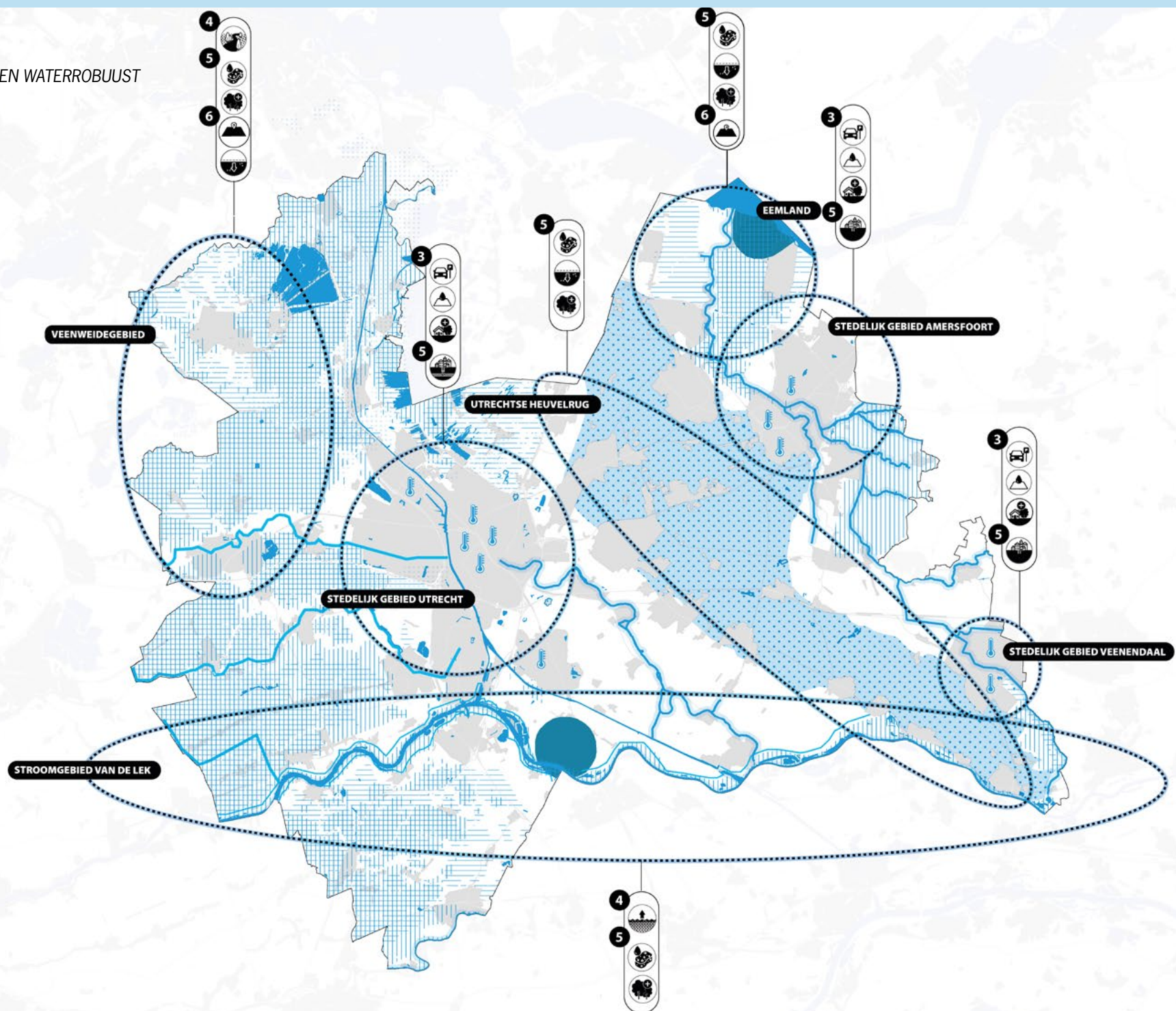
- Waar en hoe bouwen vanuit het principe Water en Bodem sturend;
- Niet meer buitendijks bouwen om meer ruimte te geven aan de rivier;
- Waterbesparing ten behoeve van voldoende drinkwater en ontlasten van het bodem- en watersysteem;
- Grondwateronttrekkingen in balans met grondwaterafhankelijke functies;
- Water vasthouden en water bergen om extreme buien te kunnen opvangen en overlast te voorkomen;
- Toename zoetwaterbehoefte door verhogen grondwaterstand in veenweidegebieden;
- Vitale bodems voor o.a. landbouw, natuur en klimaatbestendige steden en dorpen.
- Behalen van de waterkwaliteitsdoelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Herstel van beekdalen voor het verbeteren van natuur- en waterkwaliteit.
- In zetten op minder afdichting van de bodem in stedelijk gebied. Daarin gemeente stimuleren en activeren om meer te vergroenen en klimaatadaptief te bouwen.

Geschiktheidskaart

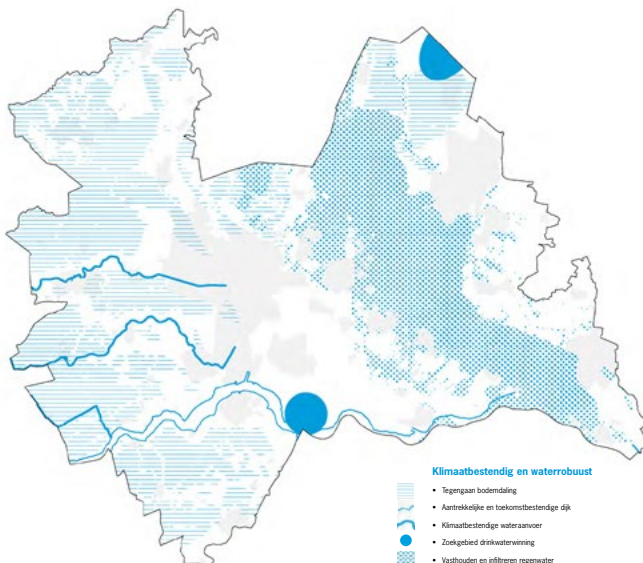
De Utrechtse Waterpartners (vier waterschappen, drie drinkwaterbedrijven en Rijkswaterstaat Midden-Nederland) hebben een 'Geschiktheidskaart Woon- en Werklocaties' ontwikkeld voor het grondgebied van de provincie Utrecht. Deze kaart geeft inzicht in de mate van geschiktheid van nieuwe woon- en werklocaties, gezien vanuit het bodem- en watersysteem en vormt daarmee de ruimtelijke vertaalslag van het principe 'water en bodem sturend' (zie afbeelding). De bijbehorende rapportage bevat ook handelingsperspectieven waarbij locatiespecifiek wordt beschreven op welke wijze woon- en werklocaties klimaatadaptief ontwikkeld kunnen worden. De kaart is bedoeld om de dialoog aan te gaan met mede-overheden en gebiedspartijen over toekomstbestendige locatiekeuzes en klimaatadaptieve gebiedsontwikkeling.

Geschiktheidskaart woon- en werklocaties, opgesteld door Utrechtse waterpartners voor het grondgebied van de provincie Utrecht

LEGENDA

UITDAGINGEN

3 Klimaatbestendig maken van ons bebouwd gebied tegen piekbuien, droogte- en hittestress.

KANSEN

Inzetten op klimaatadaptief maken van het bestaand bebouwd gebied (vergroening en ontharding) met prioriteit aan gebieden met de grootste problematiek (vooroorlogse wijken en bedrijventerreinen).

Vergroenen en klimaatadaptief inrichten nieuwe ontwikkellocaties (wonen, werken en voorzieningen).

Verkennen nieuwe (collectieve) ruimte-efficiënte parkeerconcepten.

4 Behouden van de waterveiligheid op een aantrekkelijke en toekomstbestendige manier.

Inrichten grote retentiegebieden rondom het Amsterdam-Rijnkanaal die bij nood onder water kunnen worden gezet.

Versterken rivierdijken combineren met investeringen in ruimtelijke kwaliteit (landschap, natuur, recreatie en cultuurhistorie).

5 Zorgen voor een gezonde waterbalans en een toekomstbestendig watersysteem waarmee voldoende zoetwater beschikbaar blijft.

Inzetten op een sponsstrategie om water vast te houden.

Opvangen lokaal hemelwater en infiltreren en/of vertraagd afvoeren.

Uitvoering geven aan de denkrichtingen uit de Blauwe Agenda voor de Utrechtse Heuvelrug.

Inzetten bossenstrategie om organische stofgehalte van de bodem te verhogen en zo meer water vast te houden.

6 Tegengaan van bodemdaling en vermindering uitstoot broeikasgassen veenweidegebieden door het maken van integrale keuzes over grondgebruik en het watersysteem.

Uitvoeren van de regionale veenweidestrategie, mede door koppeling met het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG).

Inrichten inundatievelden van de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam bij peilopzet voor versterking erfgoedwaarden en beleving.

Visie provincie Utrecht 2050
 Klimaatbestendig en Waterrobuust
 (bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

DUURZAME ENERGIE

In onze provincie zijn er mogelijkheden voor duurzame energie. De transitie naar een nieuw energiesysteem draagt bij aan het tegengaan van klimaatverandering en aan een duurzaam betaalbaar energiesysteem voor alle inwoners. We gaan toe naar energiebesparing en -opwekking uit hernieuwbare bronnen. De huidige opgave binnen de provincie Utrecht is om alternatieven te vinden voor een energieverbruik van 100 Petajoule per jaar. Dit kan via besparing en door ruimte te geven voor duurzame energie. Het benutten van energie uit bodem en water biedt ook potentie voor de energietransitie. Om energie op een veilige en verantwoorde manier uit bodem en water te halen, is een goede ruimtelijke afweging met andere functies vereist. Opwekking, opslag en levering van duurzame energie heeft impact op onze leefomgeving in stad en land. Het vergt zorgvuldige ruimtelijke inpassing.

In onze Omgevingsvisie leggen we voor de ontwikkelingen tot 2050 de nadruk op:

- Uitwerken ambitie om in 2050 een CO2-neutrale provincie te zijn. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Stimuleren van energiebesparing.
- Gebruik maken van duurzame energiebronnen als wind, zon, bodem, water en biomassa voor elektriciteit en warmte. Dit vraagt opschaling van de inzet van bewezen technologie, de ontwikkeling van innovaties en de toepassing van slimme ruimtelijke combinaties.
- Ruimte geven aan het proces van de Regionale Energiestrategieën (regio's U16, Amersfoort en Foodvalley) om met lokaal draagvlak op zoek te gaan naar geschikte locaties voor wind- en zonne-energie. Dit past in grote delen van de provincie, onder algemene en gebiedsspecifieke voorwaarden, mede op basis van de Utrechtse kwaliteiten.
- Inzetten Rijnenburg als (tijdelijk) energielandschap (en voor de lange termijn zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid). Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.

De hierna opgenomen uitdagingen laten zien waar we gezamenlijk stappen te zetten hebben.

Uitdaging 7: Bevorderen wisselwerking tussen (bestaande) energienetwerken en nieuwe gebiedsontwikkelingen

De energie huishouding van de provincie Utrecht is sterk in ontwikkeling. Woningbouw, groei en verduurzaming van bedrijventerreinen (inclusief zon op dak), elektrificatie in vervoer en transport en de toenemende opwekking van duurzame energie (op land, in de bodem en via water) leiden tot grote veranderingen in vraag en aanbod. Hierbij komt dat we de totale CO2 uitstoot (landelijk en ook in de provincie Utrecht) terug willen brengen (2030: 55-60% t.o.v. 1990, 2050: 95% reductie t.o.v. 1990). Aan deze reductie kan vanuit diverse thema's en uitdagingen gewerkt worden. Denk bijvoorbeeld aan landbouw (inclusief tegengaan daling veenweidegebieden), mobiliteit en woningbouw. Daarom is het belangrijk hierop te monitoren en met prognoses te werken om te kunnen bepalen welke maatregelen het meest effectief zijn. Voor deze reductie is het vanzelfsprekend belangrijk om het energiegebruik blijvend te beïnvloeden, bijvoorbeeld door bevorderen circulariteit en verminderen van consumptie.

De beschikbaarheid van energie-infrastructuur is een belangrijke randvoorwaarde voor alle ontwikkelingen in de provincie. De energie- en warmte-infrastructuur kost ruimte. Energie en warmte moeten worden opgewekt (bijvoorbeeld met windmolens en zonnepanelen en warmtesystemen in de bodem), getransporteerd en verbruikt. Elk van deze elementen vraagt om ruimte: bovengronds, ondergronds en in woningen en bedrijven. En het vraagt om aansluiting op bestaande energienetten en -stations. Tot slot is ruimte nodig voor de opslag en conversie van energie, bijvoorbeeld met batterijen of met elektrolyzers die elektriciteit efficiënt kunnen omzetten in waterstof.

Energie-infrastructuur valt onder de vitale en kwetsbare functies. Bij aanleg is het belangrijk om oog te hebben voor de waterveiligheid en klimaatrobustheid van de ontwikkelingen. Bij realisatie van energieprojecten vinden we het zoeken naar functiecombinaties en een goede gebiedseigen ruimtelijke/ landschappelijke inpassing belangrijk. Daarbij is het van belang om ook oog te hebben voor de drukte in de ondergrond. De bodem- en aardwarmte-energiesystemen komen bij bestaand gebruik, als kabels en leidingen en (drink)waterwinning en kan bovendien de bodemdaling beïnvloeden. Dit vraagt om regie vanuit de samenwerkende overheden.

Het Rijk en de netbeheerders hebben de provincie Utrecht gevraagd om vanuit haar rol als ruimtelijk regisseur te zorgen dat ruimtelijke plannen van provincie en gemeenten worden afgestemd met de investeringsplannen van de netbeheerders. Dit gebeurt via het proces van de p-MIEK. Momenteel zijn de knelpunten tot en met 2030 goed in beeld. Hieruit blijkt, dat de congestie in de provincie Utrecht op het hoogste (spannings)niveau zit, waardoor een oplossing primair afhankelijk is van uitbreiding van het enige 380kV station van Tennet op het provinciale grondgebied bij Kortrijk-Breukelen (realisatie +/-2029).

De transportcapaciteit voor elektriciteit in de provincie Utrecht staat dus onder grote druk. Nu al kunnen grootverbruikers zoals bedrijven(terreinen), winkels, scholen en andere voorzieningen niet altijd meer worden aangesloten. De zorg bestaat dat ook kleinverbruikers zullen worden geraakt, nog voordat de noodzakelijke uitbreiding van de netcapaciteit is gerealiseerd. Dat betekent bijvoorbeeld dat de woondeal met het Rijk onder druk komt te staan. Er is dus behoefte aan snelle realisatie van netinfrastructuur. De provincie Utrecht zet zich in voor het helpen versnellen van de (ruimtelijke) procedures voor de uitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur. Denk aan stikstof, ruimtelijke inpassing en eventuele belemmeringen vanuit de Omgevingsverordening. Aan het Rijk wordt gevraagd hierin te ondersteunen en hier voorrang aan te geven.

De wisselwerking tussen energienetwerken en gebiedsontwikkelingen werkt twee kanten op. Enerzijds kunnen schakels in of verzwaringen van het netwerk toegevoegd worden om gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken. Anderzijds kan bij ontwikkelingen rekening gehouden worden met de beschikbaarheid van voldoende transportcapaciteit op het elektriciteitsnet. Dit kan invloed hebben op de locatiekeuze, of op de fasering van realisatie. Dit betekent dat energie als randvoorwaarde in sommige situaties sturend kan gaan worden in welke ontwikkelingen wel en niet mogelijk zijn. Dit kan zelfs betrekking hebben op locaties voor energieopwek, omdat de opgewekte energie simpelweg niet afgevoerd kan worden. Om dit denken te bevorderen, willen we een energietoets ontwikkelen en opnemen in de Omgevingsverordening.

Het bedrijventerrein Lage Weide kan, in aanvulling op ontwikkelingen als intensivering en de concentratie van circulaire bedrijvigheid, ook een rol spelen in de energietransitie. Hiermee wordt gewerkt aan een samenhangend netwerk van energie en economie. De locatie van de huidige energiecentrales leent zich hiervoor. Dit betekent wel dat voorkomen moet worden dat andere functies dit onmogelijk maken. Daarnaast kan Lage Weide gebruikt worden voor het faciliteren van andere functies van het energiesysteem, zoals opslag van energie met batterijen, het plaatsen van grootschalige elektrische boilers voor het warmtenet en snellaadvoorzieningen voor schepen. Zo kan op deze locatie potentieel een energiehub gerealiseerd worden. De exacte ruimtelijke en milieu-impact hiervan moet onderzocht worden.

Uitdaging 8: Aanwijzen kansrijke reserveringen voor duurzame energieproductie en -infrastructuur

In de provincie zijn drie RES-regio's, U10, Amersfoort en Foodvalley, elk met een eigen ambitie voor wind- en zonne-energie. De exacte locaties voor met name de windmolens zijn nog niet bepaald. Bovendien dreigt de balans tussen opwek via zon en wind door te slaan naar zon. Voor een efficiënt en effectief gebruik van het netwerk zijn beide nodig. En omdat het netwerk in Utrecht al aan haar grenzen zit, is het belangrijk deze balans te bevorderen. Daarom start de provincie een onderzoek of het mogelijk is om het aantal windmolens dat in 2030 in haar provincie zal staan te vergroten zodat de balans tussen zon en wind op orde is. Dit onderzoek dient ter ondersteuning van de RES'en. In de Omgevingsvisie en de Tussenbalans Wind is daarbij het volgende opgenomen. "Mochten binnen het tijdspad voor de RES'en in een gemeente de afgesproken doelen niet gehaald worden en logische locaties niet benut worden, dan is de provincie bereid om haar volledige instrumentarium uit de Omgevingswet in te zetten, teneinde voldoende duurzame energie opwek te realiseren."

Het is hierbij ook wenselijk om windmolens en zonneparken ruimtelijk en energetisch te combineren: dit verlaagt de impact op het elektriciteitsnet, en leidt tot een efficiënter ruimtegebruik. Afhankelijk of windmolens worden gecombineerd vraagt dit tussen de 1.200 en 3.600 hectare in de provincie Utrecht. Dit is ruimte die beperkt kan worden ingezet voor andere functies. Breder gekeken is het wel ons streven om ook binnen de ruime zoekgebieden tot realisatie te komen i.c.m. andere opgaven.

De zuidzijde van de A12 bij Rijnenburg en Reijerscop is in de Omgevingsvisie aangeduid als tijdelijk energielandschap. Hier ligt een kans voor combinatie met het ontwikkelen van een groenblauwe scheg als uitwerking van Groen Groeit Mee, gekoppeld aan verstedelijking van het naastgelegen Groot Merwede. Ook ligt er een kans om de A12 breder te gebruiken als aanleiding voor de productie van duurzame energie. Mocht hier werk van gemaakt worden, dan is provinciegrens overschrijdend kijken van belang. De loopt immers door drie provincies. We gaan graag in een volgende stap op weg naar het ruimtelijk voorstel dit gesprek aan.

De noodzaak en de wenselijkheid om na 2030 nieuwe locaties voor wind en zon op land te realiseren is op dit moment onbekend: dit hangt naast draagvlak bij betrokken overheden ook nog af van de keuzes die de Rijksoverheid maakt voor het nationale energiesysteem. De nut en noodzaak van extra wind op land hangt mede af van de rol van de import van energie. Wanneer het Rijk hier uitspraken over doet kan deze opgave verder worden ingevuld binnen de bestaande RES'en. Het is wenselijk dat het Rijk op korte termijn heldere keuzes maakt over behoefte aan wind op land.

Gezonde Leefomgeving en Milieu

Een gezonde en veilige leefomgeving is belangrijk voor iedereen, nu en in de toekomst. De beperkte ruimte in onze provincie wordt intensief gebruikt. Inrichting en gebruik van de leefomgeving hebben invloed op gezondheid. De toenemende drukte kan tot gezondheidseffecten leiden. Het beschermen en bevorderen van gezondheid is ons doel bij alle ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving.

De toekomstige ruimtelijke invulling mag niet leiden tot een afname van milieukwaliteit. We proberen te voorkomen dat woningen en kwetsbare functies op locaties worden ontwikkeld waar het geluid en de luchtkwaliteit niet voldoen aan de WHO-normen voor een gezonde omgeving.

Bij een toename van het aantal inwoners wordt het nog belangrijker om voldoende groene recreatieruimte in de nabijheid van woningen te hebben. Tegelijkertijd leidt integrale verstedelijking tot een toename van werkgelegenheid en bedrijvigheid met mogelijk negatief effect op de gezonde leefomgeving en milieu. Daarnaast moeten er genoeg plekken te vinden zijn waar het rustig is.

De keuzes die we nu maken hebben gevolgen voor de kwaliteit van onze leefomgeving en het fysieke en mentale welbevinden van onze inwoners. Zo kunnen milieu-emissies ernstige gezondheidseffecten veroorzaken en maakt een leefomgeving met te weinig mogelijkheden voor ontspanning en beweging ons op de lange termijn steeds minder gezond.

Voor een gezonde en veilige leefomgeving houden we ons aan de onderstaande zes principes, deze lopen als een rode draad door de Omgevingsvisie provincie Utrecht.

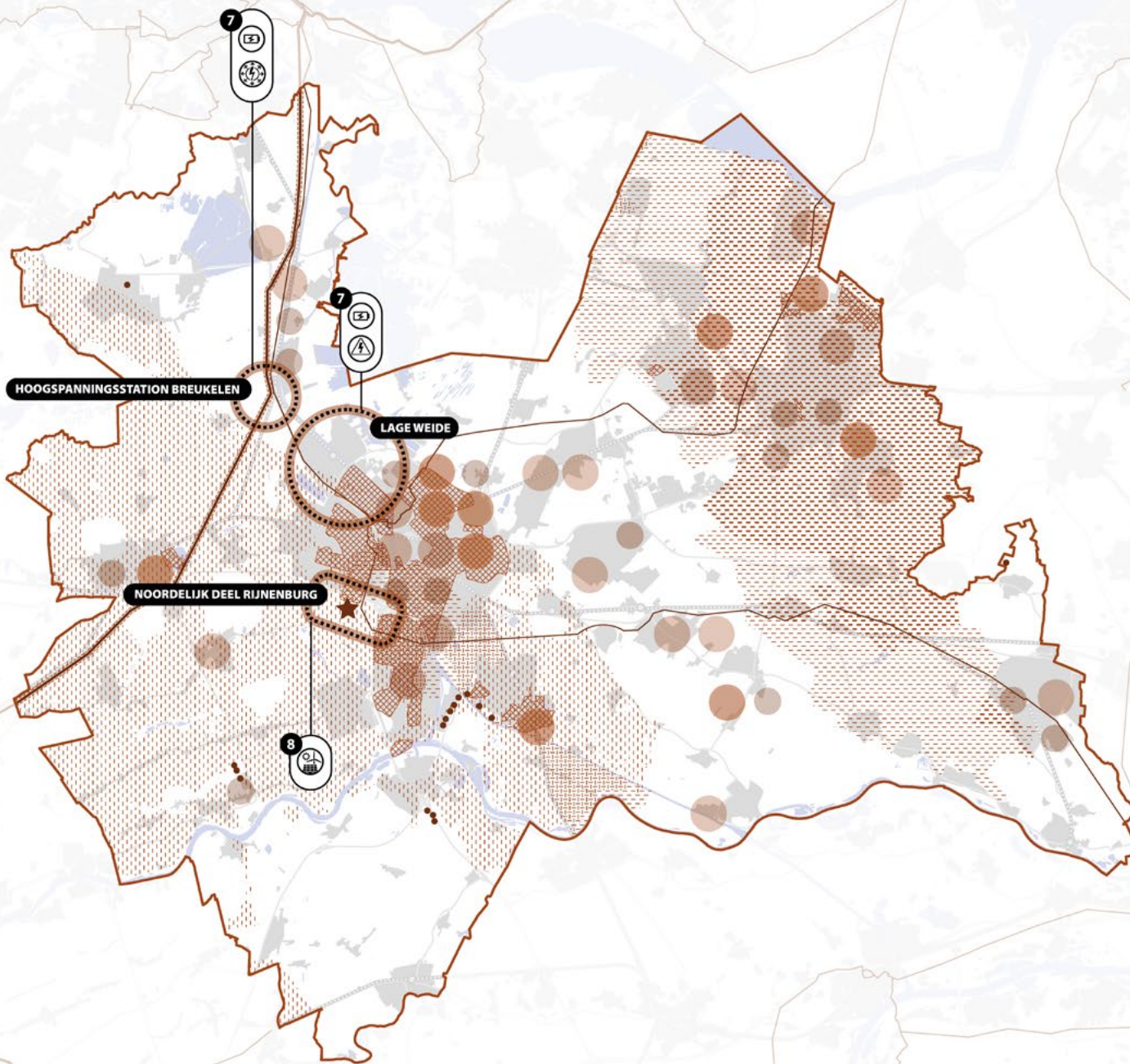
1. Er is, in relatie tot het aantal inwoners en bezoekers, voldoende, kwalitatief hoogwaardige groenblauwe ruimte, deels rustig/ stil en deels intensief gebruikt, die voor verschillende doelgroepen uitnodigend is.
2. Voor hun dagelijkse verplaatsingen gaan mensen voornamelijk lopend, met de fiets of het openbaar

vervoer. Dit moeten zij veilig kunnen doen. Goederen- en personenvervoer levert zo min mogelijk schadelijke emissies op.

3. Inrichting en gebruik zijn aangepast aan de eisen van klimaat (adaptatie en mitigatie): gezondheid en veiligheid zijn daarbij geborgd.
4. Er zijn zo min mogelijk schadelijke emissies vanuit industrie, opwekking van energie en de landbouw. De landbouw draagt positief bij aan de gezondheid van mens en natuur.
5. De ruimtelijke inrichting draagt bij aan een inclusieve samenleving en versterkt de sociale cohesie.
6. De economie is circulair, er komen zo min mogelijk voor de gezondheid schadelijke emissies of producten in de leefomgeving terecht en bouwen vindt plaats met materialen die bijdragen aan een gezonder leven.

Gezondheidseffectscreening(GES)-kaart voor de milieuonderwerpen luchtkwaliteit, geluid, geur en magnetische straling (bron: gis.provincie-utrecht.nl)

LEGENDA

Algemeen

Bestaand bebouwd gebied

Water

Hoofdinfrastructuur

Provinciegrens

Omgevingsvisie provincie Utrecht
Energielandschap (tijdelijk)

Provincie Utrecht CO2-neutraal

Kadaster Netcapaciteit

Aanwezige windmolens

Hoogspanningskabels 380Kv/150Kv

Afstand houden tot hoogspanningskabel

Bouw nieuw hoogspanningsstation

Uitbreiding capaciteit bestaand
hoogspanningsstation

Vervangingsinvestering bestaand hoogspannings-
station

Catalogus Warmteatlas
Warmtenetten

Potentie WKO (~5000 GJ/ha. jaar)

Lage temperatuur Aardwarmte
5-6 TJ (ha/jaar)

Prioritaire gebieden
Prioritair gebied

7 UITDAGINGEN

Bevorderen wisselwerking tussen (bestaande) energienetwerken en nieuwe gebiedsontwikkelingen.

KANSEN

Reserveren van ruimte rondom energieknoop-
punten voor opslag/conversie/circulaire
economie.

Reserveren van ruimte voor behoud en
uitbreiding van bestaande energiecentrale.

Opnemen van een energietoets in aanpassing
Omgevingsverordening provincie Utrecht.

Faciliteren energievraag en energieaanbod en
realisatie van de daarbij benodigde
ontwikkelingen van energie-infrastructuur.

Afstemmen ruimtelijke plannen van provincie
en gemeenten met investeringsplannen
netbeheerders.

8

Aanwijzen kansrijke reserveringen voor
duurzame energieproductie en -infrastructuur
in combinatie met andere opgaven.

Bevorderen van slimme combinaties van
energieopwek via wind en zon om impact op het
elektriciteitsnet en ruimtegebruik te beperken.

Bepalen van de behoefte aan wind op land en
ruimtelijke vertaling naar locaties gekoppeld
aan het nationale energiesysteem.

Visie provincie Utrecht 2050 - Duurzame energie
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

VITALE STEDEN EN DORPEN

Mensen vinden de provincie Utrecht aantrekkelijk om in te wonen en te werken. De regio's U10, Amersfoort en Foodvalley behoren tot de meest gespannen woningmarktregio's in Nederland. De grote steden Utrecht en Amersfoort, en ook de andere steden en dorpen in de provincie Utrecht, zijn een populaire vestigingsplaats voor zowel inwoners als bedrijven en groeien snel. Daarnaast is de provincie sterk op het gebied van ICT, transport en logistiek, life sciences & health en agrifood. De behoefte aan wonen en werken is fors. Door het toenemend aantal huishoudens houdt de druk op de woningmarkt aan. Tot 2050 zijn 170.000 tot 202.000 extra woningen nodig om aan de volledige behoefte te voldoen (bron: Primos 2020). Voor de periode tot 2040 (de scope voor programmeren in de Ontwerp Omgevingsvisie) is de opgave 133.200 tot 165.700 woningen. Voor kleinere kernen speelt het vraagstuk hoe deze kernen vitaal te houden. De werkgelegenheid groeit tot 2050 stevig en dat is ook nodig voor een goede woon-werkbalans. Het zoeken naar ruimte voor woningen, werklocaties en voorzieningen hangt samen met het zoeken naar ruimte om onze steden en dorpen gezond, veilig, duurzaam en bereikbaar te maken. In onze Omgevingsvisie provincie Utrecht leggen we voor de ontwikkelingen tot 2050 de nadruk op:

- Accommoderen van de ruimtevraag voor wonen en werken via binnenstedelijke en binnendorpse ontwikkeling. Met aandacht voor duurzaamheid, bereikbaarheid, klimaatadaptatie, energietransitie, gezondheid en inclusiviteit. Het bestaand bebouwd gebied is op de themakaart aangegeven.
- Selecteren prioritare locaties voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunten. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.

- Benoemen potentiële locaties voor integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunten. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Benoemen zoekrichtingen voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Voldoen aan de woningbehoefte tot in ieder geval 2040. Om goed in te kunnen spelen op mogelijke planuitval houden we ruimte voor overprogrammering.
- Inzetten Rijnenburg als lange termijn zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid (en allereerst als (tijdelijk) energielandschap). Om ontwikkeling hiervan mogelijk te maken, is tijdig anticiperen (ontsluiting, water, groen, voorzieningen, etc. nodig. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Betaalbaar houden van het wonen en hiervoor voldoende bouwen woningen in het sociale of middeldure segment.
- Bieden van passende ontwikkelruimte voor alle kernen om te bouwen voor lokale vitaliteit.
- Herstructureren, verduurzamen en efficiënter gebruiken van bestaande bedrijventerreinen.
- Bieden van selectieve ruimte voor nieuwe, nog niet geplande bedrijventerreinen.

De hierna opgenomen uitdagingen laten zien waar we gezamenlijk stappen te zetten hebben.

Uitdaging 9: Transformeren, verdichten en verduurzamen van stad en dorp

Voor de ontwikkeling van stad en dorp streven we naar een gebied waarin alles nabij is. Met nabijheid als het leidende principe voor de toekomst wordt een stevig fundament gelegd voor een gezonde en duurzame leefomgeving voor

iedereen. Nabijheid gaat over alle functies die behoren bij stad en dorp. In deze uitdaging leggen we nadruk op wonen en de bijbehorende functies. Voor werken is er een aparte uitdaging geformuleerd in deze paragraaf.

Aan het begin van dit thema zijn de forse woningbouw-aantallen tot 2040 en 2050 opgenomen. De Omgevingsvisie laat zien dat er voldoende plancapaciteit is om aan de woningbehoefte te voorzien tot in ieder geval 2050. Dit is verder onderbouwd in de samen met het Rijk uitgewerkte en vastgesteld verstedelijkingsperspectieven en de regionale en provinciale programma's wonen en werken. Hierbij is ook nog veel ruimte voor planuitval. Hierbij horen ook in ontwikkeling zijnde en nieuwe locaties zoals A12 Zone/ Groot Merwede en Amersfoort Vathorst Bovenduist, en op termijn mogelijk ook uitbreidingslocaties zoals Rijnenburg. Voor de nog langere termijn zetten we in op woningbouwlocaties die ook een bijdrage kunnen leveren aan het verder verduurzamen en het klimaatadaptief maken van bestaand bebouwd gebied. Daarnaast is het voor vitaliteit van kernen en dorpen van belang om ook middelgrote en kleiner woningbouwlocaties te realiseren. De hiervoor geschikte locaties voor de periode tot en met 2030 zijn in de woondeal opgenomen. Via het Provinciaal Programma Wonen en Werken worden deze locaties mogelijk gemaakt. Ook voor de periode na 2030 zetten we deze werkwijze voort. Voor nieuwe potentiële woningbouwlocaties kunnen water en bodem zwaarwegende aandachtspunten zijn. Om die locaties toch te kunnen benutten zijn innovatieve oplossingen nodig.

Inbreiding geniet de voorkeur boven uitbreiding. Ook op de lange termijn. Het is daarom kansrijk om onderzoek te doen welke wijken of locaties na 2050 in aanmerking

komen voor toekomstige stedelijke vernieuwing en waar op termijn ruimte ligt voor verdichting. Om het OV-netwerk optimaal te benutten, en het bouwen rondom OV-knooppunten te stimuleren, is het daarnaast kansrijk om op zoek te gaan naar eventuele verdere verdichtingsmogelijkheden rondom (regionale) knooppunten. Deze zijn op de kaart aangegeven. Hierbij is het van belang om rekening te houden met de daar mogelijk gevestigde bedrijven. In de basis is het zoeken naar een werkwijze waarbij deze behouden kunnen blijven. En als dat niet mogelijk is, is het realiseren van schuifruimte van belang en wordt er idealiter voor gezorgd dat de verplaatsingskosten van bedrijven onderdeel zijn van de financieringsstrategie van de betreffende ontwikkeling. Uiteraard is het bij deze verdere ontwikkeling belangrijk dat er rekening wordt gehouden met leefbaarheid, het klimaat (mitigatie en adaptatie), en de randvoorwaarden van het bodem- en watersystemen.

De uitdagingen liggen in het realiseren van voldoende woningen, maar ook in voldoende betaalbare woningen en woningen voor verschillende (aandachts)groepen waaronder bijvoorbeeld ouderen. Om op de korte termijn ook iets te doen aan het huidige grote tekort aan woonruimte wordt er gezocht naar locaties voor tijdelijk wonen c.q. flexwonen. Hierbij is het van belang te realiseren dat naar verwachting het niet haalbaar is om deze tijdelijke opgave volledig binnen het bestaand bebouwd gebied te realiseren. Daarom wordt gekeken naar mogelijkheden voor ruimte hiervoor in het landelijk gebied. Daarbij moeten wel de andere belangen die in deze gebieden spelen mee blijven wegen. Naast voldoende woningen is het zaak dat er ook woningen van goede kwaliteit worden gebouwd. Bij

kwaliteit gaat het om de woning en de woonomgeving, en over zowel belevingswaarde, gebruikswaarde als toekomstwaarde. In het Kader voor regionale programmering wonen en werken is aangegeven dat er voor wat betreft wonen in de regionale programma's algemene afspraken zouden moeten worden gemaakt over de stedelijke kwaliteit, de ambitie om voldoende woningen te realiseren in het sociale en middeldure segment, de evenwichtige ontwikkeling van rood en groen, energieneutrale nieuwbouw, klimaatadaptatie, circulariteit, leefbaarheid en inclusiviteit. Daarbij maken de gezamenlijke overheden in de provincie zich ook sterk voor genoeg groene, rustige gebieden in en in de nabijheid van stad en dorp om te ontspannen. Dit is voor nu en de toekomst belangrijk. De verwachte groei van mensen en activiteiten in onze provincie zorgt immers voor intensiever ruimtegebruik. Eveneens stimuleren we dat onze woon-, werk- en leefgebieden zo worden ingericht dat deze uitnodigen tot wandelen en fietsen en daarmee tot gezond gedrag.

Uitdaging 10: Aardgasvrij maken van woningen van bestaand areaal woningen

De voorgaande uitdaging betreft vooral de nieuwbouw. Deze willen we vanzelfsprekend aardgasvrij realiseren. Hier zit dus een uitdaging voor een andere manier van omgaan met warmte en het realiseren van nieuwe systemen. De bestaande woningvoorraad vormt op dit vlak een nog veel grotere uitdaging. Om gemeenten financieel te helpen gebouwen aardgasvrij te maken, heeft het Rijk op dit moment alleen de regeling 'Proeftuinen Aardgasvrije Wijken' (PAW), die van 2018 tot 2028 loopt. In totaal is 435 miljoen euro beschikbaar. Dat is veel te weinig om op grote schaal huizen aardgasvrij te maken. Terwijl er

genoeg plannen liggen en gemeenten diverse preftuinen voorstellen. Proeftuinen worden niet altijd gehonoreerd, bijvoorbeeld omdat ze niet voldoende vernieuwend zijn. Daar moet de discussie echter niet meer over gaan. Er zijn middelen nodig om alle kansen te pakken. Gezien de omvang hiervan en de breedte waarin dit speelt, ligt hier echt een Rijkstaak. En we hebben elkaar ook nodig bij de stap op weg naar het aardgasvrij maken, de grootschalige isolatie-opgave en het vinden en aanboren van duurzame warmtebronnen. Hier liggen taken op alle overheidslagen. Tenslotte is ook aandacht voor gebouwgebonden financiering van belang. Hierbij wordt de financiering van de verduurzamingsinvestering aan de woning gekoppeld in plaats van aan de eigenaar. Het voornemen van het Kabinet om een wetsvoorstel uit te werken dat een robuuste juridische basis geeft voor gebouwgebonden financierings- en ontzorgingsconcepten heeft snelheid nodig, zodat we hiermee kunnen gaan werken.

Voor de provincie past het aardgasvrij maken van bestaande en nieuwe woningen in de bredere aandacht voor duurzame woningbouw: Daarbij is aandacht voor de thema's energie, klimaatadaptatie, circulariteit, natuurinclusief bouwen, gezondheid. We hebben hiervoor een convenant Duurzame woningbouw dat door veel partners in de provincie Utrecht is ondertekend.

Uitdaging 11: (Milieu)ruimte bieden en ruimtelijke impact in beeld brengen van de (circulaire) economie

De provincie Utrecht heeft stevige ambities op het gebied van de circulaire economie. In de Omgevingsvisie provincie Utrecht is de ambitie opgenomen om in 2050 een circulaire provincie te hebben gerealiseerd. Om dit te bereiken is specifiek circulair beleid vastgesteld met

concrete doelen voor 2030 en 2050. Hiermee sluiten we ook aan bij het nationale programma circulaire economie. Een circulaire economie draagt bij aan het realiseren van klimaatdoelen en kan waarde vernietiging en verlies aan biodiversiteit voorkomen. Doel is om afval te voorkomen en grondstoffen en producten zoveel mogelijk te hergebruiken. Ook kan het gebruik van producten en grondstoffen worden verminderd door producten meer te delen in plaats van te bezitten (nieuwe verdienmodellen).

In een circulaire economie zal meer ruimtevraag zijn voor bedrijven die recyclen, producten repareren en refurbishen, en dienstverleners die producten leasen. Ook zijn er (grote) logistieke consequenties, omdat retourstromen op gang komen van gebruikte grondstoffen en goederen die verwerkt worden. Op termijn kan het ook veel ruimte opleveren: minder productielocatie en overslaglocaties nodig en minder winkels of een andere manier van winkelen. De circulaire economie draagt ook bij aan een toenemende vraag naar biobased grondstoffen die in de nabijheid geproduceerd kunnen worden.

Bedrijven die materialen recyclen, vergen vaak een hoge milieuruimte op locaties die bij voorkeur multimodaal zijn ontsloten (water, weg, spoor) voor de aanvoer van grondstoffen en goederen. Het is daarom belangrijk om voldoende ruimte voor circulaire bedrijvigheid te waarborgen op locaties die aan deze eisen voldoen. Lage Weide in de stad Utrecht lijkt een kansrijke locatie voor circulaire economische activiteiten. Met name omdat hier milieuruimte aanwezig is, het gebied multimodaal ontsloten is, en de afzetmarkt van de Utrechtse binnenstad en andere retailgebieden nabij ligt. Naast Lage Weide laten ook een aantal andere bedrijventerreinen concentratie

van circulaire bedrijven zien (o.a. Isselt, Soestdijkse Grachten, Plettenburg-De Wiers Zuid en Bedrijventerrein Mijdrecht). Ook deze locaties kunnen mogelijkheden bieden voor clustering van circulaire bedrijven. Naar verwachting is de ruimte op deze locaties in de huidige situatie echter beperkt. Er zal dus ook zal gemeentegrens overstijgend gekeken moeten worden naar mogelijkheden voor regionale bedrijventerreinen waar deze bedrijvigheid een plek kan vinden. In algemene zin is het daarbij van belang dat er oog blijft voor het behoud van gezonde bedrijventerreinen.

Een vermindering van consumptie kan ook tot ruimtewinst leiden. Dit komt het meest tot uiting in het geval van deelmobiliteit, waarbij parkeerruimte vrij kan worden gemaakt als het autobezit verminderd. Een eerdere studie van CE Delft en Bureau Buiten voor PBL liet zien dat naar schatting 10% van het bebouwde gebied uit parkeerplaatsen bestaat. (CE Delft en Bureau Buiten, 2022). Voor de leefkwaliteit in de provincie is het dus van belang ervoor te zorgen dat dit van de grond komt en dat het een goed (en volwaardig) alternatief wordt. Hierbij ligt er een grote rol voor het Rijk.

Het gebruik van hernieuwbare grondstoffen zal een forse toename in de vraag naar biobased materialen betekenen, met name als hout en ook alternatieve teelt zoals lisdodde en hennep kunnen worden ingezet voor de opgave in de woningbouw. Het aanbod van hout zal voor een groot deel van buiten de provincie moeten komen, maar kan ook deels uit Utrecht zelf komen door productiebossen aan te leggen. Hier zijn synergievoordelen mogelijk, omdat groen naast CO2 opslag ook andere baten op kunnen leveren zoals recreatie, verbetering van waterkwaliteit en

biodiversiteit, en vermindering van geluidshinder (als deze naast snelwegen worden aangelegd). Hierin kunnen de opgaven voor landelijk en stedelijk gebied dus bij elkaar komen en ligt er een relatie met het UPLG.

Uitdaging 12: Aansluiten van kwalitatieve en kwantitatieve vraag en aanbod bedrijventerreinen

In de Omgevingsvisie wordt verondersteld dat ruimte voor nieuwe bedrijvigheid gecreëerd kan worden door intensiveren van bestaande terreinen. In het Provinciaal Programma Wonen en Werken (2023) is aangegeven dat respectievelijk 20-30% van de geprognosticeerde nieuwe uitbreidingsvraag kan worden opgevangen door de ruimtewinst als gevolg van intensivering van bestaande terreinen. Een aanzienlijk deel van de vraag naar werklocaties kan echter niet worden gerealiseerd binnen bestaande locaties. Er blijft dus ook sterke behoefte bestaan aan nieuwe werklocaties voor bedrijvigheid. Daarbij zal ook (aanvullend) ruimte gereserveerd moeten worden voor verduurzaming (circulaire economie, energietransitie, klimaatadaptatie, duurzame mobiliteit, etc.). Ook zal rekening gehouden moeten worden met nieuwe ruimte voor werklocaties door transformatie naar woningbouw (vervangingsvraag). Nieuwe ruimte voor werklocaties is cruciaal om de benodigde schuifruimte te creëren, zodat de provinciale intensiveringsambities nagejaagd kunnen worden. Daarbij zal gemeentegrens overstijgend gekeken moeten worden naar mogelijkheden voor regionale bedrijventerreinen, waarvan Gaasperwaard 3 in Vijfheerenlanden een voorbeeld is. Daarnaast is het wenselijk om bestaande lokale werklocaties te koesteren. Enerzijds vanwege de economische en sociale waarde die zij hebben, anderzijds om woon-werkafstanden beperkt te houden.

De ruimtevraag voor werken staat niet op zichzelf. Het is onderdeel van de integrale verstedelijkings-opgave. Hierin groeit het werken mee met het wonen. Niet alle bedrijvigheid hoeft een plek te vinden op specifieke bedrijventerreinen. Een deel van de ruimtevraag voor werken kan in samenhang met wonen en voorzieningen gerealiseerd worden. Het nabij elkaar realiseren van deze functies draagt ook bij aan de bereikbaarheid van de werkfunctie en het beheersen van de mobiliteitsvraag.

In kwalitatieve zin zijn ook de campussen in de provincie van belang. Onderzoek en innovatie en life-sciences is een sterk ontwikkeld cluster met het Utrecht Science Park (USP) als brandpunt. Deze campus en de omliggende werkgebieden zijn waardevolle interactiemilieus die de kans op kennisuitwisseling en kennisontwikkeling vergroten. Het USP zet in op een voortzetting van de verdichting van werken in de campuszone, en op het toevoegen van woningen, met respect voor de bijzondere landschappelijke kwaliteiten waaronder de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het USP, moet aanzienlijk beter bereikbaar worden. Door te investeren in hoogwaardige openbaar vervoer en fiets ontstaat ook de kans om op en rondom het USP. Hierin moet het Rijk ook een rol pakken. Tenslotte ligt het voor de hand om de nabijgelegen satellietlocaties van het life-sciences-cluster beter te benutten en goed met het USP te verbinden. Denk bijvoorbeeld aan de verbinding met USP-De Bilt, onder andere gericht op vaccinontwikkeling, de instituten in Zeist en de stationsomgeving van Bunnik. In De Bilt ontstaat schuifruimte omdat het RIVM verhuist. Hier is ruimte voor campusachtige milieus in een ontspannen omgeving.

Defensie

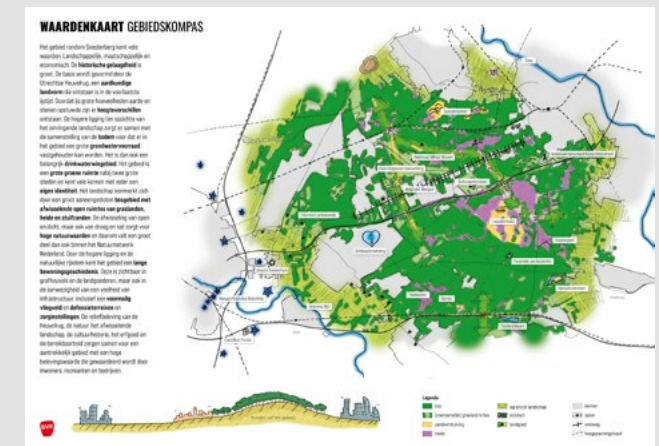
Er gebeurt veel op en rondom de Oostflank van de Utrechtse Heuvelrug. Veel verschillende maatschappelijke opgaven komen in het gebied tussen Amersfoort – Zeist en Leusden samen. Daarnaast heeft Defensie een grote veiligheids-/ontwikkelopgave in dit gebied. Dit gebied op en rondom de Oostflank van de Utrechtse Heuvelrug staat niet op zichzelf. Voor een duurzame ontwikkeling van dit gebied en de brede omgeving is een brede en integrale visie nodig met aandacht voor de brede context waarin dit gebied zich bevindt. Denk hierbij aan de link met Metropoolpoort Amersfoort Centraal – Schothorst/Spoor- en A1-zone en de omliggende regiopoorten zoals Nijkerk en Zeist-Noord. Naast de connectie Utrecht (Utrecht Science Park) - Amersfoort en alle opgaven die daaraan verbonden zijn. Voor een goede afstemming van de verschillende ontwikkelingen is in 2022 gestart met een verkenning voor een Gebiedssamenwerking 'van A(mersfoort) tot Z(eist)'.
Op 31 maart 2023 hebben de partijen van de gebieds-samenwerking (provincie Utrecht, het ministerie van Defensie, de gemeenten Amersfoort, Leusden, Soest en Zeist, het waterschap Vallei en Veluwe en het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden) een alliantieverklaring ondertekend. Met deze samenwerking onderstrepen de gebiedspartners een gezamenlijke inzet om te komen tot realiseerbare en inpasbare oplossingen van alle (ruimtelijke) opgaven in het gebied tussen Amersfoort en Zeist.

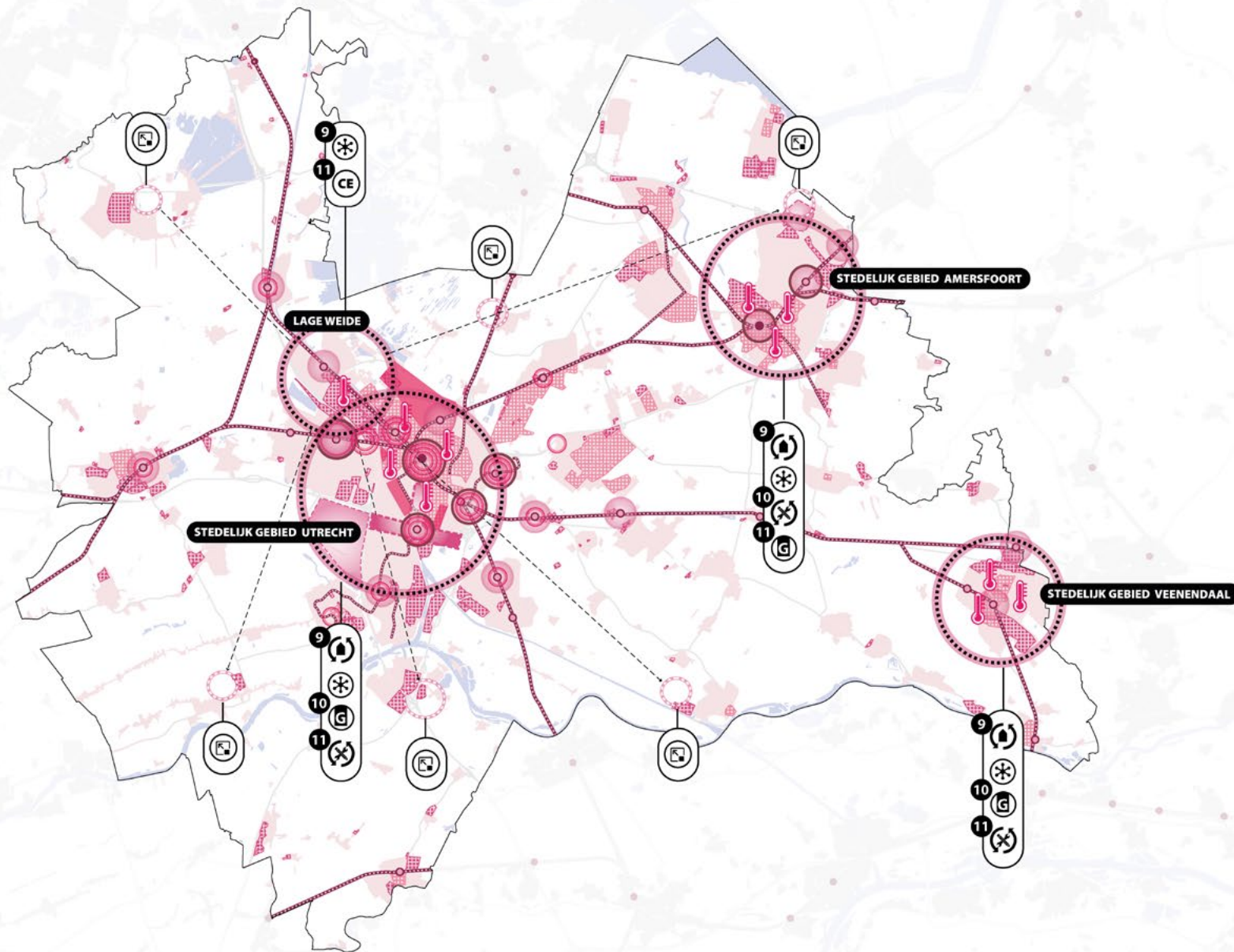
De aanleiding voor deze stap is de opgave van Defensie om in de omgeving Soesterberg haar logistieke en operationele eenheden te centreren. Aankomende tijd worden de verschillende opgaven in het gebied en de kansen en uitdagingen van alle partners in kaart gebracht. De partijen werken samen om belangrijke thema's zoals het beschermen van de natuur, klimaatbestendigheid, voldoende woningen, drinkwater en goede bereikbaarheid in het gebied een plek te geven. De optelsom van opgaven die er liggen bij de

verschillende partijen is groter dan de beschikbare ruimte. Daarom moet er gekeken worden naar slimme oplossingen en koppelkansen. Dit doet de provincie Utrecht door samen met de gebiedspartijen te werken aan een gebiedskompas. Het gebiedskompas geeft duiding over wat wel of niet past in het gebied, welke gebiedsopgaven kansen geven en welke gebiedswaarden onder druk komen te staan. Dit wordt als bouwsteen gebruikt om beter afwegingen te kunnen maken voor de toekomst. Het is een zoektocht naar balans tussen beschermen en benutten van het gebied. Het resultaat maakt participatie, belangenafweging, bestuurlijke besluitvorming en vergunningverlening via toekomstige omgevingsplannen mogelijk.

In juni 2021 hebben de gemeenten Amersfoort, Leusden en Soest en Defensie al een intentieverklaring getekend voor de 'Green & Social deal'. De alliantieverklaring 'Gebiedsopgaven A tot Z' is een volgende stap in een samenwerking waarbij het gebied centraal wordt gezet in de te maken keuzes.

Waardenkaart gebiedskompas voor de gebiedssamenwerking 'van A(mersfoort) tot Z(eist)

LEGENDA

- Algemeen**
- Bestaand bebouwd gebied
 - Water
 - Hoofdinfrastructuur
 - Provinciegrens
-
- Omgevingsvisie provincie Utrecht**
- Binnenstedelijke en binnendorpse ontwikkeling
 - Prioritaire locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt
 - Potentiële locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt
 - Zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid
 - Lange termijn zoekrichting grootschalige integrale ontwikkeling wonen-werken-bereikbaarheid
-
- Klimaat**
- Klimaat-effectenatlas
Stedelijk hitte eiland effect (>2 °C)
- Basisregistratie Adressen en Gebouwen**
- Vooroorlogse wijken
- IBIS bedrijventerreinen Nederland 2021**
- Bedrijventerreinen
- Leefbarometer 2020**
- Leefbarometerklasse onvoldoende
- Provinciaal Programma Wonen Werken 2023**
- Zoekgebied nieuwe werklocatie
- Utrecht Nabij**
- Internationaal knooppunt
 - Metropoolpoort
 - Regiopoort
-
- Prioritaire gebieden**
- Prioritair gebied

9 UITDAGING

Transformeren, verdichten en verduurzamen van stad en dorp.

KANSEN

Onderzoeken van kansrijke potentiële integrale verstedelijkingslocaties na 2050.

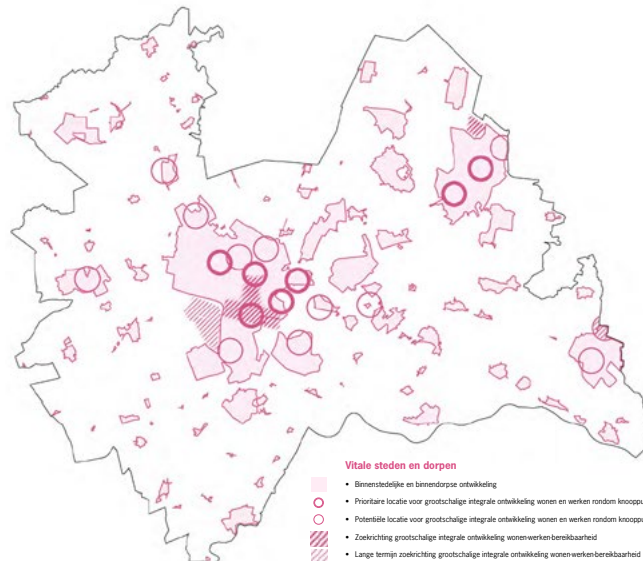
Onderzoeken van verdere verdichtingsmogelijkheden rondom regionale OV-knooppunten.

10

Aardgasvrij maken van bestaand areaal woningen.

G

Versnellen van het aardgasvrij maken van woningen via stimulerende maatregelen en inzetten van capaciteit elektriciteitsnetwerk.

11

(Milieu)ruimte bieden en ruimtelijke impact in beeld brengen van de (circulaire) economie.

X

Ruimte maken voor lichte maakindustrie en kleinschalige bedrijvigheid in recycling, refurbishing en reparatie in stedelijk gebied, ook buiten de bedrijventerreinen.

E

Ruimte maken voor productiebossen voor lokaal maken van biobased grondstoffen en zo ook bijdragen aan de transitie in het landelijk gebied.

CE

Reserveren van ruimte en waarborgen van milieuruimte voor grootschalige circulaire industrie op bedrijventerreinen zoals Lage Weide in Utrecht.

12

Aansluiten van kwalitatieve en kwantitatieve vraag en aanbod bedrijventerreinen.

M

Zoeken naar ruimte voor strategische uitbreiding regionale werklocaties om vervangings- en schuifruimte te bieden voor economische activiteiten waaronder (circulaire) economie

B

Waarborgen, intensiveren en verduurzamen lokale werklocaties in de regio.

Visie provincie Utrecht 2050
Vitale steden en dorpen
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

DUURZAAM, GEZOND EN VEILIG BEREIKBAAR

Onze provincie is centraal gelegen en goed bereikbaar. Zij heeft uitstekende OV-, fiets- en wegverbindingen, ligt aan het drukbevaren Amsterdam-Rijnkanaal en is gelegen nabij mainport Schiphol. Utrecht is de draaischijf van Nederland en mede daardoor dé ontmoetingsplek bij uitstek. Als gevolg van demografische en economische ontwikkelingen is er sprake van een forse toename van de mobiliteit. De Integrale Mobiliteitsanalyse laat zien dat zes van de 11 nationale urgente capaciteitsproblemen (weg en spoor) in 2040 zich in de provincie Utrecht voordoen. Ook op de fietspaden en in de tram en de bus wordt het drukker. Het bestaande infrastructuurnetwerk kan de groei niet opvangen. In onze provincie is de ruimte beperkt. Dit vraagt om een mobiliteitssysteem dat efficiënt met ruimte omgaat en in samenhang met de keuze voor nieuwe woon- en werklocaties wordt ontwikkeld.

In onze Omgevingsvisie leggen we voor de ontwikkelingen tot 2050 de nadruk op:

- Beter benutten van het spoor- en hoogwaardig OV-netwerk met aandacht voor het beter benutten van het hoofdwegennet en provinciale wegennet. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Beziën bereikbaarheid in samenhang met wonen, werken, voorzieningen, duurzaamheid, gezondheid en veiligheid, o.a. door inzet op knooppuntontwikkeling voor overstap tussen vervoerwijzen en stimuleren OV- en fietsgebruik.
- Benutten ontwikkelingsmogelijkheden bij de twee belangrijkste multimodale knooppunten: Utrecht Centraal en Amersfoort Centraal. Deze staan indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Benutten van het netwerk aan bestaande knooppunten (spoor en hoogwaardig OV) en ontwikkelen van enkele

nieuwe knooppunten. Tussen deze knooppunten verkennen we de mogelijkheid om aanvullende hoogwaardige OV-verbindingen te realiseren. Deze drie categorieën staan indicatief op de kaart.

- Aanleggen van een regionaal netwerk van (snel) fietsroutes tussen een aantal woon-, werk- en leefgebieden.
- Beter benutten van de bestaande vaarwegen voor goederenvervoer en verduurzaming van het vervoer over land.

De hierna opgenomen uitdagingen laten zien waar we gezamenlijk stappen te zetten hebben.

Uitdaging 13: Waarborgen van de draaischijffunctie van Nederland

De provincie Utrecht is door zijn centrale ligging in ons land een belangrijk vervoersknooppunt. Veel mensen hebben de provincie als bestemming of reizen door Utrecht heen naar andere bestemmingen. Het is dan ook van wezenlijk belang dat de draaischijffunctie gewaarborgd blijft en het OV- en wegennetwerk goed blijft functioneren. Ook moet de draaischijffunctie worden gewaarborgd omdat de Utrechtse economie grotendeels is gebaseerd op de kracht en betekenis van deze draaischijffunctie. Nieuwe gebiedsontwikkelingen dragen bij aan extra verkeersdruk op deze netwerken waardoor capaciteitsgrenzen in zicht komen. Om de bereikbaarheid en groei van de mobiliteit te faciliteren (verminderen-veranderen-verduurzamen) is het van belang om uitvoering te geven aan de afspraken over de ontsluiting van de grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties en de versnellingsafspraken woningbouw en mobiliteit tussen gemeenten en Rijk. Daarnaast dient er blijvend

geïnvesteerd te worden in het verbeteren van het nationale en regionale OV-netwerk, het wegennet en het netwerk van doorfietsroutes. Voor weg en rail betreft dit zowel personenvervoer als goederenvervoer. Investeren in infrastructuur is niet voldoende om de bereikbaarheid op peil te houden. Voor een mobiliteitstransitie zijn nieuwe instrumenten nodig, o.a. van het Rijk. Denk hierbij aan het beprijzen van kilometers (geen vlakke km-heffing), maatregelen die werkgevers kunnen inzetten om het woon werk verkeer van medewerkers te beïnvloeden en het stimuleren van zo veel mogelijk actieve vormen van mobiliteit zoals fietsgebruik en OV.

Uitdaging 14: Realiseren van een compleet OV- en fietssysteem om mobiliteitstransitie vorm te geven

De Omgevingsvisie provincie Utrecht geeft aan in te willen zetten op een mobiliteitstransitie naar gezonde en duurzame vervoerswijze om de bereikbaarheid van de provincie te waarborgen. Het OV- en fietssysteem zullen hier een belangrijke rol in vervullen. Door bestaande netwerken te optimaliseren en te bouwen rondom knooppunten kunnen eerste stappen worden gezet in deze mobiliteitstransitie. Het uitbouwen van een multimodaal mobiliteitssysteem met een hiërarchische positie van centrale stations, metropoolpoorten, regiopoorten en vitale kernen is kansrijk, waarbij het van belang is om goede doorfiets-, HOV- en autoverbindingen te realiseren. Spoor en BRT (Bus Rapid Transit) corridors over het hoofdwegennet spelen een belangrijke rol in zowel regionale als landelijke bereikbaarheid, terwijl dit zorgt voor een spanningsveld. Er zijn ook forse investeringen nodig om ambities op regionale spoorcorridors vanuit Driebergen - Zeist, Breukelen, Woerden en Geldermalsen en Veenendaal richting Utrecht en vanuit Utrecht naar

Amersfoort en verder, waar te maken. Het is van belang dat het Rijk tussen nu en 2050 substantiële investeringen blijft doen in het OV-netwerk en de knopen.

Uitdaging 15: Gewenste versterkingen aan mobiliteitssysteem om verdichtingsopgave te realiseren

De groeisprong van wonen en werken, waarbij ingezet wordt op inbreiding voor uitbreiding, moet hand in hand gaan met een investering in en versterking van het mobiliteitssysteem. Het is daarbij kansrijk om milieuhinder (lucht, geluid, veiligheid) te verminderen langs doorgaande stedelijke infrastructuur om ruimte te bieden aan de verdichting van de gezonde stad. Schermen, overkluizing, ondertunneling of andere maatregelen aan de bron kunnen hier een potentiële bijdrage aan leveren, en eventueel worden gekoppeld aan opwaardering van de netwerken. In het (hoog)stedelijk gebied wordt het ruimtebeslag van infrastructuur een steeds grotere opgave. Het is daarom nodig om in sommige gebieden te kiezen voor ondergrondse opties, om daarmee conflicten van verkeersstromen en belangen op te lossen en de leefbaarheid van woon-, werk- en leefgebieden te vergroten. Een voorbeeld is de Merwedelijn (Utrecht Centraal-Mewedekanaalzone-A12 Zone-Nieuwegein City) die ondergronds moet worden ingepast. Het is de ambitie om de Merwedelijn ook ondergronds door te trekken naar het Utrecht Science Park onder de binnenstadsas van Utrecht. Als de Merwedelijn wordt doorgetrokken tot aan het Utrecht Science Park dan kan deze fungeren als ruggengraat van deze grootschalige stedelijke ontwikkeling. In de A12 Zone is het uit oogpunt van leefbaarheid essentieel om de milieuhinder (fijnstof, geluid) van de A12 structureel te reduceren.

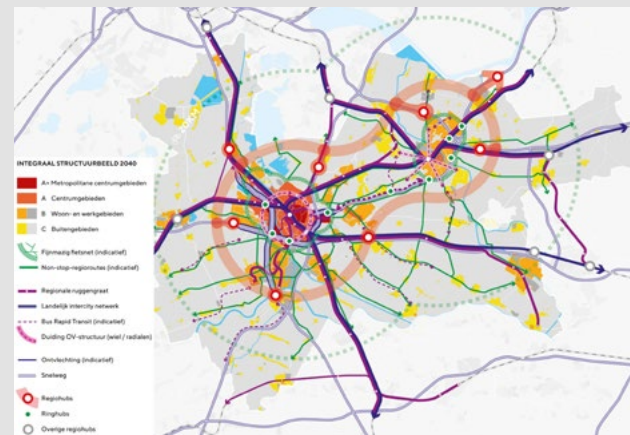
Mobiliteitsstrategie U Ned

Binnen het Rijk-regioprogramma U Ned is in 2022 een Mobiliteitsstrategie opgesteld. De Mobiliteitsstrategie richt zich op een robuust, duurzaam en samenhangend regionaal en multimodaal mobiliteitssysteem, gedragen door alle partners, waarmee de verwachte groei van de mobiliteit in de regio beheersbaar kan worden opgevangen, in combinatie met een betere leefkwaliteit. De Mobiliteitsstrategie legt richtinggevende principes vast, die verder uitgewerkt worden in concretere plannen en projecten. In de uitwerkingsagenda van de Mobiliteitsstrategie U Ned is een multimodale uitwerking voor de Regio Amersfoort opgenomen. Met de Mobiliteitsagenda Regio Amersfoort 2040 (start in 2023) wordt daar invulling aan gegeven. De Mobiliteitsstrategie is in het BO MIRT najaar 2022 onderschreven door het Rijk en de regionale partijen.

In de Mobiliteitsstrategie is het U Ned doel “gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen” vertaald in zes subdoelen voor mobiliteit:

1. Ruimtebehoefte van mobiliteit;
2. Gezonde en duurzame leefomgeving;

Integraal Structuurbeeld 2040 uit de Mobiliteitsstrategie U Ned (2022)

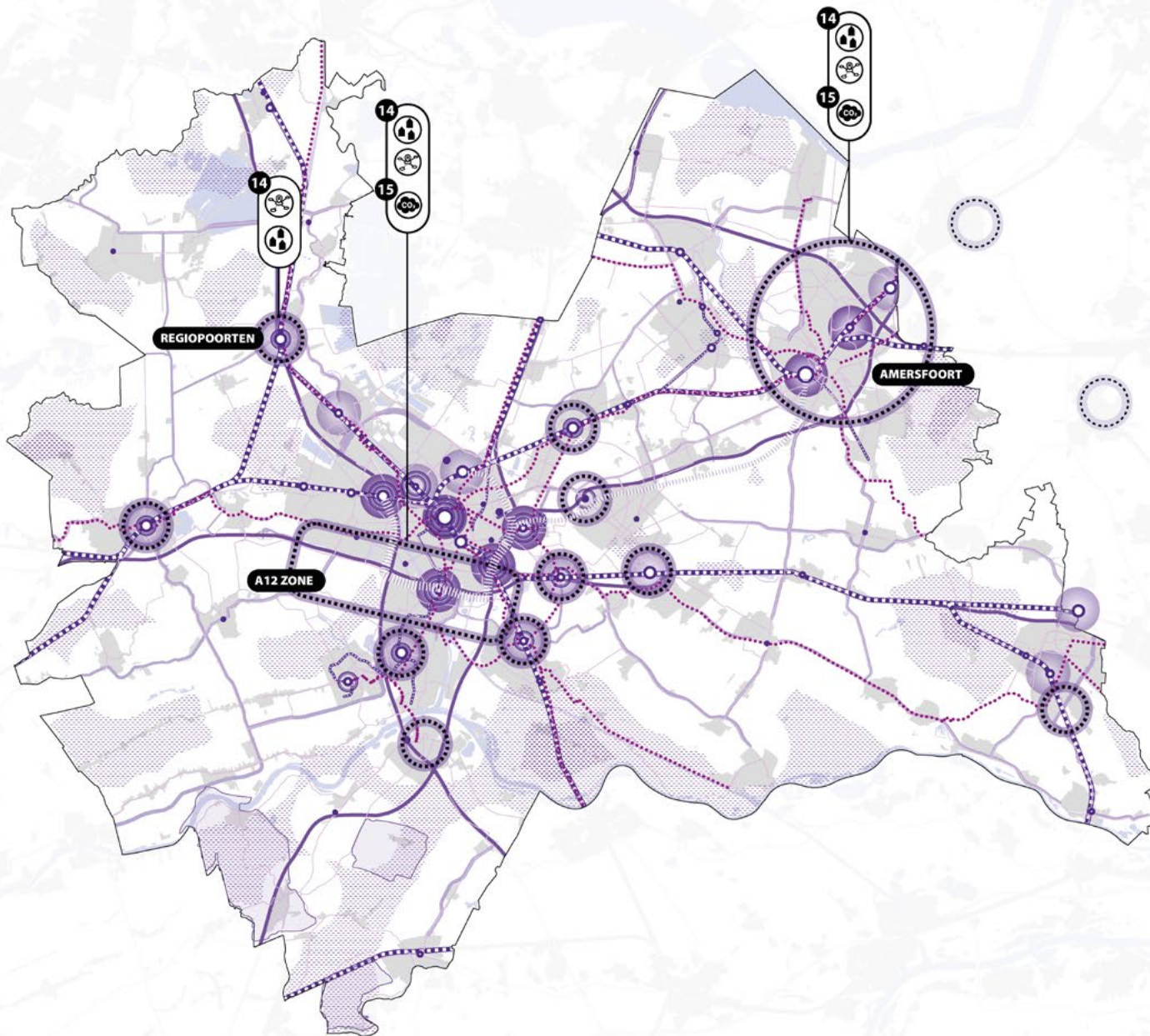
3. Optimaal benutten mobiliteitssysteem;
4. Borgen nationale draaischijffunctie weg en OV;
5. Sociale inclusiviteit, iedereen doet mee;
6. Vitale en bereikbare economische centra.

De oplossingsrichting die is gekozen in de Mobiliteitsstrategie moet bijdragen aan de zes subdoelen en is beoordeeld op de effectiviteit. De kern van de Mobiliteitsstrategie is vervat in de vier principes.

1. Verstedelijkingskeuzes en bereikbaarheid afstemmen: inzet op nabijheid;
2. Vraag naar mobiliteit afremmen en spreiden;
- 3a. Beter stedelijke en regionale wandel- en fietsnetwerken;
- 3b. Systemsprong OV met regionale ruggengraat als hoofddrager;
- 3c. Ontvlechting autodraaischijf en verlangzaming auto in stedelijk gebied;
4. Soepele ketenreizen van deur tot deur met mobiliteitshubs.

De principes zijn vertaald in gedrags- en infrastructurele maatregelen. De maatregelen vormen samen een structuurbeeld voor de Mobiliteitsstrategie. De conclusie is dat met de inzet van alle mobiliteitsprincipes het mogelijk is om de U Ned-ambities te realiseren; het mobiliteitsgebruik verandert, de groei van het aantal verplaatsingen wordt getemperd, het aandeel fiets- en OV-verplaatsingen neemt toe ten opzichte van de situatie zonder maatregelen. De nationale en regionale bereikbaarheid blijven hiermee op orde, ondanks de forse groei van het aantal inwoners en arbeidsplaatsen die de regio doormaakt. Hiermee draagt de Mobiliteitsstrategie bij aan het overkoepelende U Ned-doel: ‘gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen’.

De Mobiliteitsstrategie is een belangrijk vertrekpunt voor het mobiliteitsbeleid van de provincie en in lijn met de doelen en ambities die opgenomen zijn in de Omgevingsvisie provincie Utrecht.

LEGENDA

- Algemeen**
- Bestaand bebouwd gebied
 - Water
 - Hoofdinfrastructuur
 - Provinciegrens
-
- Omgevingsvisie provincie Utrecht**
- Knooppunt
 - Optimaliseren multimodaal knooppunt
 - Benutten bestaand knooppunt
 - Beter benutten spoor- en hoogwaardig OV-netwerk
 - Prioritaire locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt
 - Potentiële locatie voor grootschalige integrale ontwikkeling wonen en werken rondom knooppunt
 - Beter benutten hoofdwegenet
 - Beter benutten provinciale wegenet
 - Regionaal fietsennetwerk
 - Prioritaire verbinding hoogwaardig OV
 - Nader te verkennen verbinding hoogwaardig OV
-
- Regionaal Toekomstbeeld Fiets**
- Doorfiets routes Provincie Utrecht
- Overige informatie**
- Afstand tot station > 4000m
 - Ov reistijd >60 min
- Utrecht Nabij en Amersfoort Centraal!**
- Internationaal knooppunt
 - Metropoolpoort
 - Regiopoort
-
- Prioritaire gebieden**
- Prioritair gebied

UITDAGINGEN

13

Waarborgen van de draaischijf functie van Nederland.

KANSEN

Uitvoeren bereikbaarheidsmaatregelen (inzetten op nabijheid, afremmen en spreiden, ontvlechten en mobiliteitshubs).

Waarborgen van de bereikbaarheid met nieuwe instrumenten die de groei van de mobiliteit beperken.

14

Realiseren van een compleet OV- en fiets-systeem om mobiliteitstransitie vorm te geven.

Uitbouwen multimodaal mobiliteitssysteem en realiseren van goede snelfiets-, HOV-, en auto-verbindingen tussen metropoolpoorten, regiopoorten en vitale kernen.

Verbinden van de ov-netwerken en verdichting rondom metropool- en regiopoorten binnen de provincie en daar buiten.

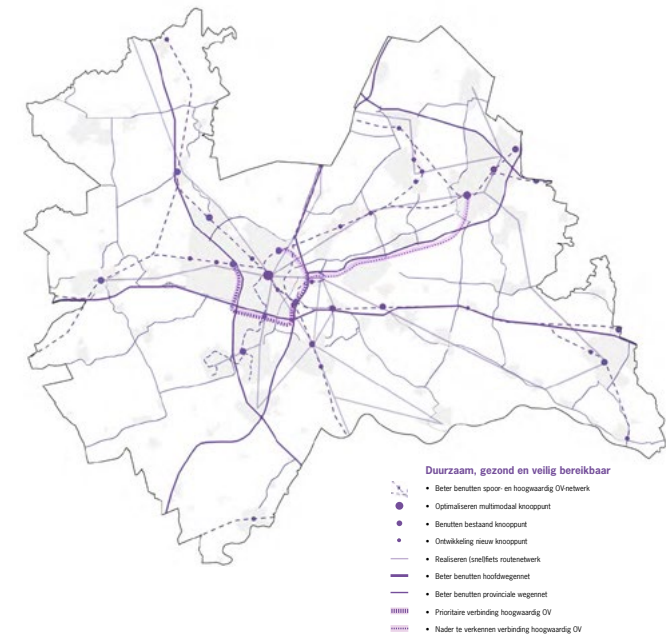
15

Gewenste versterkingen aan mobiliteitssysteem om verdichtingsopgave te realiseren.

Verminderen van milieuhinder langs doorgaande stedelijke infrastructuur om te bouwen aan de verdichting van de gezonde stad.

Visie provincie Utrecht 2050
Duurzaam gezond en veilig bereikbaar
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

LEVEND LANDSCHAP, ERFGOED EN CULTUUR

De provincie Utrecht kent een rijkdom aan landschap, erfgoed en cultuur. In het landelijk gebied onderscheiden we vijf karakteristieke landschappen met daarin aardkundige waarden: Eemland, Gelderse Vallei, Groene Hart, Rivierengebied en Utrechtse Heuvelrug. Ook wordt onze provincie gekenmerkt door een zeer hoge dichtheid aan historische buitenplaatsen. Verder lopen door de provincie Utrecht vier grote voormalige waterlinies, ons militair erfgoed: Nieuwe Hollandse Waterlinie, Stelling van Amsterdam (samen UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies), Oude Hollandse Waterlinie en Grebbelinie. Ook het archeologisch erfgoed van de Neder-Germaanse Limes is UNESCO Werelderfgoed. Ten slotte hebben we een gevarieerd en goed bereikbaar cultuuraanbod. Door ruimtelijke veranderingen in onze leefomgeving en door intensief ruimtegebruik staan het landschap en het erfgoed onder druk.

In onze Omgevingsvisie leggen we voor de ontwikkelingen tot 2050 de nadruk op:

- Beschermen en benutten van landschappelijke, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit.
- Stimuleren van de inzet van creatieve verbeeldingskracht.
- Vormgeven ontwikkelingen in onze landschappen met de kernkwaliteiten van het landschap mee.
- Focus leggen binnen de Cultuurhistorische hoofdstructuur op historische buitenplaatszones, militair erfgoed, agrarische cultuurlandschappen, archeologisch waardevolle zones en historische infrastructuur.

- Verzilveren de kwaliteiten van waterlinies en limes via onder andere de uitzonderlijke universele waarden van UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies en Neder-Germaanse Limes. Dit staat indicatief op de bijbehorende themakaart.
- Zorgen voor monumenten en bijdragen aan een hoogwaardig cultureel aanbod dat meegroeit met het aantal inwoners

De hierna opgenomen uitdagingen laten zien waar we gezamenlijk stappen te zetten hebben.

Uitdaging 16: Benutten van de waarden van het cultuurhistorisch erfgoed bij transitie opgaven.

Het beschermen en benutten van landschappelijke, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit wordt genoemd in onze Omgevingsvisie. Om de kwaliteit van erfgoed en landschap te behouden is op sommige plekken bescherming nodig. Tegelijkertijd willen we ook inzetten op het verzilveren van erfgoed en het doorontwikkelen van de verhalen van de landschappen: behoud door ontwikkeling. Dit betekent dat gebiedsontwikkeling de kernkwaliteiten van het (landschappelijk) erfgoed niet aan mag tasten en ze juist moet versterken.

Elk gebied heeft zijn eigen karakter, en de koppelkansen met overkoepelende opgaven verschillen per plek. En de provincie Utrecht wil onderzoeken hoe erfgoed, onder andere door de inzet van creatieve verbeeldingskracht, kan bijdragen aan de verschillende transitieopgaven. Een kans is bijvoorbeeld het inzetten van de waterlinies voor de opgaven van klimaatadaptatie (inundatiegebieden benutten voor waterberging) en het inzetten van de forten en de buitenplaatsen voor de opgave van energietransitie (gebruik aquathermie). Bij het erfgoed liggen veel kansen ten aanzien van bijvoorbeeld recreatie en toerisme, natuur, hergebruik vrijkomende agrarische bebouwing, herbestemming monumenten.

Uitdaging 17: Vormgeven aan de ambities voor de Utrechtse Heuvelrug en daarbinnen integraal ontwikkelen van defensieterrinen.

Het ministerie van Defensie wil in de Regio Amersfoort logistieke en operationele eenheden, nu gehuisvest in sterk verouderd vastgoed, samenbrengen. Het gaat om het gebied op de Utrechtse Heuvelrug tussen Amersfoort, Soest, Leusden en Zeist. Om de bestaande (kwetsbare) culturele-, erfgoed-, natuur- en water- en bodemwaarden te beschermen en te versterken is een overkoepelend toekomstbeeld nodig (gebiedskompass). De extra druk op dit gebied door toename van mobiliteit (o.a. op de Wegh der Weegen (N237) en de A28) en behoefte aan bijvoorbeeld recreatie en rustruimte als gevolg van woningbouw, werkgelegenheid en opleidingsfaciliteiten

en clustering eenheden Defensie, etcetera, zorgt voor een complexe ruimtelijke opgave waarbij mitigerende, zonerende en compenserende maatregelen noodzakelijk zijn. Ook is het belangrijk dat er binnen de ontwikkeling ruimte wordt gegeven voor natuur. Niet alleen binnen militair gebruik, maar ook vanuit natuurbehoefte. Het is belangrijk dat de intensivering van bestaande defensie terrein niet ten koste gaat van het robuuste natuurnetwerk. Tevens mag deze ontwikkeling niet ten koste mag gaan van de infiltratie van regenwater in de Utrechtse Heuvelrug. Dit willen we juist vergroten ten behoeve van de sponsstrategie.

UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies

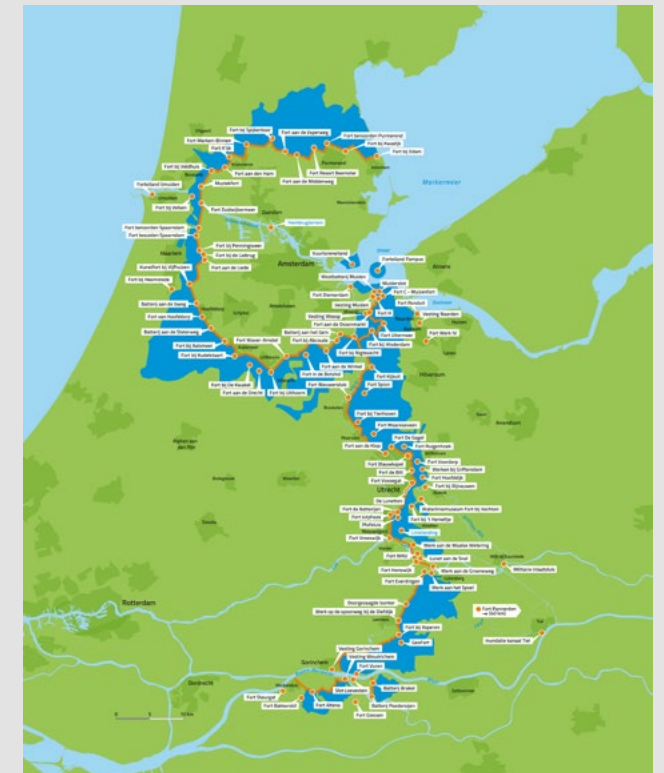
Sinds juli 2021 is de provincie Utrecht twee grote UNESCO Werelderfgoedgebieden rijker: de Hollandse Waterlinies en de Neder-Germaanse Limes. De bijzondere waarden hiervan zijn uniek op wereldniveau! Niet alleen het beschermen en versterken waard, maar ook geschikt om te benutten, zoals voor de grote opgaven.

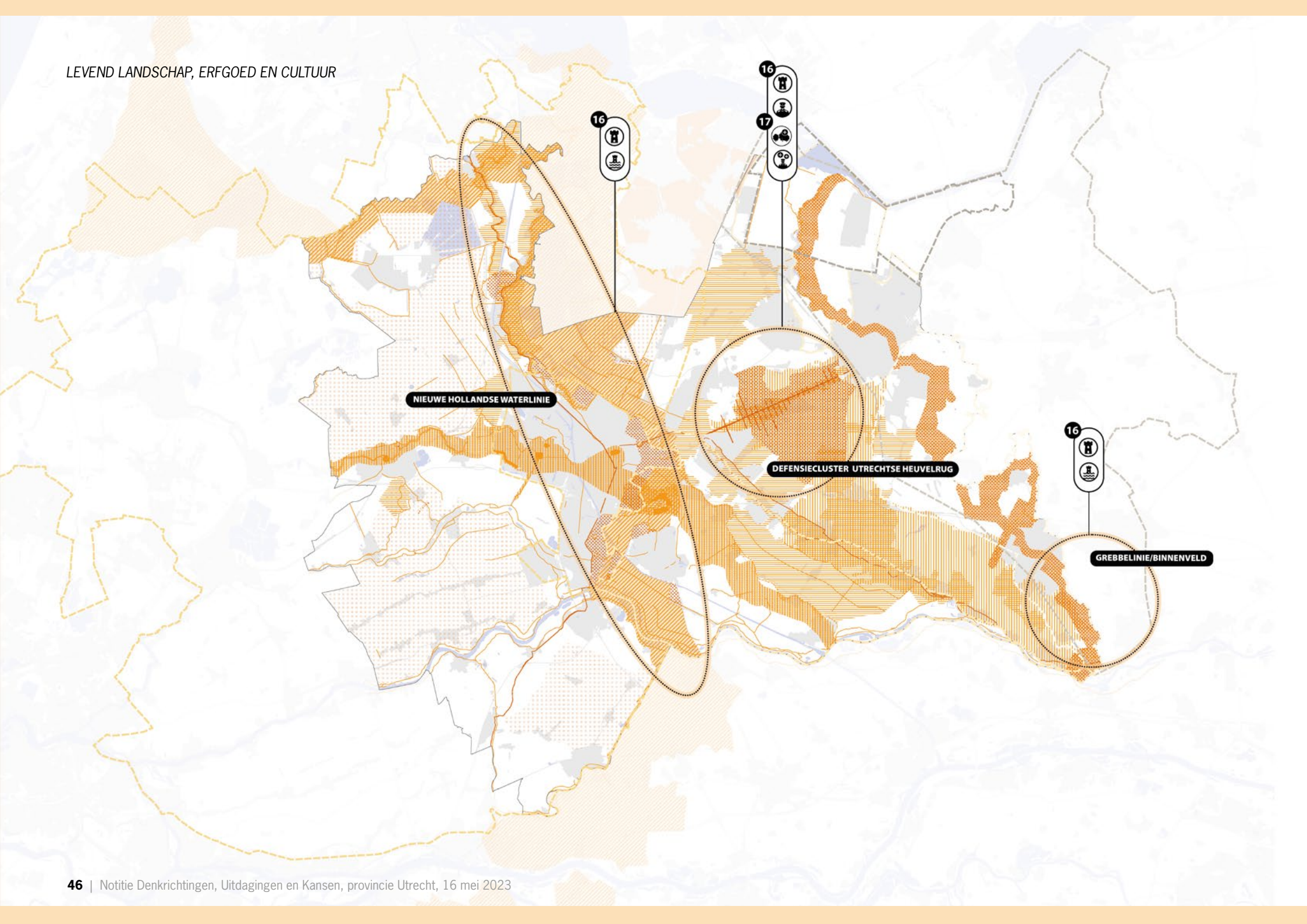
Met name het Werelderfgoed Hollandse Waterlinies heeft een grote ruimtelijke impact: het beslaat maar liefst 8,6% van ons provinciaal grondgebied: een grote zone van 105km lopend van noord naar zuid, langs het hoog-dynamische gebied aan de oostzijde van de stad Utrecht. De provincie Utrecht is samen met Noord-Holland, Gelderland en Noord-Brabant als siteholder verantwoordelijk voor de bescherming en voor het uitdragen van het belang van dit Werelderfgoed. Het militaire systeem, dat is aangelegd tussen 1870 en 1945 om ons land te beschermen tegen de vijand door grote gebieden onder water te zetten (inunderen), heeft niet alleen een vernuftig watersysteem en een groot aantal indrukwekkende forten opgeleverd, maar heeft ook, vanwege de schootsvelden en Verboden Kringen (die vrij moesten blijven van bebouwing) een grote groene zone nagelaten. Het open, groene en overwegend rustige karakter is een belangrijk kenmerk van de uitzonderlijke universele waarde van dit gebied.

Aangezien bij de aanleg van de Hollandse Waterlinies water en bodem sturend zijn geweest biedt dit Werelderfgoed als vanzelfsprekend een belangrijke inspiratiebron bij de grote opgaven! Zo kunnen de voormalige inundatiegebieden helpen bij de zoektocht naar waterbergingslocaties. Vanwege het groene karakter biedt het Werelderfgoedgebied als ademruimte rond de stad een belangrijke bijdrage aan een gezonde leefomgeving en een verrijking van het woonklimaat. Het zorgt voor de belangrijk groenblauwe dooradering van stad en land en vormt een stimulans voor de natuur. Verder leent het landschap van de Waterlinies zich uitstekend voor recreatie en bieden de forten plek aan horeca, evenementen en cultuur en zorgen zo dat de cultuurhistorische waarden beter beleefbaar

worden. In relatie tot de energietransitie is Fort Honswijk een goed voorbeeld van de toepassing van aquathermie uit de fortgracht. Verder tonen diverse onderzoeken aan dat de unieke waarden van dit gebied goed bruikbaar zijn bij de opgaven van de klimaatadaptatie en de bodemdaling.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam (bron: toolkit.liniebreed.nl)

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

DEFENSIECLUSTER UTRECHTSE HEUVELRUG

GREBBELINIE/BINNENVELD

LEGENDA

Algemeen

- Bestaand bebouwd gebied
- Water
- Hoofdinfrastructuur
- Provinciegrens

Omgevingsvisie Provincie Utrecht
Verzilveren linie en limes

Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed
Historische buitenplaatszone

Militair erfgoed

Archeologische waardevolle zone

Agrarisch Cultuurlandschap

Historische infrastructuur

UNESCO - Hollandse Waterlinies

UNESCO - Germaanse Limes bufferzone

Provinciale cultuurhistorische Atlas
Historische waardevolle dijken

Aantrekkelijke landschappen
landschap Groene Hart

landschap Eemland

landschap Utrechtse Heuvelrug

landschap Gelderse vallei

landschap Rivierengebied

Priotitaire gebieden
Prioritair gebied

UITDAGINGEN

16 Benutten van de waarden van het cultuurhistorisch erfgoed bij transitie opgaven.

KANSEN

18 Beschermen en benutten waarden Cultuurhistorische hoofdstructuur als dragers en aanjagers van omgevingskwaliteit bij alle (gebieds)ontwikkelingen.

19 Waterlinies inzetten als waterbuffer voor kansen voor natuur, drinkwaterwinning, waterberging, aquathermie, Groen Groeit Mee, recreatie en agrarisch gebruik.

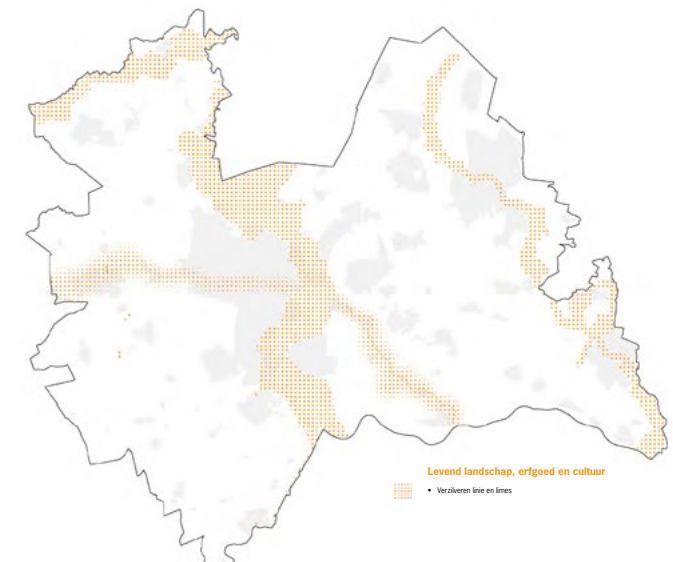
17 Vormgeven aan de ambities voor de Utrechtse Heuvelrug en daarbinnen integraal ontwikkelen van defensieterrinen.

20 Vormgeven aan de door defensie gewenste ontwikkelingen met inzet van kwalitatief meervoudig ruimtegebruik.

21 Koppelen intensivering van bestaande defensieterrinen aan verduurzaming en beperking of facilitering groei mobiliteit.

22 Ruimte geven aan en beter verbinden van natuur op de Utrechtse Heuvelrug, ook met het militair gebruik.

Visie provincie Utrecht 2050
Levend landschap, erfgoed en cultuur
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

TOEKOMSTBESTENDIGE NATUUR EN LANDBOUW

Onze provincie heeft een netwerk met robuuste natuur waarin vier grote diverse systemen liggen: Rivierengebied, Veenweidegebied, Eemvallei en Utrechtse Heuvelrug. Dit netwerk maakt onderdeel uit van het Natuurnetwerk Nederland - land met daarin verschillende Natura 2000-gebieden. De natuur, de biodiversiteit en de functies die het ecosysteem heeft staan onder druk. De toegenomen stikstofdepositie in natuurgebieden verhoogt de voedselrijkdom en draagt bij aan bodemverzuring. Hierdoor neemt de biodiversiteit af en verdwijnen bijzondere planten en dieren. Ook klimaatverandering heeft invloed op planten en dieren. De waarde van oudere houtopstanden voor CO₂-reductie wordt steeds duidelijker: jonge aanplant zal pas na tientallen jaren structureel hieraan bijdragen. Beleefbare natuur en een groene omgeving worden belangrijker. De landbouw in onze provincie zorgt voor duurzame voeding en is een belangrijke beheerder van ons aantrekkelijke cultuurlandschap. Er is vooral grondgebonden landbouw, melkveehouderij en fruitteelt in de provincie Utrecht aanwezig. Samen met regio Foodvalley en provincie Gelderland spelen wij een grote rol in de transitie naar een gezond en duurzaam voedselsysteem. De landbouw staat voor een grote verandering. De transitie naar een gezond en duurzaam voedselsysteem is een actueel en urgent thema. Dit in combinatie met een robuust bodem- en watersysteem en versterking van de biodiversiteit. Daarnaast komt tot 2030 in onze provincie circa 1,3 miljoen vierkante meter aan agrarische bebouwing vrij. Bodemdaling in de veenweiden leidt tot CO₂-uitstoot, verdroging van natuur en hogere lasten vanwege het waterbeheer. Dit vraagstuk zorgt voor een spanningsveld in relatie tot een rendabel agrarisch gebruik van de gronden, de landschappelijke kwaliteit van het landelijk gebied en een robuust bodem- en watersysteem.

In onze Omgevingsvisie provincie Utrecht leggen we voor de ontwikkelingen tot 2050 de nadruk op:

- Ontwikkelen van een robuust klimaatbestendig natuurnetwerk van hoge kwaliteit met hoge biodiversiteit.
- Beschermen, verder ontwikkelen en onderling beter verbinden van bestaande natuurgebieden (Natura 2000-gebieden en Natuurnetwerk Nederland) tot één samenhangend groot natuursysteem. Deze drie elementen staan indicatief op de kaart.
- Uitbreiding van houtopstanden die bijdragen aan CO₂-reductie.
- Gebiedsgerichte aanpak van de stikstofproblematiek.
- Stimuleren van de transitie naar een duurzame landbouw met economisch rendabele bedrijven die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk zijn en een duurzame toekomst van de glastuinbouwconcentratiegebieden. Deze twee elementen staan indicatief op de kaart.
- Stimuleren dat de landbouw dicht bij de inwoners staat (streekproducten, recreatie e.d.).
- Bij vrijkomende agrarische bouwpercelen onder voorwaarden ruimte bieden voor vervolgfuncties.

De hierna opgenomen uitdagingen laten zien waar we gezamenlijk stappen te zetten hebben.

Uitdaging 18: Versterken van een robuust natuurnetwerk en het garanderen van verhoging van de biodiversiteit.

De provincie heeft de ambitie om te komen tot een gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten (planten en dieren) en beschermde habitattypen, binnen en buiten een robuust en klimaatbestendig Natuurnetwerk Nederland (NNN). Hiermee wordt voldaan aan de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Om te voldoen aan deze internationale verplichting voor natuur zet het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) in op natuurherstel van de Natura 2000 gebieden (o.a. via stikstofreductie), realisatie van nieuwe natuur buiten het NNN, fors meer agrarische natuur voor weidevogels, 10 % groenblauwe dooradering van het landelijk gebied en uitbreiding van het areaal bos. Daarnaast moet alle nieuwe natuur die nodig is voor het NNN in 2028 gerealiseerd zijn.

Via het Utrechts Programma voor het Landelijk Gebied (UPLG) geven wij uitwerking aan het NPLG. De NPLG doelstellingen vragen ruimte in het landelijk en ook stedelijk gebied (biodiversiteit in stedelijk gebied en in stadsranden). We zetten in op het gebiedsgericht combineren van de NPLG-opgaven onderling en met andere opgaven. Binnen de natuuropgaven zijn slimme combinaties te leggen, zoals nieuwe natuur en groenblauwe dooradering in combinatie met nieuw bos. De natuuropgaven zijn goed te combineren met de wateropgaven. Zo speelt er in het veenweidegebied een vernattingsopgave die kan worden ingezet ten behoeve van natuurontwikkeling. Natuurgerichte recreatie kan vaak meekoppelen met de natuuropgaven.

Het voornemen is om prioritaire gebieden zoals de overgangszones rondom Natura 2000 gebieden, beekdalen op de hoge zandgronden, veenweidegebieden aan te pakken voor 2030. Voor de beekdalen bijv. moeten zogenaamde beekdalbrede bufferzones aangelegd worden; dit zijn ruimtevragers die ook bij kunnen dragen aan de opgaven voor natuur, bos en waterberging. Verder ligt er een kans in het verbinden van grote natuurgebieden, het versterken van belangrijke schakels zoals natuurherstel bevorderen op de Utrechtse Heuvelrug en het vergroten van de kwelinvloed op de zuidwestflank van de Utrechtse Heuvelrug. Ook liggen er kansen voor de versterking van de stad-landrelatie. We zetten in op het versterken hiervan, vooral in groenblauwe structuren die stedelijk en landelijk gebied verbinden. Groenblauwe dooradering, extra bos en ook maatregelen voor bodem en water sturend dragen hier aan bij. Bij de groenblauwe dooradering is er veel potentie en veel win-win kansen voor o.a. uitbreiding ecologisch beheer van boerensloten, aanleg van natuurvriendelijke oevers en ecologische verbindingen voor de otter.

De Wet stikstofreductie en natuurherstel stelt dat in 2025 40% van het areaal van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden een gezond stikstofniveau hebben; in 2030 minimaal 50% en in 2035 minimaal 74%. Voor de provincie Utrecht geldt op basis van het NPLG een stikstofreductie met 46% in 2030 ten opzichte van 2018. Dit moet zowel bijdragen aan reductie van de stikstofdeken als aan de overbelasting van N2000 gebieden; dit laatste speelt bijv. in het Binnenveld in de Gelderse Vallei.

Uitdaging 19: Aansturen op de transitie naar duurzame en economisch rendabele landbouw met bodem en water als basis.

De provincie Utrecht stimuleert de transitie naar een duurzame landbouw die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk is, aldus de Omgevingsvisie. Een langjarig toekomstperspectief voor de blijvende agrariërs in de provincie is hierbij een randvoorwaarde. Het is belangrijk dat de landbouw dicht bij de bewoners staat door middel van bijvoorbeeld verkoop van streekproducten en geïntegreerde recreatie.

Het behalen van de internationale doelen voor natuur, water en klimaat kan grote impact hebben op agrarische bedrijven in de gehele provincie Utrecht. We zetten bij de realisatie van de internationale doelen in op een integrale aanpak van opgaven als droogte, CO₂-, methaan- en stikstofreductie en agrarisch natuurbeheer. De lange termijn (2050) is leidend om te komen tot robuuste oplossingen.

Momenteel is niet bekend hoe de balans eruit ziet tussen de groeiende ruimtebehoefte door extensiveren van de agrarische bedrijven aan de ene kant en het aantal stoppende boeren aan de andere kant. Nieuwe ruimtevragen komen op het landelijk gebied af vanwege het voldoen aan de opgaven van het NPLG, duurzame energie, wonen, werken, mobiliteit en recreatie. Via meervoudig ruimtegebruik combineren we, waar mogelijk, de ruimtevragen.

Binnen het NPLG-traject zijn door het rijk de veenweidegebieden, de beekdalen op de zandgronden en de overgangszones rondom N2000-gebieden aangewezen als prioritair gebied. Dit betekent dat we hier met voorrang aan de slag gaan. De principes uit water en bodem sturend zijn een motief om veel aandacht te geven aan de landbouwtransitie in het veenweidegebied. De vraag naar vernatting om bodemdaling en veenoxidatie tegen te gaan, heeft veel impact op de huidige landbouw in dit gebied, er moet gezocht worden naar een integraal plan voor de landbouwtransitie.

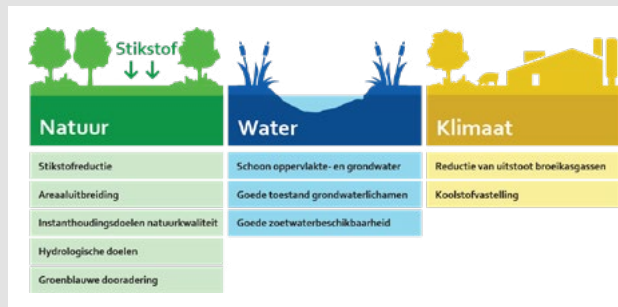
Uitdaging 20: Zoeken naar synergie tussen behoud vitaliteit kernen en transitie van het landelijk gebied.

De uitdagingen in het landelijk gebied zijn groot en hebben te maken de diverse functies die in het landelijk gebied spelen, zoals natuur, landbouw, recreatie, etc. In het landelijk gebied liggen ook vele kernen die voor hun functioneren mede afhankelijk zijn van dat landelijk gebied. Wij willen in Utrecht de vitaliteit van het gehele landelijk gebied bevorderen. Het gaat dus om een gezonde natuur, een economisch rendabele en duurzame landbouw, aantrekkelijke en toegankelijke recreatievoorzieningen en vitale en leefbare kernen. In de aanpak van uitdagingen 18 en 19 is het daarom noodzakelijk om steeds weer de relatie te leggen met de effecten op en de positie van de omliggende kernen.

Utrechts Programma Landelijk Gebied

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied richt zich op het toekomstbestendig ontwikkelen van het landelijk gebied. Het voldoen aan de internationale verplichtingen voor natuur, water en klimaat staat hierin centraal. Het Rijk vraagt aan alle provincies om op 1 juli 2023 een Provinciaal Gebiedsprogramma aan te leveren bij het Rijk waarin beschreven staat hoe zij de NPLG-opgaven gaan realiseren. Voor de provincie Utrecht is dit het Utrechts Programma voor het Landelijk Gebied (UPLG). De principes uit Water en Bodem Sturend (kamerbrief nov 2022) zijn bij het NPLG en bij de provinciale gebiedsprogramma's een belangrijk uitgangspunt.

Drie centrale doelen op het gebied van natuur, water en klimaat uit het NPLG

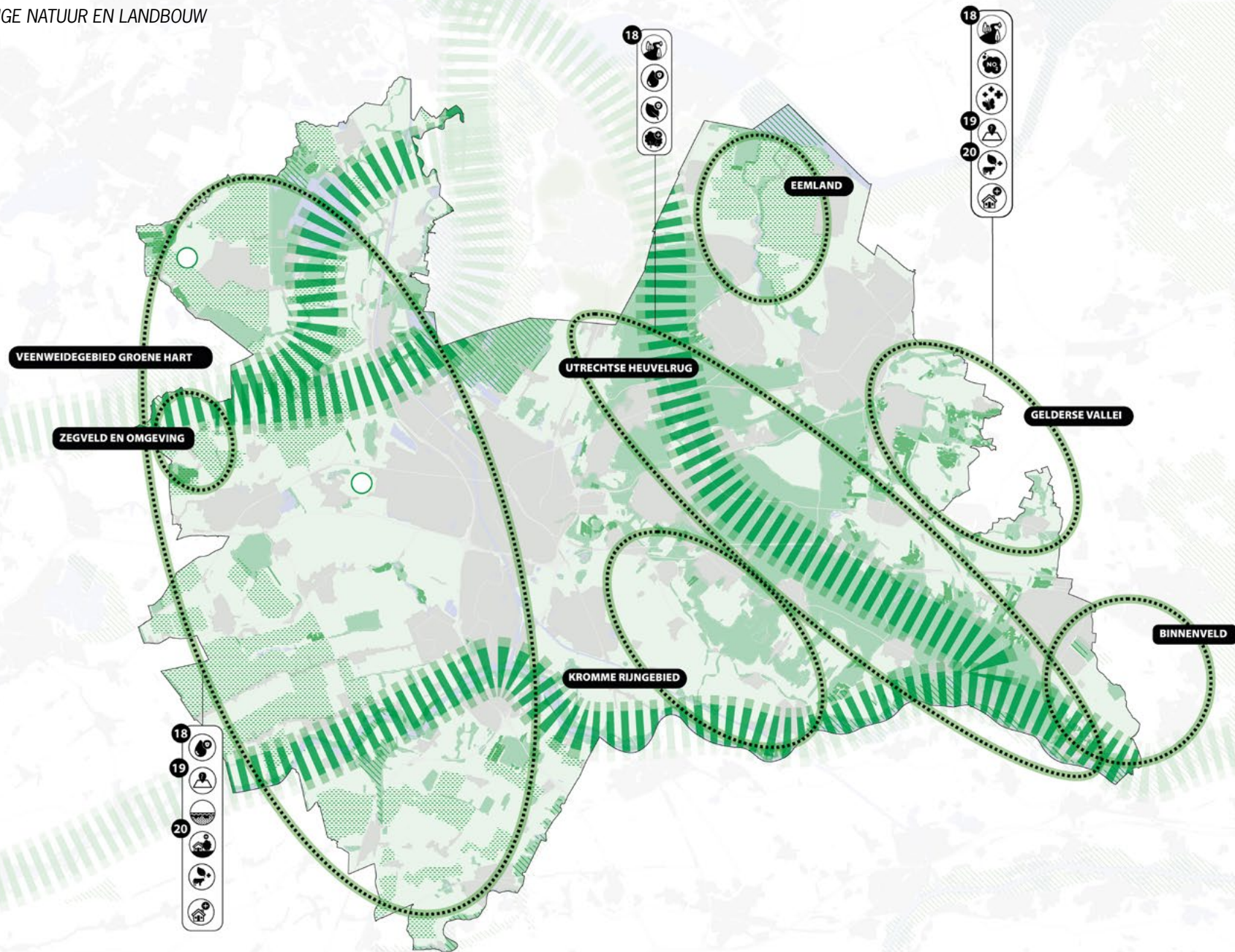

We zetten met onze gebiedsgerichte aanpak samen met onze partners de komende jaren in op een ontwikkeling naar een vitaal, toekomstbestendig en duurzaam landelijk gebied waar de grote opgaven op het gebied van natuur, water en klimaat zijn gerealiseerd en met toekomstperspectief voor de landbouw.

Deze ambitie betekent dat we ons met het UPLG richten op:

- een gevarieerde en veerkrachtige natuur;
- een klimaatbestendig en robuust water- en bodemsysteem met schoon en gezond water;
- een sterke reductie van de broeikasgassen;
- een duurzame landbouwsector met toekomstperspectief, dat wil zeggen met economisch rendabele bedrijven die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk zijn en dicht bij de inwoners staan (zie Omgevingsvisie pagina 120);
- met ruimte voor andere opgaven zoals de energietransitie, Groen Groeit Mee en de verstedelijking (kansen die mee kunnen doen).

Ons hierop richten betekent een forse transitie in het landelijk gebied. En dat vraagt veel van alle betrokkenen en daarmee om een zorgvuldig en fatsoenlijk proces met oog voor de menselijke maat.

LEGENDA

UITDAGINGEN

18 Versterken van een robuust natuurnetwerk en het garanderen van toekomstbestendige kwaliteit.

KANSEN

Realiseren 10% Groen blauwe dooradering in het landelijk gebied.

Verbinden van grote natuursystemen.

Herstel natuur en oppakken vernattingsopgaven aan de westflank van de Utrechtse Heuvelrug.

Vormgeven aan de transitie in het landelijk gebied en daarmee bevorderen van biodiversiteit in het landelijk gebied en reduceren van stikstofdepositie op natuurgebieden.

Vernatten landelijk gebied ten behoeve van natuurontwikkeling.

19 Aansturen op de transitie naar duurzame en economisch rendabele landbouw met bodem en water als basis.

Opstellen van een integraal klimaat inclusief ontwikkelperspectief voor de landbouw inclusief zonering en een waterstrategie (integrale aanpak droogte, CO₂, ammoniak en stikstof).

Vormgeven van de landbouwtransitie in het veenweidegebied: ruimte bieden aan water, klimaat, natuur en tegengaan bodemdaling.

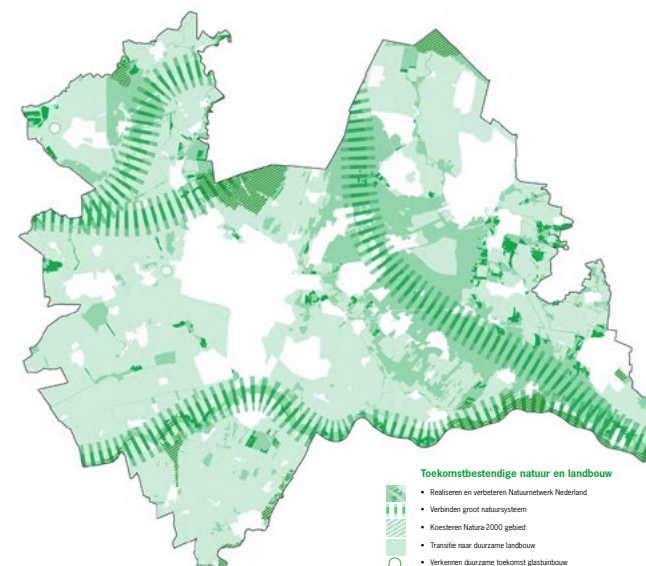
20 Zoeken naar synergie tussen behoud vitaliteit kernen en transitie van het landelijk gebied.

Versterken landschappelijke inpassing kleine kernen.

Bieden van ruimte voor transitie landbouw (zoals biobased teelten).

Benutten vrijkomende agrarische bebouwing.

Visie provincie Utrecht 2050
Toekomstbestendige Natuur en Landbouw
(bron: Omgevingsvisie Utrecht 2021)

VAN THEMA'S NAAR PERSPECTIEVEN

Hiervoor zijn binnen de zeven thema's uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht 20 uitdagingen onderscheiden. Deze 20 uitdagingen kunnen vanzelfsprekend ook gerelateerd worden aan de perspectieven en thema's uit het startpakket. In de tabel hierna zijn de raakvlakken tussen de uitdagingen en de onderdelen van het startpakket weergegeven op een driepuntschaal. Er kan sprake zijn van een primair raakvlak, een secundair raakvlak en een basaal raakvlak.

Raakvlakken uitdagingen startpakket

Uitdagingen ▼ Startpakket ►
PJU Uikmoment #2 BZK, 12 dec 2022

Stad en land gezond

1. Realiseren van een groenblauw recreatief netwerk, toegesneden op stad en land ('Groen Groeit Mee').
2. Verbeteren van de milieukwaliteit in steden en dorpen en deze verder optimaliseren bij nieuwe ontwikkelingen.

Klimaatbestendig en waterrobuust

3. Klimaatbestendig maken van ons bebouwd gebied tegen piekbuien, droogte- en hittestress.
4. Behouden van waterveiligheid op een aantrekkelijke en toekomstbestendige manier.
5. Zorgen voor een gezonde waterbalans en een toekomstbestendig watersysteem waarmee voldoende zoetwater beschikbaar blijft.
6. Tegengaan van bodemdaling door het maken van integrale keuzes over grondgebruik en het watersysteem.

Duurzame energie

7. Bevorderen wisselwerking tussen (bestaande) energienetwerken en nieuwe gebiedsontwikkelingen.
8. Aanwijzen kansrijke reserveringen voor duurzame energieproductie en -infrastructuur.

Vitale steden en dorpen

9. Transformeren, verdichten en verduurzamen van stad en dorp.
10. Aardgasvrij maken van bestaand areaal woningen.
11. (Milieu)ruimte bieden en ruimtelijke impact in beeld brengen van de circulaire economie.
12. Aansluiten van kwalitatieve en kwantitatieve vraag en aanbod bedrijventerreinen.

Overkoepelend	Perspectief 1	Perspectief 2	Perspectief 3	Sectoraal
Mooi NI WBS	Landbouw en natuur	Ordenende netwerken	Leefbare steden en regio's	Erfgoed Milieu Defensie Gezondheid
	■		■	
			■	
			■	
			■	
			■	
			■	
		■		
		■		
			■	
			■	
			■	
			■	

Overkoepelend	Perspectief 1	Perspectief 2	Perspectief 3	Sectoraal
Mooi NL WBS	Landbouw en natuur	Ordenende netwerken	Leefbare steden en regio's	Erfgoed Milieu Defensie Gezondheid

Duurzaam gezond en veilig bereikbaar

13. Waarborgen van de draaischijf functie van Nederland.

--	--	--	--	--

14. Realiseren van een compleet OV-systeem om de mobiliteitstransitie vorm te geven.

--	--	--	--	--

15. Gewenste versterkingen aan mobiliteitssysteem om verdichtingsopgave te realiseren.

--	--	--	--	--

Levend landschap, erfgoed en cultuur

16. Benutten van de waarden van het cultuurhistorisch erfgoed bij transitieopgaven.

--	--	--	--	--

17. Vormgeven aan de ambities voor de Utrechtse Heuvelrug en daarbinnen integraal ontwikkelen van defensie terreinen.

--	--	--	--	--

Toekomstbestendige natuur en landbouw

18. Versterken van een robuust natuurnetwerk en het garanderen van toekomstbestendige kwaliteit.

--	--	--	--	--

19. Aansturen op de transitie naar duurzame en economisch rendabele landbouw met bodem en water als basis.

--	--	--	--	--

20. Zoeken naar synergie tussen behoud vitaliteit kernen en transitie van het landelijk gebied.

--	--	--	--	--

Verklaring grijs tinten

primaïr	secundair	basaal raakvlak
---------	-----------	-----------------

5. STAPELKAART EN FOCUS

We hebben de afgelopen maanden twintig uitdagingen geïdentificeerd en kansen daarbij benoemd. Deze zijn in hoofdstuk 4 beschreven. Binnen deze twintig uitdagingen hebben we prioritaire locaties onderscheiden. Deze locaties hebben we op de bijgevoegde stapelkaart bijeen gebracht. Uit deze combinatie komt een aantal integrale samenhangende opgaven naar voren. Dit zijn gebieden waarin thema's en uitdagingen samenkomen. Deze zijn hierna kort omschreven. In de volgende fase zetten we de stap naar het op kaart zetten van de focus in gebieden op het schaalniveau van de provincie zelf en van de provincie in haar omgeving. Dit vormt de opmaat naar het ruimtelijk voorstel. Zie ook de leeswijzer bij de kaarten in hoofdstuk 1. Deze eerste selectie van focus die uit de stapelkaart maar voren komt ziet er als volgt uit.

Het stedelijk gebied van Groot Utrecht, Amersfoort en Veenendaal waarin vele uitdagingen op de thema's vitale steden en dorpen, klimaatbestendig en waterrobuust, stad en land gezond en duurzame energie samenkomen. Het gaat om de opgaven in het bestaande bebouwd gebied voor wonen en werken, leefbaarheid, klimaatbestendigheid, etc.

Binnen en in aansluiting op deze stedelijke gebieden liggen de drie grootschalige NOVEX-woningbouwgebieden (van de 17 in heel NL):

1. Groot Merwede (Utrecht en Nieuwegein),
2. Spoor- en A1-zone Amersfoort (Amersfoort) en
3. Spoorzone Veenendaal (onderdeel van bredere Foodvalley ontwikkeling).

De overige knopen die zich goed lenen voor stedelijke ontwikkeling (wonen, werken en voorzieningen) zijn de regiopoorten. Niet in al deze poorten is op de stapelkaart sprake van een stapeling van prioritaire gebieden, maar gezien het belang en de omvang van deze ontwikkeling passen ze wel bij de aan te brengen focus.

Verschillende van de genoemde gebieden en locaties worden met elkaar verbonden door de te ontwikkelen OV-verbinding. Dit betreft de Merwedelijn van Utrecht Centraal naar Nieuwegein-City en het doortrekken van de Merwedelijn vanaf Utrecht Centraal naar het USP en op de lange termijn vanaf USP richting Amersfoort Centraal. De andere kant op is er een aftakking van de Merwedelijn in de A12-zone/ Groot Merwede mogelijk naar de polder Rijnenburg.

Voor de bijdrage aan ontwikkelingen in de nabijheid en aan de leefbaarheid van stad en land zijn de voorbeeldgebieden Groen Groeit Mee van belang. Hierin worden de eerste stappen gezet tot een echt integrale ontwikkeling van rood en groen en stad en land en mogelijk zelfs het vooruit trekken van groene investeringen. Deze werkwijze willen wij verbreden naar alle ontwikkellocaties.

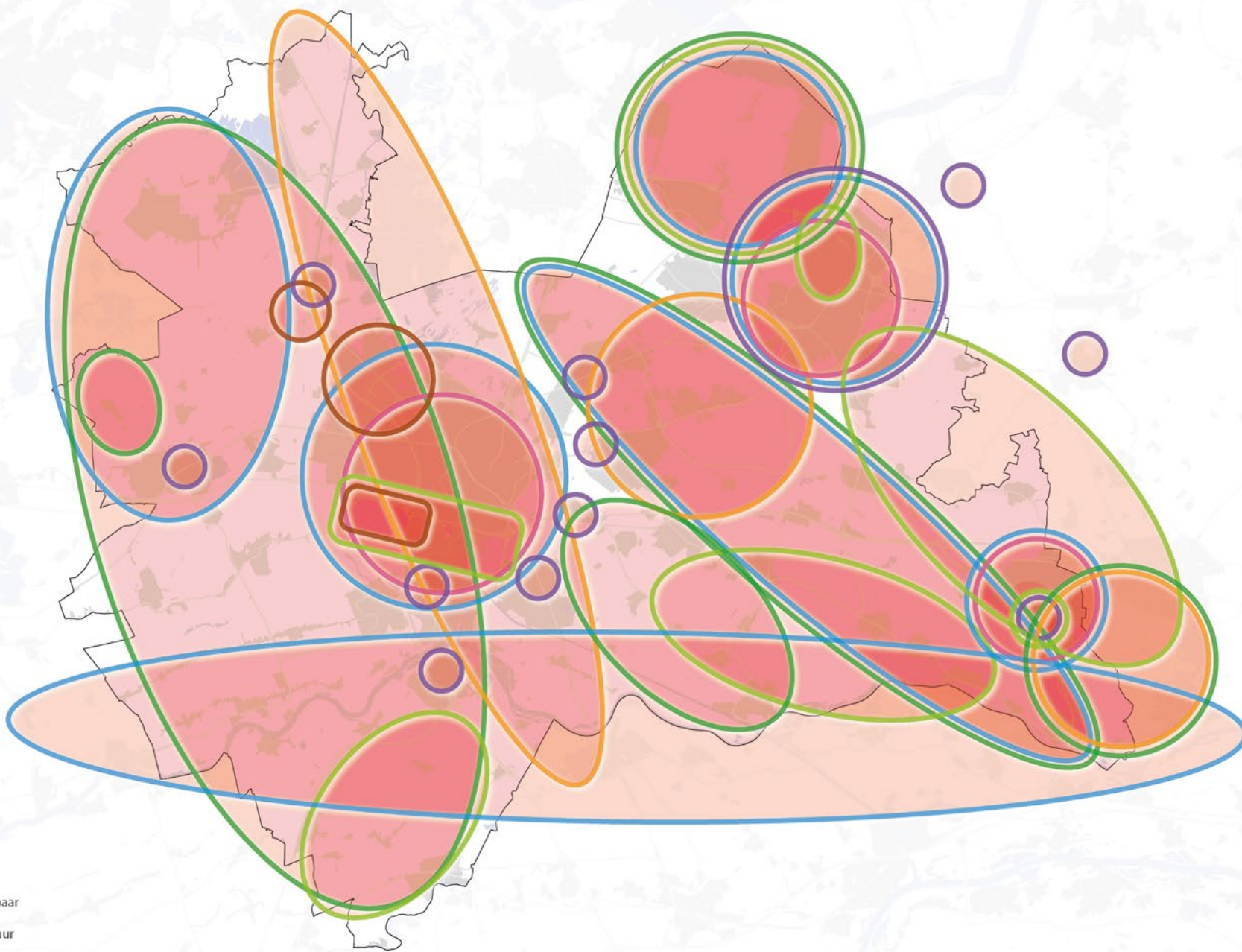
Ook in het Groene Hart en in de daarin gelegen veenweidegebieden, in de Eemvallei, het landelijk gebied van de Foodvalley en in het Binnenveld komen veel opgaven samen. Het gaat daarbij in de basis om de uitdagingen binnen stad en land gezond, klimaatbestendig en waterrobuust, levend landschap erfgoed en cultuur en toekomstbestendige natuur en landbouw. Veel

daarvan wordt opgepakt in het UPLG. Dit alles moet vanzelfsprekend beschouwd worden in relatie tot de kernen.

Het watersysteem van het Amsterdam Rijnkanaal (en Noordzeekanaalgebied) staat voor grote uitdagingen. Deze waterweg heeft een beperkte ruimte voor stijgende waterstanden. Dit kan op termijn leiden tot grote gevolgschade, waardoor er een groot belang ligt in de aanpak hiervan.

In de Utrechtse Heuvelrug met flanken komen ook veel opgaven samen. De Utrechtse Heuvelrug is grotendeels onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland en is van belang voor de zoetwatervoorraad. De opgaven voor water en natuur moeten in samenhang opgepakt worden.

Op de Utrechtse Heuvelrug liggen de defensieterrinen waar het ministerie van Defensie logistieke en operationele eenheden wil samenbrengen. Er wordt gewerkt aan een overkoepelend toekomstbeeld (gebiedskompas) waarin deze ontwikkeling vormgegeven wordt binnen de diverse gebiedskwaliteiten.

LEGENDA

Prioritaire gebieden

- Stad en land gezond
- Klimaatbestendig en waterrobuust
- Duurzame energie
- Vitale steden en dorpen
- Duurzaam gezond en veilig bereikbaar
- Levend landschap, erfgoed en cultuur
- Toekomstbestendige natuur en landbouw

6. RANDVOORWAARDEN: OP WEG NAAR RUIMTELIJK ARRANGEMENT

Om de in deze notitie geschetste uitdagingen aan te gaan en om het hieruit resulterende ruimtelijk voorstel te kunnen waarmaken, zijn wederzijdse inspanningen vanuit alle overheidslagen nodig. Het ruimtelijk arrangement dat over het ruimtelijk voorstel wordt gesloten betreft de wederzijdse inspanningen van Rijk en provincie. In dit hoofdstuk wordt een eerste beeld gegeven, op basis van het voorgaande en van het dashboard bij de eerste beantwoording van de vragen uit het startpakket.

Het startpakket levert nog onvoldoende duidelijkheid om concrete stappen te zetten in grote vraagstukken rondom bijvoorbeeld landbouw en stikstof, water en bodem sturend en de energiehoofdinfrastructuur. Deze vraagstukken hangen onderling samen en bepalen in welk tempo welke ambities gerealiseerd kunnen worden. Het invullen van deze vraagstukken, en daarmee van de hierna geformuleerde randvoorwaarden is essentieel voor het waarmaken van de opgaven in de provincie Utrecht. Zonder snelle duidelijkheid bestaat er een reëel risico dat de ideeën van Rijk en provincie uiteen lopen en de inzet niet effectief is.

Bij de aanpak van de diverse vragen uit het startpakket zoekt de provincie naar samenhangende gebiedsgerichte oplossingen. We vragen het Rijk om zich te verbinden aan deze werkwijze en dus ook naar interdepartementale samenhang te streven om gezamenlijk alle opgaven op éénzelfde wijze aan te pakken, zonder delen uit deze oplossingen naar voren te trekken of juist te vertragen. Dit vraagt soms ook om scherpe keuzes en flexibiliteit op alle overheidsniveaus. De regionale investeringsagenda's (RIA's) voor de NOVEX-gebieden, gekoppeld aan de Ontwikkelperspectieven, kunnen dit ondersteunen.

Voor diverse uitdagingen, en daarmee het realiseren van diverse opgaven, zijn er dezelfde randvoorwaarden die ingevuld moeten worden om ervoor te zorgen dat we een gezonde en leefbare provincie zijn en blijven. Het gaat om het mee laten groeien van groen, het verzwaren van het energienetwerk, klimaatrobuust inrichten van alle opgaven, schaa sprong in mobiliteit (OV, fiets en (goed op) weg), verbeteren milieukwaliteit en aanpakken stikstof. Verbeteren milieukwaliteit speelt heel breed, te weten verbeteren luchtkwaliteit, verminderen geluidsbelasting, behouden stille gebieden, beperken externe veiligheidsrisico's en beperken toename risico's door straling en geur- en lichthinder. Voor de Utrechtse economie is daarbij ondersteuning nodig van de ecosystemen life sciences & health, earth/sustainability, media/tech en agrifood.

Voor een succesvolle samenwerking is het essentieel dat ook het Rijk aangeeft wat haar bijdrage is aan de gemeenschappelijke opgaven, ook in het tot stand brengen van randvoorwaarden zoals flankerend beleid en aanpassen van wet- en regelgeving. Wederkerigheid is van belang. Dit kan niet wachten tot het sluiten van het ruimtelijk arrangement. Dit is van belang in den breedte en op dit moment het meest urgent voor de woondeals en het randvoorwaardelijk bod voor de Utrechtse bijdrage aan de nationale woningbouwopgave. De invulling van de Rijkszijde van de randvoorwaarden verloopt tot nu toe zeer moeizaam en deze zijn wel nodig om voldoende betaalbare woningen voor mensen met uiteenlopende inkomens en behoeftes te bouwen. Ook in het BO MIRT Noordwest 2022 zijn diverse van deze randvoorwaarden benoemd. Het gaat om o.a. de randvoorwaarden op het gebied van energie, stikstof, mobiliteit en groen groeit mee.

De aspecten die in de woondeal zijn benoemd en veelal breder van toepassing zijn op de uitdagingen en opgaven uit deze notitie zijn:

- **Betaalbaarheid:** De betaalbaarheid komt steeds meer onder druk. Gemeenten hebben extra instrumenten nodig zodat er sneller en ook meer betaalbare woningen kunnen worden gebouwd en kunnen worden behouden.
- **Belang van structurele programmatische aanpak en bekostiging:** Voor een continue bouwstroom zijn structurele middelen noodzakelijk.
- **Voldoende capaciteit:** Voor de woningbouw is het belangrijk dat er structureel (financiën) middelen komen om de ambtelijke capaciteit van gemeenten te vergroten.
- **Klimaatadaptief bouwen:** Het is noodzakelijk om klimaatadaptief en natuurinclusief te (ver) bouwen en in te richten.
- **Bewustwording en draagvlak:** Goede publiekscampagne om urgentie van de woningbouwopgave te benadrukken.
- **Infrastructuur voor energie:** De verzwaring van het elektriciteitsnet kan de ruimtelijke ontwikkelingen en de woningbouw niet altijd bijhouden. Dit levert vertraging op.
- **Groen Groeit Mee:** Een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een gezonde leefomgeving door groen te verbinden aan onder meer verstedelijkingsopgaven is randvoorwaardelijk voor groei in balans.
- **Financiering van onrendabele toppen:** Cofinanciering vanuit de (rijks)overheid van deze onrendabele toppen is een randvoorwaarde om (betaalbare) woningbouw mogelijk te maken.

- Voldoende stikstofruimte: Omdat onze regio veel stikstofgevoelige Natura 2000 binnen haar grenzen heeft, is voldoende stikstofruimte onmisbaar.
- Regelgeving en Procedures: Procedures werken vertragend en zijn complex waardoor ruimtelijke processen een te lange doorlooptijd kennen.
- Corporaties in positie brengen: Corporaties moeten in positie gebracht worden om haar sociale opgave waar te maken.
- Geluidsoverlast: Dit heeft nadelige gezondheidseffecten en vraagt om extra aandacht en investeringen.
- Investeren in bereikbaarheid: Meer woningbouw vereist een verbetering van de bereikbaarheid.
- Bodem- en watersysteem: Er moet bij de bouwopgave voldoende rekening gehouden worden met de grenzen van het bodem- en watersysteem en de daarmee samenhangende noodzaak om klimaatbestendig te ontwikkelen vanuit een lange termijnperspectief.
- prikkels voor mobiliteitstransitie zoals betalen naar gebruik;
- generieke maatregelen vanuit Rijk voor NPLG doelen;
- meer mogelijkheid om te kunnen sturen op betaalbaarheid woningbouwprojecten;
- aanscherping bouwbesluit met oog op energie en circulair.

En vanuit de recente ervaringen kan hieraan de drinkwatervoorziening en de grenzen hiervan nog toegevoegd worden. Ook de beschikbaarheid van voldoende drinkwater kan een limitatieve voorwaarde worden voor de realisatie van de diverse opgaven.

Ter nadere duiding van de randvoorwaarden ten aanzien van wet- en regelgeving gaat het, gekoppeld aan de in de notitie opgenomen uitdagingen, bijvoorbeeld om:

- prioritering bij toewijzing schaarse capaciteit als gevolg van netcongestie op het energienetwerk;
- juridisch houdbare basis voor een vorm van gebouw gebonden financiering;

7. BEANTWOORDING VRAGEN NOVEX-STARTPAKKET

In het NOVEX-startpakket zijn de grote nationale ruimtelijke opgaven uit de verschillende nationale programma's samengebracht.. De opgaven zijn gebundeld in de drie perspectieven die ook het uitgangspunt vormden van de Ruimtelijke Ordeningsbrief (RO-brief) van het kabinet: 1) perspectief voor landbouw en natuur, 2) ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie en 3) leefbare steden en regio's. Water en bodem vormen een sturend element in alle drie de perspectieven. Daarnaast is ook Mooi Nederland programmatisch overkoepelend voor alle drie de perspectieven. Tenslotte bevat het startpakket vier overkoepelende thema's, te weten culturele identiteit en erfgoed, milieu, defensie en gezonde en groene leefomgeving.

Het NOVEX-startpakket vindt de basis in zo'n twintig departementale nationale programma's. We hebben onze eerste beantwoording van de vragen uit het NOVEX-startpakket gebaseerd op het startpakket zelf en niet op de achterliggende nationale programma's. Wel hebben we vanzelfsprekend de regionale uitwerkingen van diverse van deze nationale programma's in de beantwoording opgenomen.

Beantwoording als cyclisch proces

Het startpakket bevat voor alle perspectieven en overkoepelende opgaven vragen aan provincies op basis van een beschrijving van de nationale opgaven en een beschrijving van het gezamenlijke startpunt. De vragen aan de provincies zijn onderverdeeld in verschillende soorten: concrete doelen, structurerende keuzes, richtinggevend uitspraken en kansen en knelpunten. Uit dit laatste blijkt al direct, dat niet alle vragen uit het startpakket binnen de ervoor gestelde periode volledig beantwoord kunnen worden. Neem bijvoorbeeld de opgave om het regionale bodem- en watersysteem toekomstbestendig uit te werken (2030/2050). We herkennen deze ambitie in onze Omgevingsvisie maar een gebiedsgerichte en toekomstige uitwerking vergt nog jaren van gezamenlijke uitwerking.

Dit betekent dat we met het Provinciale Ruimtelijke Voorstel Utrecht waar mogelijk een eerste uitwerking maken en waar nodig vervolprocessen met het Rijk willen afspreken. Het ruimtelijke voorstel vormt daarmee de start van een cyclisch proces: het ruimtelijke voorstel is geen eenmalige inspanning om tot een gezamenlijk beeld te komen, maar betreft een blijvende en actieve samenwerking tussen Rijk, provincie Utrecht, regio's en gemeenten en waterpartners om de schaarse ruimte toekomstbestendig te maken, eerlijk te verdelen en de kwaliteit van onze leefomgeving (steden, dorpen en landschappen) te versterken.

Omgevingsvisie als basis

Als provincie Utrecht hebben we in de Omgevingsvisie provincie Utrecht en de uitwerkingstrajecten daarvan, zowel via programma's, als via regionale strategieën (verstedelijking, energie en landelijk gebied) al een goede gezamenlijke basis om te komen tot een ruimtelijk voorstel. De opgaven uit het startpakket bieden voor de provincie Utrecht een uitgelezen kans om onze opgaven uit de Omgevingsvisie en onze werkwijze in onze provincie ook met het Rijk te gaan delen, zodat we onze aanpak verder kunnen brengen. De Omgevingsvisie provincie Utrecht vormt daarmee een stevige basis waarmee we een goede start kunnen maken in het proces om te komen tot een Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht.

Concept beantwoording vragen NOVEX-startpakket

Als eerste stap in het beantwoorden van de vragen uit het startpakket hebben wij een concept beantwoording van de vragen uit het NOVEX-Startpakket gemaakt die als bijlage aan deze notitie is toegevoegd. Deze concept beantwoording bevat per vraag uit het startpakket een tabel met daarin opgenomen de huidige stand van zaken binnen de provincie Utrecht voor het betreffende onderwerp. De concept beantwoording reist mee naar het volgende tussenproduct, de contour van het ruimtelijk voorstel, en het ruimtelijk voorstel zelf. Daar waar dit nodig en mogelijk is, vullen we de concept beantwoording in de komende maanden verder aan o.a. op basis van onze eigen vorderingen in de provinciale uitwerkingen van de nationale programma's en op basis van het gesprek met het Rijk. Deze beantwoording gaat ook deel uitmaken van het cyclische proces.

Dashboard

Om overzicht te bieden over hetgeen in de conceptbeantwoording is opgenomen, hebben we een 'Dashboard' ontwikkeld (zie bijlage). Dit Dashboard bevat de hoofdlijnen van de beantwoording van de vragen in beeld en tekst. Hier is de toepassing van de in het Scopedocument beschreven methode ook goed zichtbaar. Per vraag is de 'wat, waar en wanneer' inzichtelijk gemaakt. En er is een 'wie en hoe' toegevoegd, als opmaat naar het Provinciaal Ruimtelijk Arrangement Utrecht dat de provincie Utrecht en het Rijk gezamenlijk afspreken. Daarnaast is inzichtelijk gemaakt welke vragen groen, oranje of rood zijn. Ter herinnering de tekst hierover uit het scopedocument:

1. Groen: Opgaven vanuit Rijk en Provincie sluiten goed op elkaar aan; de uitdaging zit in de uitwerking of realisatie van het beleid.
2. Oranje: Opgaven vanuit Rijk en Provincie sluiten gedeeltelijk op elkaar aan; beide partijen herkennen de opgave maar de uitdaging zit in het formuleren van eenduidig en samenhangend beleid of uitvoering.
3. Rood: Opgaven vanuit Rijk en Provincie sluiten niet aan op elkaar of opgaven ontbreken aan één van beide zijden: uitdaging zit in het bepalen of deze opgave door de andere partij wel of niet opgepakt kan worden.

Tenslotte is in het dashboard de beantwoording van de vragen kort samengevat en zijn per antwoord de essentiële randvoorwaarden opgenomen.

8. PROCES

In het NOVEX-startpakket zijn de te volgen stappen in het proces om te komen tot een ruimtelijk voorstel geduid. Wij gebruiken dit proces ook om de verbinding van ons omgevingsbeleid met de diverse trajecten en programma's die in de provincie Utrecht lopen te versterken en de agenda voor de wijziging van de Omgevingsvisie gezamenlijk met onze regionale partners te maken.

Na het eerste ijkmoment, waarin het Scopedocument besproken is, hebben we dit tweede ambtelijke tussenproduct opgeleverd voor het tweede ijkmoment. Met deze notitie geven we inzicht in de uitdagingen en bijbehorende kansen die spelen in de provincie Utrecht. Deze notitie is met behulp van ontwerpend onderzoek tot stand gekomen. Dit ontwerpend onderzoek zetten wij voort in de komende periode.

Er volgen hierna nog twee momenten:

- Ijkmoment drie vindt in september plaats. Hier wordt de contour voor het ruimtelijk voorstel van de provincie Utrecht besproken. Deze contour vormt het derde ambtelijke tussenproduct;
- Het oplevermoment van het ruimtelijk voorstel vindt half oktober plaats. GS stellen dit vast en bieden het aan het Rijk aan.

PS nemen geen tussentijdse besluiten. Het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht is agenda-zettend voor de wijziging van de Omgevingsvisie. Dit proces volgt na het opstellen van het ruimtelijk voorstel. GS stellen rond elk ijkmoment een statenbrief vast om de Statenleden te informeren en hen de kans te geven om te reageren op de tussenresultaten.

Nieuwe keuzes maken onze Staten dus in de Omgevingsvisie. Dit betekent dat er bij het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht in oktober een voorbehoud hoort, ten aanzien van de verwerking hiervan in de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Dit is ook logisch, want het ruimtelijk voorstel is geen instrument uit de Omgevingswet. Het is dus in zichzelf niet kaderstellend en het krijgt in de provincie Utrecht ook niet deze status.

In 2024 wordt het proces van wijziging van de Omgevingsvisie provincie Utrecht opgestart, met alle bijbehorende procesvereisten, zoals participatie, terinzagelegging en het zo nodig aanvullen van de planMER voor de Omgevingsvisie. Dit proces kan vanzelfsprekend leiden tot veranderende inzichten ten opzichte van het ruimtelijk voorstel. Er zullen in 2024 voldoende mogelijkheden zijn om indien nodig hierover opnieuw het gesprek te voeren, mede omdat het Rijk het ruimtelijk voorstel en het ruimtelijk arrangement ook als een cyclisch proces ziet.

9. SAMENWERKING

In lijn met hetgeen in het NOVEX-startpakket staat, richt de provincie Utrecht de samenwerking voor het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht op de Utrechtse regio's U10, Amersfoort en Foodvalley (en via hen de gemeenten) en de Utrechtse waterpartners (waterschappen, drinkwaterbedrijven en Rijkswaterstaat Midden-Nederland). De andere partners in de provincie betrekken wij in het (mogelijke) proces van wijziging van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Daarnaast werkt de provincie Utrecht in afstemming met haar buurprovincies, om ervoor te zorgen dat de ruimtelijke voorstellen waar mogelijk, op elkaar aansluiten en dat waar ze dit niet doen, dit onderbouwd kan worden.

Het Rijk vraagt de provincie in het startpakket om samen met gemeenten (dit loopt in Utrecht vooral via de regio's) en waterschappen (dit is in Utrecht verbreed naar alle Utrechtse waterpartners) de nationale opgaven en doelen ruimtelijk te vertalen, (waar mogelijk) in te passen en te combineren met decentrale opgaven. Samenwerking tussen provincie en deze regionale partners vindt veelal al plaats binnen de provinciale uitwerkingen van de nationale programma's en binnen de ontwikkelingsperspectieven, uitvoeringsprogramma's en regionale investeringsagenda's voor de NOVEX-gebieden. Vanuit het ruimtelijk voorstel wordt dit proces niet opnieuw gedaan. Er wordt juist gebruik gemaakt van deze overleggen. En bij deze overleggen wordt aangesloten waar dit nodig is om tot het ruimtelijk voorstel te komen.

De regionale partners hebben vanzelfsprekend behoefte aan informatie over de voortgang van het ruimtelijk voorstel. Voor informatievoorziening en overleg gedurende het proces om te komen tot het Ruimtelijk Voorstel Provincie Utrecht, wordt gebruik gemaakt van de overleggremia die er ambtelijk en bestuurlijk in de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley en via de waterpartners al georganiseerd worden. Op 21 februari 2023 heeft met de directeurs van de regio's en grote gemeenten een startgesprek plaatsgevonden om hen nader te informeren en om deze werkwijze af te spreken. De directeurs zijn begin mei verder geïnformeerd op basis van het voorlaatste concept van de voorliggende notitie.

Reviewgroep

Per ijkmoment wordt een (tussen)rapportage opgesteld. Elke rapportage wordt voorafgegaan door een concept dat voorgelegd wordt aan een reviewgroep bestaande uit provinciale collega's en collega's van de regionale partners. De interne reviewgroep heeft de rol om de documenten te beoordelen of de inhoud in lijn is met de Omgevingsvisie en andere ingrediënten voor het ruimtelijk voorstel, dan wel aan te geven wat de consequenties zijn als dit niet het geval is. Bij deze review worden ook ambtelijk de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley, de steden Utrecht, Amersfoort en Veenendaal en de Utrechtse waterpartners in onze provincie om een reactie gevraagd. Zij beoordelen of de concretisering, verdieping en aanvullingen passend zijn bij de voorgestane ruimtelijke ontwikkeling in de samenwerkingen.

Participatie in verwante trajecten

De verschillende Utrechtse overheidspartners en andere partijen worden met name ook bij de provinciale uitwerking van de programma's en de ontwikkelstrategieën voor de NOVEX-gebieden betrokken. De resultaten uit deze sporen worden samengebracht in het ruimtelijke voorstel. De volgende participatietrajecten lopen hiervoor:

- Utrechts Programma Landelijk Gebied > Consultatierondes met gebiedspartners, zoals agrariërs, LTO en andere landbouworganisaties, waterschappen, gemeenten, natuurorganisaties en terreinbeherende organisaties.
- Water en Bodem sturend > voor de uitwerking van de structurerende keuzes uit de kabinetsbrief Water en Bodem sturend vindt intensieve samenwerking plaats met de Utrechtse waterpartners
- Regionale Energiestrategieën (RES'en) > Inwonersparticipatie voor de RES'en is georganiseerd door gemeenten, ondersteund door de drie RES-organisaties. Maatschappelijke organisaties zijn op regionaal niveau betrokken, bijvoorbeeld in ontwerpateliers. Het participatietraject tijdens de planMER Wind en in aanloop naar de voorkeursbeslissing na de planMER wordt momenteel nog uitgewerkt.
- Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (P-MIEK) > het P-MIEK wordt opgesteld in samenwerking met netbeheerders en samenwerkingspartners in de RES-regio's.
- U Ned > Voor de MIRT Verkenning OV en Wonen heeft een publieke inspraakronde plaatsgevonden en zijn raads- en Statenleden geconsulteerd. In het

tweede kwartaal van 2023 wordt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau van de MIRT Verkenning ter inzage gelegd.

- OV Netwerkperspectief > Voor het OV Netwerkperspectief heeft een publieke inspraakronde plaatsgevonden, inclusief sessies voor raads- en Statenleden.
- Mobiliteitsprogramma/bereikbaarheidsprogramma > Voor het mobiliteitsprogramma/ bereikbaarheidsprogramma vinden gesprekken plaats met gemeenten en stakeholders. Inwoners worden actief betrokken tijdens gesprekken en door middel van enquêtes.
- Woondeals > Woondeals voor de regio's Amersfoort, Foodvalley en U10 zijn opgesteld door het Rijk, provincie, regio's/gemeenten en waterschappen.
- Regionaal Programmeren Wonen en Werken > Er zijn drie regionale programma's wonen en werken opgesteld samen met regio's en betrokken gemeenten. Het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en Werken ligt ter inzage in het tweede kwartaal van 2023.
- Gebiedsontwikkeling Defensie van A tot Z > In de gebiedssamenwerking rondom het defensie terrein wordt nauw samengewerkt met het Rijk, de betrokken gemeenten en waterschappen. Daarnaast worden er ook maatschappelijke organisaties geïnformeerd en betrokken bij de ontwikkelingen.
- NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort > Voor het Ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort worden de door PS vastgestelde

strategieën Utrecht Nabij (vastgesteld via de Omgevingsvisie) en het Ontwikkelbeeld regio Amersfoort Centraal benut. Deze perspectieven zijn opgesteld in samenspraak met gemeenten, waterschappen en het Rijk. Utrecht Nabij is onderdeel van de Omgevingsvisie en heeft meegelopen in de (participatie)procedure. Voor het Ontwikkelbeeld Amersfoort Centraal is een participatietraject met inwoners georganiseerd en zijn regionale stakeholders betrokken.

- Handelingsperspectief Buitengebied Regio Amersfoort > Voor de opgaven in het landelijk gebied in de Regio Amersfoort wordt in het vervolg op het Ontwikkelbeeld een perspectief opgesteld. De basis leggen gemeenten, regio en provincie samen met diverse betrokkenen via gebiedsateliers.
- NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley > Voor het Ontwikkelperspectief voor het NOVEX-gebied wordt het door PS vastgestelde verstedelijkingsperspectief benut. Hierbij zijn alle regionale stakeholders betrokken.
- NOVEX-gebied Groene Hart > In het NOVEX-gebied Groene Hart werken het Rijk, de provincies Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland, gemeenten en waterschappen gezamenlijk aan een ontwikkelperspectief voor het gebied. Via een maatschappelijke klankbordgroep worden maatschappelijke organisaties, brancheverenigingen, jongeren en agrarische ondernemers betrokken. Daarnaast worden er webinars georganiseerd over het ontwikkelperspectief, waar iedereen die zich

betrokken voelt bij de ruimtelijke ordening in het Groene Hart aan kan deelnemen om de ontwikkelingen te volgen en te participeren.

- NOVEX-gebied Schiphol > Via de Bestuurlijke Regie Schiphol wordt in het NOVEX-gebied Regio Schiphol door Rijk, provincies Noord- en Zuid-Holland, Flevoland, Utrecht en 56 gemeenten samengewerkt aan de balans tussen een gezonde leefomgeving voor de Schipholregio en een duurzame internationale connectiviteit.

10. VERVOLG

Op basis van het NOVEX-startpakket heeft de provincie Utrecht een proces opgestart om in oktober 2023 te komen tot een Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht dat zicht geeft op wat ruimtelijk wenselijk, mogelijk en realiseerbaar is. Hierover sluiten Rijk en provincie Utrecht een Ruimtelijk Arrangement. Het ruimtelijk voorstel bouwt zoveel mogelijk voort op het door PS van Utrecht vastgestelde Omgevingsbeleid. Het ruimtelijk voorstel helpt het Rijk met uitvoering van haar beleid en biedt een basis voor het opstellen van een nieuwe Nota Ruimte. Het ruimtelijk voorstel vormt ook een agenda voor wijziging van de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Dat wijzigingsproces is volgtijdelijk.

PROVINCIAAL RUIMTELIJK VOORSTEL UTRECHT

Het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht gaat inzicht geven in de ruimtelijke mogelijkheden en neerslag van de opgaven uit het startpakket in relatie tot het omgevingsbeleid uit de Omgevingsvisie provincie Utrecht. Dit inzicht wordt gegeven in kaarten, beelden, teksten en kwantitatieve gegevens. Waar dat kan nemen we de resultaten op kaartbeelden op, voor de eerste periode gaan we uit van GIS-objecten, voor de verdere doorkijk van geschetste richtingen. Maar niet alles leent zich voor een kaartbeeld, en niet alles is al in kaartbeelden te vangen. Vandaar dat we verschillende vormen van verbeelding gaan hanteren, begeleid door beschrijvingen in tekstvorm. Dit wordt gecombineerd met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens, zodat er een compleet beeld ontstaat.

Hiermee geeft de provincie Utrecht een antwoord op de vragen over ruimtelijke inpassing van nationale opgaven en doelen uit het startpakket. Daarmee wordt ook duidelijk of alle ruimtelijke opgaven en doelen waarvan het Rijk vraagt of ze binnen de provincie Utrecht kunnen landen, ook daadwerkelijk hier kunnen landen c.q. dat er een voornemen is tot het laten landen hiervan. Daar waar opgaven niet ingepast kunnen worden, zal dit onderbouwd opgenomen worden in het voorstel.

Provinciaal Ruimtelijk Arrangement Utrecht

Het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel vormt de basis voor het Ruimtelijk Arrangement provincie Utrecht – Rijk. In dit ruimtelijk arrangement maken Rijk en provincie wederkerige bestuurlijke afspraken over de ruimtelijke inpassing en uitvoering van nationale en provinciale opgaven. De provincie zal hierbij ook namens haar regiopartners optreden voor wat betreft de afspraken die allen aangaan. Dit zal vooral ook over de randvoorwaarden bij ontwikkelingen gaan. Het Ruimtelijk Arrangement ziet de provincie als de ‘wie en hoe’ bij de ‘wat, waar en wanneer’ die opgenomen worden in het Ruimtelijk Voorstel.

In het Ruimtelijk Arrangement zullen eveneens de drie niveaus die hiervoor gedefinieerd zijn opgenomen worden. Voor de eerste periode tot 2030 zullen de afspraken met name over uitvoering gaan, voor de perioden daarna kan dit ook over vervolgonderzoek gaan om op een later moment keuzes te kunnen maken. We voorzien daarom

in het ruimtelijk arrangement ook afspraken over het verdere vervolg van de samenwerking tussen het Rijk en de provincie Utrecht ten aanzien van de nationale en regionale ruimtelijke opgaven. Het Provinciaal Ruimtelijk Arrangement Utrecht zien we als een eerste stap in een langdurige samenwerking.

Voorwaarden aan succesvolle samenwerking

Voor een succesvolle samenwerking is het essentieel dat ook het Rijk aan gaat geven wat haar bijdrage is aan de gemeenschappelijke opgaven. Op dit moment lijkt het erop dat dit arrangement er bij komt, naast de bestaande beleidsinstrumenten zoals het MIRT, de Woondeals en de Regiodeals. Hoe gaat het Rijk zorgen voor het concreet maken van de aan haar gevraagde bijdrage hierin, denk bijvoorbeeld aan het tot stand brengen van randvoorwaarden, zoals flankerend beleid en aanpassen van wet- en regelgeving, bij de Woondeals en het beschikbaar houden van financiën in de lopende MIRT-trajecten? En hoe gaat het Rijk met ons de stap maken naar een integrale financiering en uitvoering in gebieden? Wij denken daarbij aan afspraken over alle bij een gebied betrokken thema's en niet alleen over één aspect, zoals de bereikbaarheid. We delen tot nu toe wel de ambitie over de volle breedte, inclusief het gelijk op ontwikkelen van de verschillende opgaven, maar nog niet de uitvoering en financiering. Ook hierover maken we graag afspraken in het ruimtelijk arrangement.

BIJLAGEN

- **Dashboard beantwoording vragen NOVEX-Startpakket**
- **Eerste beantwoording vragen startpakket (los bijgevoegd)**
- **Novex gebieden**

BIJLAGE: DASHBOARD BEANTWOORDING VRAGEN NOVEX-STARTPAKKET

VRAAG Startpakket	+ / -	RAAKVLAK Relatie thema's Omgevingsvisie Utrecht	WAT Kansen (+) en risico's (-) omgevingskwaliteit *	WAAR Topografie	WANNEER Horizon	WIE Overheden	
Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit (overkoepelend programma)							
Uitwerken ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde (1)			+ impuls ruimtelijke kwaliteit en gezond stedelijk leven - onvoldoende interdepartementaal geborgde uitwerking	(1)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Inzetten van ruimtelijk ontwerp (2)	*			(2)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Zo nodig hulp en ondersteuning vragen aan het programma Mooi Nederland (3)				(3)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Water en Bodem sturend bij ruimtelijke planvorming							
Ruimtelijke plannen afstemmen op de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water (4)			+ gezond stedelijk leven - sectoraal sturen ruimtelijke ontwikkeling	(4)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Perspectief voor landbouw en natuur (Perspectief 1)							
Invulling geven aan de concrete doelen en keuzes uit Water en Bodem sturend en het NPLG (5)			+ bevestiging ambities GGM + toekomstbestendig water- en bodemsysteem + kans op klimaat adaptieve ontwikkeling van stad en l	(5)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aangeven ontwikkelingsrichting van de landbouw en het landgebruik per deelgebied (6)			+ nieuw verdienmodel landbouw + circulaire (stads)landbouw + vrijkomen agrarische bebouwing + productie biobrandstof	(6)	Negen deelgebieden	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Een strategie op hoofdlijn om te komen tot VHR-doelbereik in 2030 en op termijn (7)			+ waterberging Waterlinies + gezamenlijke aanpak perspectief landelijk gebied - onvoldoende interdepartementaal commitment - tekort aan middelen	(7)	Landelijk gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Verhogen percentage groenblauwe dooradering in (natuur)gebieden (8)	*		- geen aansluiting stedelijk en landelijk watersysteem - onvoldoende landschappelijke inpassing	(8)	Beekdalen, overgang N2000-gebieden en veenweidegebieden	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Verkennen kansen en knelpunten tussen hoofdwatersysteem en landbouw en natuur (9)	*		- onvoldoende landschappelijke inpassing - slechte OV bereikbaarheid - toename sluipverkeer - verdichting open landschap - vooruitschuiven structurele keuzen - koude sanering landbouw	(9)	Landelijk gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Vanuit water en bodem aangeven van een mogelijke gebiedsindeling van regionale gebiedsperspectieven (10)	*			(10)	Negen deelgebieden	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aangeven knelpunten en kansen voor combinaties benutten (11)	*			(11)	Landelijk gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Ruimte maken voor vasthouden en bergen gebiedseigen water en (drink)wateraanbod beperken (12)				(12)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Adaptief ontwikkelpad opstellen en ruimte reserveren voor vasthouden en bergen van water (13)				(13)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Oordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie (Perspectief 2)							
Uitvoering geven aan de RES'en 1.0 (14)			+ verbeteren kwaliteit leefomgeving + benutten bodemenergie + beschikbaarheid drinkwater	(14)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Behouden van voldoende ruimte voor bedrijvigheid (15)	*		+ uitvoering RES'en en robuust regionaal energienetwerk + afstemming netwerk en ontwikkeling wonen/werken + bundelen netwerken energie en mobiliteit + nieuwe energielandschappen + nieuw verdienmodel landbouw - extra hindercontouren - gevoeligheid voor effecten klimaatverandering	(15)	Bedrijventerreinen en andere werklocaties	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Gelijk houden van milieuruimte voor industrie en bedrijvigheid (16)	*			(16)	Bedrijventerreinen en solitaire locaties	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Uitwerking geven aan een robuust regionaal systeem voor (circulaire) economie en energie (17)			- onvoldoende netwerkcapaciteit - onvoldoende aansluiting OV en HWN - risico op corridorvorming - doorsnijding open landschap - ruimtebeslag ten koste van landbouw en natuur	(17)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aandacht voor bestaande nationale aanwijzingen en reserveringen nationale energie-infrastructuur (18)				(18)	380/150 kV netwerk 380 kV Breukelen	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aandacht voor aanvullende ruimteclaims in de omgeving van hoogspanningsstations (19)				(19)	Grondstations 380 kV Breukelen	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Verbinding uitwerken tussen regionale netwerken en nationale netwerken (20)				(20)	Grondstations	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Ruimte voor nationale industrieclusters, het 'zesde cluster' en grootschalige bedrijfsvestigingen (21)	*			(21)	Niet in provincie Utrecht	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100 (nvt)	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk (nvt)
Aandacht voor leefomgeving, zoals milieu, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit (22)	*			(22)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Inzichtelijk maken van potentiële kansen en knelpunten tussen het energie- en mobiliteitsnetwerk en het water- en bodemsysteem (23)				(23)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Rekening houden met de impact van de aanleg van nieuwe verbindingen voor energienetwerken (24)				(24)	380/150 kV netwerk Grondstations	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Leefbare steden en regio's (Perspectief 3)							
Toekomstbestendig en integraal ruimtelijk invullen van nieuwe stedelijke ontwikkeling 2030 (900.000 woningen incl. werklocaties) (25)			+ gezond stedelijk leven + Groen Groeit Moe	(25)	Steden en dorpen conform Woondeals en Ontwerp PPWW 2023	2022 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Meewegen van water en bodem bij locatiekeuze nieuwbouw, minimale afdekking bodem en een groene klimaat adaptieve gebouwde omgeving (26)			+ toekomst- en klimaatbestendig bouwen + klimaatadaptatie en waterberging	(26)	Steden en dorpen conform Woondeals en Ontwerp PPWW 2023	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk

VRAAG Startpakket	+ / -	RAAKVLAK Relatie thema's Omgevingsvisie Utrecht	WAT Kansen (+) en risico's (-) omgevingskwaliteit *	WAAR Topografie	WANNEER Horizon	WIE Overheden	
Toekomstvast en integraal ruimtelijk invulling geven aan de bestaande bebouwde omgeving (27)			+ energieneutraal en circulair bouwen + kwalitatieve groei steden en dorpen + duurzame mobiliteit + groene haltes + metropolitaan landschap	(27)	Bestaand bebouwd gebied (steden en dorpen)	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Door ontwikkelen van het stedelijk netwerk Nederland (2050 en aandacht besteden aan de ruimtelijke gevolgen) (28)	*		+ biobased productie - kwantiteit groen preferenceert boven kwaliteit groen - onvoldoende middelen - onvoldoende drinkwater - geen energieaansluiting	(28)	Regio U10, Amersfoort en Foodvalley	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Versterken regionale economische kracht van stedelijk regio's (29)	*		- ongezonde (hoog stedelijke) leefomgeving - onvoldoende betaalbare woningen - verkeersinfarct Midden Nederland - aantasting landschap - aantasting waarden Unesco werelderfgoed - extra stikstof depositie	(29)	Regio U10, Amersfoort en Foodvalley + Gooi en Vechtstreek	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Toepassen kader 'water en bodem in locatiekeuzen woningbouwprojecten en integrale gebiedsontwikkelingen' (30)				(30)	Steden en dorpen conform Woondeals en Ontwerp PPWW 2023	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Afwegen tussen verstedelijking en reserveringen van (milieu)ruimte op de korte en langere termijn (31)	*			(31)	Bebouwd gebied	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
In kaart brengen (ruimtelijke) impact op primair de regionale en nationale energie-infrastructuur (32)				(32)	380/150 kV netwerk en grondstations conform p-MIEK	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Inzichtelijk maken impact gezonde leefomgeving voor 2030 en 2050 t.b.v. eventuele aanvullende normering t.o.v. gezondheid (33)	*			(33)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Aanvullend thematisch (sectoraal)							
Uitwerken visie op (waarden van) nationaal cultureel erfgoed en de transitieopgave (34)			+ gezond stedelijk leven (G) en Groen Groeit Mee (G) + tegengaan hittestress (G) + bijdragen energietransitie (D) + werkgelegenheid (D) + verzilveren erfgoed (E) + aanleg nieuwe natuur (D)	(34)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Meenemen locatiekeuze voor nieuwe kazernes en uitwerken kansen en knelpunten inpassing (35)	*		- tekort aan (drink)water (D) - onvoldoende netwerkcapaciteit (D) - aansluiting OV en HWN (D) - druk op landschap en cultuurhistorie werelderfgoed (E) - oefengebied versus natuurgebied (D)	(35)	Niet in provincie Utrecht	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100 (nvt)	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk (nvt)
Meedenken over uitbreiding bestaande locaties en daarbij benutten van meekoppelkansen (36)				(36)	Heuvelrug A tot Z	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Samenwerking bij toekennen van nieuwe bestemmingen voor of te stoten defensielocaties (inclusief meekoppelkansen) (37)	*			(37)	Marinierskazernes	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk
Beoordeling en verbetering van gezondheid leefomgeving voor bewoners en bezoekers (38)				(38)	Gehele provincie	2023 < 2030 < 2040 < 2050 > 2100	Gemeente - regio - provincie - waterschap - Rijk

Toelichting

Deze concept versie van het Dashboard toont een overzicht van de hoofdlijnen van de provinciale antwoorden Utrecht op de (38) vragen die het Rijk heeft gesteld in het Startpakket fysieke leefomgeving (14 december 2022).

Relatie thema's Omgevingsvisie Utrecht

Indicatief overzicht op basis van Quick Scan van mogelijke Kansen (+) en risico's (-) omgevingskwaliteit *

E = Erfgoed, D = Defensie en G = Gezondheid

Topografie
Waar landt de opgave?

Horizon
Wanneer speelt de opgave?

Overheden
Wie werkt aan de opgave?

conform provinciaal beleid OpU (Visie + Verordening)	
en/of relatief eenvoudig aan te passen	*
nader bepalen of vraag en OpU aansluiten (Visie + Verordening) en/of het gemakkelijk of moeilijke aanpassing betreft	
strijdig met provinciaal beleid OpU (Visie + Verordening)	
en/of vergt omvangrijke aanpassing provinciaal beleid	*

* Kleur van de opgenomen kansen en risico's refereert aan thema Omgevingsvisie provincie Utrecht (maart 2021):

- Stad en land gezond
- Klimaatbestendig en waterrobuust
- Duurzame energie
- Vitale steden en dorpen
- Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar
- Levend landschap, erfgoed en cultuur
- Toekomstbestendige natuur en landbouw

Een aantal vragen uit het Startpakket is door de provincie geclusterd beantwoord (zie bijlage), dat is aangegeven met een zwart kader.

VRAAG
Startpakket

ANTWOOD
Samenvatting

CONTEXT
Randvoorwaarden

Mooi Nederland en ruimtelijke kwaliteit (overkoepelend programma)

Uitwerken ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde (1)	We werken in het ruimtelijk voorstel en de tussenproducten over de volle breedte vanuit de volgende basis: "We kiezen gebiedsgericht voor integrale, toekomstgerichte oplossingen waarmee we de Utrechtse kwaliteiten per saldo behouden of versterken".	Ook vanuit Rijksopgaven oog hebben voor de balans tussen gewenste opgaven en Utrechtse kwaliteiten.
Inzetten van ruimtelijk ontwerp (2)	We hebben voor het maken van het ruimtelijk voorstel een proces ingericht waarbij ontwerpend onderzoek aan de basis staat van de ontwikkeling van denkrichtingen, uitdagingen en kansen.	Maak van ruimtelijk ontwerp in de nationale ateliers meer dan het bijeenbrengen van de provinciale resultaten. Maak de som dus meer dan de delen en breng focus aan.
Zo nodig hulp en ondersteuning vragen aan het programma Mooi Nederland) (3)	Als provincie Utrecht hebben we zelf ontwerpkracht ingehuurd. We kunnen ons voorstellen dat we verder op in het proces dit aanbod gebruiken voor provinciegrens overstijgende opgaven.	Bij Mooi Nederland budget beschikbaar houden voor aanvragen in fase drie of voorafgaand aan afronding ruimtelijk voorstel.

Water en Bodem sturend bij ruimtelijke planvorming

Ruimtelijke plannen afstemmen op de ondergrond en de natuurlijke dynamiek van het water (4)	Water en bodem zien wij als sturend bij ruimtelijke ontwikkelingen, in ieder geval voor inrichting en waar mogelijk na bredere belangenafweging ook voor locatiekeuze.	Vanuit het Rijk vragen wij eenzelfde houding in NPLG, NOVEX-gebieden en bij bestaande gebiedsprocessen, zoals Toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal – Noordzeekanaalgebied.
--	--	--

Perspectief voor landbouw en natuur

(Perspectief 1)

Invulling geven aan de concrete doelen en keuzes uit Water en Bodem sturend en het NPLG (5)	Het UPLG richt zich op gevarieerde en veerkrachtige natuur, klimaatbestendig robuust water- en bodemsysteem met schoon en gezond water, sterke reductie broeikasgassen, duurzame landbouwsector met toekomstperspectief en recreatief toegankelijk landelijk gebied.	Snelle helderheid van het Rijk over de verdere uitgangspunten, zoals de resultaten uit het Landbouwakkoord.
Aangeven ontwikkelingsrichting van de landbouw en het landgebruik per deelgebied (6)	Voor landbouw zien wij een ontwikkeling naar economisch rendabele bedrijven die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk zijn en dicht bij de inwoners staan, met ruimte voor andere opgaven zoals energietransitie, ggm en verstedelijking.	Snelle helderheid van het Rijk over de verdere uitgangspunten, zoals de resultaten uit het Landbouwakkoord.
Een strategie op hoofdlijn om te komen tot VHR-doelbereik in 2030 en op termijn (7)	Wij werken aan de eerste inhoudelijke lijnen voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). In deze eerste versie kan nog geen stand van zaken gegeven worden.	Volgen na eerste resultaten UPLG.
Verhogen percentage groenblauwe dooraadering in (natuur)gebieden (8)	Wij werken aan de eerste inhoudelijke lijnen voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). In deze eerste versie kan nog geen stand van zaken gegeven worden.	Volgen na eerste resultaten UPLG.
Verkennen kansen en knelpunten tussen hoofdwatersysteem en landbouw en natuur (9)	Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken. De vraag wordt opgepakt binnen de gebiedsprocessen UPLG, NOVEX-gebied Groene Hart en Toekomstbestendig Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaalgebied.	Volgen na de verkenning hiervan.
Vanuit water en bodem aangeven van een mogelijke gebiedsindeling van regionale gebiedsperspectieven (10)	Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken.	Volgen na de verkenning hiervan.
Aangeven knelpunten en kansen voor combinaties benutten (11)	In het provinciaal ruimtelijk voorstel Utrecht kijken we naar verschillende concurrerende ruimteclaims en kansen en knelpunten die uit de confrontatie hiervan naar voren komen.	We kijken naar samenhangende oplossingen én samenhangende financiering en vragen van het Rijk dezelfde houding.
Ruimte maken voor vasthouden en bergen gebiedseigen water en (drink)watervraag beperken (12)	We zetten in op een toekomstbestendig watersysteem met oog voor het omliggende gebied en het boezemsysteem, in samenhang met andere opgaven in het landelijk gebied.	Samenwerkende houding van het Rijk bij pilotprojecten op dit onderwerp, inclusief wegnemen van eventuele (wettelijke) barrières.
Adaptief ontwikkelpad opstellen en ruimte reserveren voor vasthouden en bergen van water (13)	We zetten in op een toekomstbestendig watersysteem op de lange termijn met oog voor het omliggende gebied en het boezemsysteem, in samenhang met andere opgaven in het landelijk gebied.	Samenwerkende houding van het Rijk bij pilotprojecten op dit onderwerp, inclusief wegnemen van eventuele (wettelijke) barrières.

Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

(Perspectief 2)

Uitvoering geven aan de RES'en 1.0 (14)	Binnen de provincie Utrecht wordt samengewerkt in drie RES'en, de RES U16-Regio, RES Regio Amersfoort en RES Regio Foodvalley. Omdat de verhouding wind/zon scheefgroeit neemt de provincie het initiatief voor een planMER Wind.	Een nationaal energienetwerk dat zorgt voor aansluitbaarheid c.q. netinpassing van nieuwe grootschalige zon- windenergie locaties.
Behouden van voldoende ruimte voor bedrijvigheid (15)	Voor locatiekeuze, herstructurering en verduurzaming van bedrijventerreinen maken we samen met gemeenten een regionale programmering van werklocaties.	Het startpakket bevat vooral de ruimtelijke aspecten van bedrijvigheid. De Omgevingswet beziet de leefomgeving breder. Laat dit doorwerken in de Nota Ruimte.
Gelijk houden van milieuruimte voor industrie en bedrijvigheid (16)	We zetten in de basis in op behoud van bedrijventerreinen via herstructurering, revitalisering en eventuele herprofilering van en efficiënter ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen.	In Nota Ruimte ook aandacht hebben voor de ruimtelijke uitdagingen en kansen die ontstaan in de transitie naar een circulaire economie.
Uitwerking geven aan een robuust regionaal systeem voor (circulaire) economie en energie (17)	Voor het functioneren van het systeem als geheel is het nodig dat ontwikkelingen op ten opzichte van elkaar logische locaties vorm worden gegeven, waarbij de invloed op de leefomgeving zoveel als mogelijk beperkt wordt.	Scherpe keuzes en flexibiliteit op alle overheidsniveaus, zodat het systeem ook als een geheel kan functioneren.
Aandacht voor bestaande nationale aanwijzingen en reserveringen nationale energie-infrastructuur (18)	Omdat het nog niet bekend is hoe de energiemix en energievraag er na 2030 uit zal komen te zien, wordt er in het Programma Energie Hoofdstructuur (PEH) rekening gehouden met verschillende toekomstscenario's.	Het is belangrijk dat het Rijk op korte termijn een keuze maakt tussen de scenario's, om als provincie voldoende te kunnen anticiperen.
Aandacht voor aanvullende ruimteclaims in de omgeving van hoogspanningsstations (19)	Voor nieuwe verbindingen op het gebied van energie heeft bundeling met bestaande infrastructuur de voorkeur.	Snelle duidelijkheid over de aanvullende ruimteclaims rondom stations en bijbehorende hoogspanningsleidingen en de omvang van de bijbehorende vrijwaringszones.
Verbinding uitwerken tussen regionale netwerken en nationale netwerken (20)	Voor vestiging van grootschalige bedrijven is clustering van belang om de ruimtelijke impact te beperken en economische vitaliteit te bevorderen.	Samenwerking tussen alle overheidslagen nodig om de provincie-overstijgende samenhang van locaties te borgen.
Ruimte voor nationale industrieclusters, het 'zesde cluster' en grootschalige bedrijfsvestigingen (21)	Voor de toekomst zien wij geen aanvullende mogelijkheden om grootschalige energie-intensieve bedrijven of grootschalige bedrijfsvestigingen te faciliteren.	Rekening houden met het bestaande intensieve ruimtegebruik in de provincie Utrecht en voor deze categorie bedrijven elders ruimte vinden.
Aandacht voor leefomgeving, zoals milieu, gezondheid en ruimtelijke kwaliteit (22)	Wij streven ernaar om voor het regionale systeem voor energie en (circulaire) economie de ambities op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, energietransitie, klimaatadaptatie, circulariteit en gezondheid zo veel als mogelijk te effectueren.	Ook in de Nota Ruimte het samengaan van de genoemde ambities nastreven.
Inzichtelijk maken van potentiële kansen en knelpunten tussen het energie- en mobiliteitsnetwerk en het water- en bodemsysteem (23)	Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken. In deze eerste versie kan nog geen stand van zaken gegeven worden.	De aandachtspunten die opgenomen zijn in het startpakket zijn ook voor het Rijk van belang.
Rekening houden met de impact van de aanleg van nieuwe verbindingen voor energienetwerken (24)	Dit onderwerp vraagt meer tijd om uit te werken. In deze eerste versie kan nog geen stand van zaken gegeven worden.	De aandachtspunten die opgenomen zijn in het startpakket zijn ook voor het Rijk van belang.

Leefbare steden en regio's

(Perspectief 3)

Toekomstbestendig en integraal ruimtelijk invullen van nieuwe stedelijke ontwikkeling 2030 (900.000 woningen incl. werklocaties) (25)	Integraal ontwikkelen van voldoende nieuwe woon- en werklocaties in lijn met de Woondeals voor de regio's U10, Amersfoort en Foodvalley en het provinciaal Programma Wonen en Werken Utrecht.	Groen mee laten groeien, verzwaren energienetwerk, klimaatrobust inrichten, schaalessprong mobiliteit (OV, fiets en (goed op) weg), verbeteren milieukwaliteit en aanpakken stikstof.
--	---	---

VRAAG
Startpakket

ANTWOORD
Samenvatting

CONTEXT
Randvoorwaarden

<i>Meewegen van water en bodem bij locatiekeuze nieuwbouw, minimale afdekking bodem en een groene klimaat adaptieve gebouwde omgeving (26)</i>	Sturend laten zijn van water en bodem bij de locatiekeuzes voor wonen en werken en zorgdragen voor klimaatadaptief bouwen.	Klimaatrobuust ontwikkelen en aanleggen drinkwaterinfrastructuur (nieuwe bronnen en leidingen).
<i>Toekomstvast en integraal ruimtelijk invulling geven aan de bestaande bebouwde omgeving (27)</i>	Benutten kansen voor verduurzaming en verbetering leefomgeving van de bestaande bebouwde omgeving.	Aardgasvrij maken, klimaatrobuust maken, verbeteren milieukwaliteit en aanpakken stikstof.
<i>Door ontwikkelen van het stedelijk netwerk Nederland (2050 en aandacht besteden aan de ruimtelijke gevolgen) (28)</i>	Ontwikkelen in samenhang van wonen, werken, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid volgens de Rijk-regio verstedelijkingsstrategieën Utrecht Nabij, Regio Amersfoort Centraal en Arnhem-Nijmegen-Foodvalley.	Groen mee laten groeien, verzwaren energienetwerk, klimaatrobuust inrichten, schaa sprong mobiliteit (OV, fiets en (goed op) weg), verbeteren milieukwaliteit en aanpakken stikstof.
<i>Versterken regionale economische kracht van stedelijk regio's (29)</i>	Behouden en versterken van de koppositie als meeste competitieve regio van Europa.	Ondersteunen ecosystemen life sciences & health, earth/sustainability, media/tech en agrifood.
<i>Toepassen kader 'water en bodem in locatiekeuzen woningbouwprojecten en integrale gebiedsontwikkelingen' (30)</i>	Sturend laten zijn van water en bodem bij de locatiekeuzes voor wonen en werken en zorgdragen voor klimaatadaptief bouwen.	Klimaatrobuust ontwikkelen en aanleggen drinkwaterinfrastructuur (nieuwe bronnen en leidingen).
<i>Afwegen tussen verstedelijking en reserveringen van (milieu)ruimte op de korte en langere termijn (31)</i>	In beeld brengen van vraag en aanbod naar bedrijventerreinen en havengebieden met (milieu)ruimte.	Hebben van schuifruimte voor bedrijventerreinen.
<i>In kaart brengen (ruimtelijke) impact op primair de regionale en nationale energie-infrastructuur (32)</i>	Aanpakken netcongestie die in de provincie Utrecht op het hoogste (spannings)niveau zit.	Verzwaren energienetwerk (elektra, warmte, koelte, waterstof en energie hubs).
<i>Inzichtelijk maken impact gezonde leefomgeving voor 2030 en 2050 t.b.v. aanvullende normering (33)</i>	Hanteren zes hoofdprincipes bij de ontwikkeling van een gezonde en veilige leefomgeving.	Verbeteren luchtkwaliteit, verminderen geluidsbelasting, behouden stille gebieden, beperken externe veiligheidsrisico's en beperken toename risico's door straling en geur- en lichthinder.
Aanvullend thematisch (sectoraal)		
<i>Uitwerken visie op (waarden van) nationaal cultureel erfgoed en de transitieopgave (34)</i>	Benutten landschappelijke, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden als dragers van omgevingskwaliteit.	Beschermen waarden.
<i>Meenemen locatiekeuze voor nieuwe kazerne en uitwerken kansen en knelpunten inpassing (35)</i>	Niet van toepassing voor de provincie Utrecht.	Niet van toepassing voor de provincie Utrecht.
<i>Meedenken over uitbreiding bestaande locaties en daarbij benutten van meekoppelingen (36)</i>	Koppelen intensivering bestaande defensie terreinen in Amersfoort, Leusden, Soest en Zeist aan verduurzaming en beperking of facilitering mobiliteit.	Klimaatrobuust inrichten, beschermen natuur, verbeteren bereikbaarheid en bouwen woningen.
<i>Samenwerking bij toekennen van nieuwe bestemmingen voor af te stoten defensielocaties (inclusief meekoppelingen) (37)</i>	Voor de af te stoten Marinierskazerne in Doorn (verhuizing personeel vanaf 2029) wordt gezocht naar een passende herbestemming.	Doorgaan met verkennen welke ontwikkelingsrichting wenselijk en realistisch is, zodat omwonenden, bewoners, ondernemers en belangengroepen weer mee kunnen denken.
<i>Beoordeling en verbetering van gezondheid leefomgeving voor bewoners en bezoekers (38)</i>	Inzetten op bescherming en bevordering van de gezondheid van de woon-, werk- en leefgebieden.	Handhaven stilte, ontwikkelen groenblauw netwerk en stimuleren bewegen.

BIJLAGE: STAND VAN ZAKEN NOVEX-GEBIEDEN

De NOVEX-gebieden hebben een belangrijke samenhang met het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht en de weg daarnaartoe. In deze bijlage bij de notitie Denkrichtingen, uitdagingen en kansen geven we de stand van zaken van de NOVEX-gebieden in de provincie Utrecht weer. Het gaat om de gebieden:

- Utrecht-Amersfoort
- Arnhem-Nijmegen-Foodvalley
- Groene Hart
- Schiphol

In NOVEX-gebieden werken Rijk, provincie(s), gemeenten en waterschappen samen om de komende jaren al te starten met de invulling van grote ruimtelijke opgaven. Hiertoe maken de overheden een gezamenlijk ontwikkelperspectief, een uitvoeringsagenda en een regionale investeringsagenda. De samenwerking in de NOVEX-gebieden heeft dus een wezenlijk ander karakter, met een andere provinciale rol, dan de samenwerking voor het ruimtelijk voorstel waarbij de provincie de regie heeft.

De ontwikkelperspectieven zijn belangrijke bouwstenen voor het ruimtelijk voorstel van de provincie Utrecht. Tegelijk kan het Provinciaal Ruimtelijk Voorstel Utrecht ook kaders meegeven aan de NOVEX-gebieden. Hier is dus sprake van een wisselwerking. Voor de NOVEX-gebieden die voortkomen uit de verstedelijkingsstrategieën zijn de ontwikkelperspectieven al grotendeels gereed. Dat komt terug in de beschrijving van de stand van zaken per NOVEX-gebied hieronder.

NOVEX-GEBIED UTRECHT-AMERSFOORT

Opdracht uit het NOVEX-Startpakket

De verdere ontwikkeling van verstedelijking en bereikbaarheid i.r.t. andere opgaven waar gezamenlijk aan wordt gewerkt in het NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort. In Utrecht zijn de opgaven ten aanzien van water en bodem sterk gerelateerd aan de verstedelijkingsopgave. Zowel voor wat betreft de woningbouwopgave en het klimaatbestendig maken van steden als voor het vergroten van de recreatieve functie van het buitengebied. Ook de stikstofproblematiek raakt in deze provincie aan de woningbouw.

Achtergrondinformatie uit het NOVEX-Startpakket

Het aantal mensen dat woont, werkt en studeert in de Metropoolregio (regio's U16 en Amersfoort) stijgt harder dan waar dan ook in Nederland. Om die groei op te vangen, zijn er in 2040 ongeveer 165.000 woningen nodig en locaties voor ruim 100.000 banen. Om antwoord te geven op de vraag hoe deze forse groei van wonen en werken op te vangen én hoe tegelijk bereikbaar, leefbaar en groen te blijven, zijn het Ontwikkelperspectief Utrecht Nabij (2020) en het Ontwikkelbeeld regio Amersfoort Centraal! (2021) opgesteld. Hiermee kan het motto van de Metropoolregio Utrecht – gezond leven in een stedelijke regio voor iedereen – bewaarheid worden. In november 2021 hebben Rijk en regionale partijen afgesproken dat beide documenten samen één verstedelijkingsstrategie op grond van de NOVI vormen. Partijen hebben zich aan deze verstedelijkingsstrategie gecommitteerd en gebruiken het als vertrekpunt voor nader onderzoek, uitwerking en doorwerking in eigen omgevingsbeleid. In de RO-brief van het kabinet (2022) is vervolgens aangegeven dat het verstedelijkingsgebied

Utrecht-Amersfoort verder wordt ontwikkeld en voortaan de status van NOVEX-gebied heeft. Binnen het NOVEX-gebied Utrecht-Amersfoort liggen twee grootschalige NOVEX-woningbouwgebieden: Utrecht Groot Merwede en Spoor-/A1- zone Amersfoort. Het ontwikkelperspectief gaat daarbij de nadruk leggen op nabijheid als het leidende principe, groen groeit mee en een schaa sprong in mobiliteit.

Stand van zaken Scopedocument

Het gebied Utrecht-Amersfoort is NOVEX-gebied geworden vanwege de complexiteit en urgentie van de opgave voor verstedelijking, bereikbaarheid, groen en leefbaarheid (en de brede randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn) en de gezamenlijke aanpak en strategie die er al is ontwikkeld. De twee strategieën die er liggen, Ontwikkelperspectief 'Utrecht Nabij' en Ontwikkelbeeld 'Regio Amersfoort centraal!', worden samengevoegd tot het Ontwikkelperspectief voor het NOVEX-gebied. Naast samenvoegen vraagt het maken van het Ontwikkelperspectief ook om aanvullen op een aantal punten, zoals klimaat en energie, en om actualiseren op ontwikkelingen die na het opstellen van deze strategieën hebben plaatsgevonden, zoals de besluitvorming in het BO MIRT in november 2022. De afspraken die in U Ned-verband (de governance) zijn gemaakt voor de uitvoering van Utrecht Nabij en Regio Amersfoort Centraal! (inclusief de uitwerking van de programmatische aanpak en programmatische financiering) zijn al het begin van de Uitvoeringsagenda (inclusief Regionale Investeringsagenda (RIA) die ook voor het NOVEX-gebied wordt opgesteld.

Huidige stand van zaken

Inzet is om het ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Utrecht – Amersfoort te agenderen voor de U Ned Programmaraad van 22 mei en vervolgens ter vaststelling te agenderen voor het BOL van 15 juni. Het ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Utrecht – Amersfoort kan daarmee als input dienen voor de 3de scope van het Ruimtelijk Voorstel.

NOVEX-GEBIED ARNHEM-NIJMEGEN-FOODVALLEY

Opdracht uit het NOVEX-startpakket

De verdere ontwikkeling van verstedelijking en bereikbaarheid i.r.t. andere opgaven waar gezamenlijk aan wordt gewerkt in het NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley (voor het deel van de Regio Foodvalley dat in de Provincie Utrecht ligt). In Utrecht zijn de opgaven ten aanzien van water en bodem sterk gerelateerd aan de verstedelijkingsopgave (en ook aan de landbouwopgave). Zowel voor wat betreft de woningbouwopgave en het klimaatbestendig maken van steden als voor het vergroten van de recreatieve functie van het buitengebied. Ook de stikstofproblematiek raakt in deze provincie aan de woningbouw.

Achtergrondinformatie uit het NOVEX-Startpakket

Voor dit gebied is de strategie 'Meer landschap, meer stad' opgesteld, gericht op realisatie van 100.000 woningen (40.000 woningen Regio Foodvalley en 60.000 woningen Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen) tot 2040 en bijbehorende arbeidsplaatsen tot 2040. In deze strategie is natuurontwikkeling een belangrijk onderdeel. Voor delen van dit gebied ligt er ook een belangrijke opgave als het gaat om natuurversterking en landbouwtransitie. De sleutelgebieden voor woningbouw zijn Spoorzone Arnhem-Oost, Nijmegen-West en Foodvalley-Zuid. De woningbouwopgave zal worden ingezet om het karakter en de kwaliteit van de Groene Metropool (natuur, klimaat, gezondheid en economie) te vergroten. De verstedelijkingsstrategie wordt in samenwerking tussen Rijk en regio's verder uitgewerkt om te komen tot het ontwikkelperspectief en uitvoeringsafspraken. Onder andere voor het programmeren van nieuwe woningen bij voorkeur binnen bestaand stedelijk gebied nabij (H)OV-knopen en met

versterking van groenblauwe structuren. Ook is de inzet om leefomgevingen te maken met een menging van functies en voldoende groen. Tussen de gebouwde gebieden wordt in totaal zo'n 5.000 hectare toegankelijk wordt voor medegebruik (recreatie) en er blijft een groene bufferzone tussen de kernen.

Stand van zaken Scopedocument

Het proces om te komen tot een ontwikkelperspectief NOVEX Arnhem-Nijmegen-Foodvalley wordt gecoördineerd vanuit de Provincie Gelderland. In samenwerking met het Rijk, de provincie Utrecht, de twee regio's, gemeenten en waterschappen wordt een perspectief uitgewerkt voor dit gebied, met bijzondere aandacht voor verstedelijking, landelijk gebied en energie. Op het gebied van verstedelijking is daarbij de recent vastgestelde Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley leidend. Op het niveau van Foodvalley wordt een bestuurlijk integrerende tafel gevormd waarop de verschillende onderwerpen met elkaar worden afgestemd en besluitvorming in de daartoe bevoegde gremia voorbereid. Daarbij is het streven om tot één perspectief te komen dat doorwerkt in beide Provinciale Ruimtelijke Voorstellen. Op dit moment werken partijen samen aan een aanpak om te komen tot een goede sturing hierop.

Huidige stand van zaken

Het proces om te komen tot een Ontwikkelperspectief voor het NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley wordt gecoördineerd door de provincie Gelderland. In samenwerking met het Rijk, de provincie Utrecht, de twee regio's, gemeenten en waterschappen wordt een Ontwikkelperspectief uitgewerkt voor dit gebied met bijzondere aandacht voor verstedelijking, landelijk

gebied en energie. Daarbij is het streven om tot één Ontwikkelperspectief te komen dat doorwerkt in beide Provinciale Ruimtelijke Voorstellen.

In beide regio's van het NOVEX-gebied wordt gewerkt aan een regioarrangement dat als bouwsteen dient voor het ontwikkelperspectief. Dit proces is in ontwikkeling, waarbij de bij het BO MIRT 2022 vastgestelde Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley, de Regionale Energiestrategieën en het UPLG (voor provincie Gelderland: VLGG en RPLG) bouwstenen zijn om invulling te geven aan deze arrangementen. Het eerste tussenproduct van het regioarrangement Foodvalley wordt in mei opgeleverd en besproken. Hierin worden ook waar mogelijk de schuarpunten benoemd, die zich in dit gebied onder andere bevinden op het gebied van het realiseren van de randvoorwaarden voor duurzame verstedelijking (middelen voor Groen en mobiliteit), (beschikbaarheid) energie en de transitie landelijk gebied.

Eind mei zal ook worden gestart met het schrijven van het ontwikkelperspectief met als insteek te komen tot een adaptief perspectief waarin de bestaande Verstedelijkingsstrategie waar mogelijk wordt verdiept en verbreed met de thema's landbouw/natuur/Stikstof/VLGG-UPLG, Energie (RES/GEIS) en Circulaire economie. De gedachte is dat dit perspectief de komende jaren wordt doorontwikkeld tot een gezamenlijk gebiedsdekkend perspectief van Rijk en regio.

De eerste versie van dit ontwikkelperspectief is naar verwachting in augustus gereed en zal ter vaststelling worden voorgelegd aan het Bestuurlijk Overleg Novex kernteam.

NOVEX-GEBIED GROENE HART

Opdracht uit het NOVEX-startpakket

Er is behoefte aan een nieuw perspectief op het Groene Hart, waarin samengewerkt moet worden met de diverse provincies. Het betreft de samenhangende opgaven voor water, bodem, natuur en landbouw in het Groene Hart en de provinciegrens overstijgende opgaven: afwegingsvragen over water/bodem, landbouw, energie, wonen en economie.

Achtergrondinformatie uit het NOVEX-Startpakket

Het Groene Hart bestaat grotendeels uit veengronden, gelegen in het westen van Nederland. De hoofdopgave in het gebied is het stabiliseren van veenbodems (remmen bodemdaling, reduceren CO2 uitstoot, verzilting voorkomen) en een robuust ingericht watersysteem is hiervoor cruciaal. De veenbodems vragen (deels) een aanpassing van het landgebruik in het Groene Hart. Er is sprake van een transitie in de landbouw, maar ook de behoefte aan duurzaam opgewekte energie vraagt ruimte. Deze grote opgaven dienen rekening te houden met de huidige waardevolle gebiedskenmerken, die het karakter van het Groene Hart bepalen. Een deel van het UNESCO werelderfgoed Hollandse Waterlinies ligt in het Groene Hart, evenals Kinderdijk en de Limes. Naast de fysieke gesteldheid van de bodem is er in het Groene Hart sprake van verstedelijkingsdruk vanuit de omliggende steden, maar is er in het gebied ook de behoefte om wonen, werken en recreëren te kunnen ontwikkelen. Een gebied dus met stapeling van veel en diverse opgaven die een samenhangende aanpak vereisen. Doorgaan op de huidige voet voldoet niet meer op de lange termijn. Een gebiedsgericht en ook sector-overstijgende aanpak is noodzakelijk. Dit is alleen te realiseren door

samenwerking met alle maatschappelijke partijen en intensieve bestuurlijke samenwerking, zoals binnen het Bestuurlijk Platform Groene Hart.

Stand van zaken Scopedocument

Voor het NOVEX-gebied Groene Hart heeft het Bestuurlijk Platform de opdracht gegeven om een ontwikkelperspectief op te stellen. In het Bestuurlijk Platform zijn afspraken gemaakt over dit proces. Er is afgesproken dat dit gebeurt in een iteratief proces, dat houdt in dat het opstellen van het ontwikkelperspectief gelijktijdig en in nauwe samenhang gebeurt met het opstellen van de provinciale ruimtelijke voorstellen en de provinciale gebiedsprogramma's landelijk gebied van de drie betrokken provincies. Daarnaast is afgesproken dat er goed gebruik wordt gemaakt van materiaal dat er al ligt, waaronder omgevingsvisies en ontwerpende onderzoeken. Het Bestuurlijk Platform heeft in februari 2023 de inhoudelijke scope voor het Ontwikkelperspectief vastgesteld. Het perspectief gaat de nadruk leggen op drie kernopgaven, te weten het stabiliseren van veenbodems, het robuust inrichten van het watersysteem en het doorontwikkelen van waardevolle gebiedskenmerken. Hierbij worden alle ruimtelijke opgaven, zoals landbouw, woningbouw, bedrijventerreinen, energie, recreatie, natuurontwikkeling, economie, etc. integraal opgenomen. De scope bepaling voor het Groene Hart zelf staat beschreven in de bestuursovereenkomst Groene Hart, die in mei 2022 is ondertekend door 43 overheidspartijen. Naast een inhoudelijke scope staat in de bestuursovereenkomst ook de gebiedsafbakening en de werkwijze.

Huidige stand van zaken

In april 2023 heeft het Bestuurlijk Platform, in aanloop naar het tweede ijkmoment, de urgentie van de opgaven in het gebied benadrukt en schuurpunten en kansen benoemt. Hiertoe heeft het Bestuurlijk Platform de notitie Denkrichtingen: urgenties, schuurpunten en kansen vastgesteld. Deze tekst van deze notitie is te vinden onder 8.3.1.

NOTITIE DENKRICHTING: URGENTIES, SCHUURPUNTEN EN KANSEN, VASTGESTELD BESTUURLIJK PLATFORM GROENE HART

Notitie ter voorbereiding van ijkmoment 2 voor het BPGH van 19 april 2023. Opsteller: Coördinatiebureau i.s.m. Adviesgroep Groene Hart.

Eerste schuurpunten voor tweede ijkmoment NOVEX-proces

In het Bestuurlijk Platform Groene Hart van 17 februari jl. is de procesplanning ontwikkelperspectief Groene Hart besproken. In dit document staat beschreven hoe er met schuurpunten omgegaan wordt (in bijlage 1 is de passage over de schuurpunten opgenomen). Daarnaast is gevraagd om schuurpunten/knelpunten die naar voren komen bij het maken van een Ontwikkelperspectief te benoemen en te bespreken in een extra bestuurlijk platform vergadering. De vergadering is voorafgaand aan het tweede ijkmoment voor de provinciale ruimtelijke voorstellen en het Ontwikkelperspectief. In het tweede ijkmoment dienen de denkrichtingen duidelijk te worden. Het Bestuurlijk Platform Groene Hart kan gezamenlijk input meegeven aan het tweede IJkmoment van de drie betrokken provincies. Daarnaast kunnen de schuurpunten ingebracht worden in het dossier van het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving Zuidwest op 14 juni a.s. en Noordwest op 15 juni a.s.

Over het ontwikkelperspectief Groene Hart

Het ontwikkelperspectief Groene Hart heeft tot doel om een ontwikkel-pad naar de toekomst te schetsen voor het gebied als geheel. Er is gekozen voor een tijdshorizon van 2050, maar voor sommige van de veranderingen, zoals de klimaatverandering en de benodigde aanpassingen van het watersysteem is een langere tijdshorizon verstandig. Als Nederland hebben we internationale afspraken gemaakt over natuurdoelen (VHR), klimaatdoelen (Klimaatakkoord) en waterdoelen (KRW), doelen die al ruim vóór 2050 bereikt moeten zijn. Het niet halen van gestelde doelen leidt tot een slot op ontwikkelingen en crises (stikstof, woningbouw, energie etc). Willen we voorkomen dat we van de ene crisis in de andere belanden dan zijn er op korte termijn keuzes nodig die perspectief geven aan inwoners en bedrijven. Keuzes in welke mate we willen toe werken naar minder intensief grondgebruik en hoe we ruimte willen geven aan natuur, een robuust water- en bodemsysteem, kwaliteit van de leefomgeving, ons bebouwd

gebied, duurzame energie opwek en economie (inclusief de landbouweconomie van het Groene Hart) willen versterken. In alle gevallen is er een vraag om meer ruimte die er niet voorhanden is in Nederland en in het Groene Hart.

Voor het toekomstbeeld van het Groene Hart is een expertteam met de gegeven startpakketten van de Rijksoverheid (Kamerbrief 9 december 2022) en bestaande studies over het Groene Hart aan de slag gegaan in een zeer kort tijdsbestek, een zogenaamde “snelkookpan”. Tijdens het proces van het expertteam zijn er aanvullend nieuwe inzichten gepubliceerd zoals de “Vier scenario's voor de inrichting van Nederland in 2050”, het signalenrapport “Betrokken burgers”, beide van het PBL en “Elke regio telt” een gezamenlijk advies van het ROB, RLI en RVS. Er zijn eerste gesprekken in regio's van het Groene Hart gevoerd over het ontwikkelperspectief. Hoewel er verschil kan zijn in urgentiegevoel en de wijze van transitie, zoals onder andere naar voren komt uit de provinciale en waterschapsverkiezingen, staat vast dat er urgentie om gestelde doelen te halen. Alleen al vanwege klimaatverandering (zeespiegelstijging, zoetwateraanvoer) moeten er grote ruimtelijke keuzes gemaakt worden in laag Nederland waar het Groene Hart een groot aandeel in heeft. Alle bovenstaande trajecten, inzichten en ontwikkelingen hebben geleid tot deze eerste set aan schuurpunten/knelpunten. Het opwerpen van allerhande schuurpunten leidt vervolgens ook tot nieuwe kansen en ontwikkelingen in het Groene Hart. Naast de schuurpunten worden er ook al kansen benoemd om een doorkijk te geven naar het toekomst bestendige Groene Hart van de toekomst, een waardevol gebied voor in- en omwoners.

Schuurpunten en kansen

Er is gevraagd om schuurpunten, dit kunnen ook dilemma's, knelpunten of vraagstukken zijn. De schuurpunten komen onder andere naar voren vanuit de doelen gegeven in de startpakketten van de Rijksoverheid. Door de gekozen scope (bodem, water en landschap) binnen het Groene Hart krijgt de Water en Bodem Sturend-brief veel aandacht in de eerste set aan schuurpunten. Bij de verdere uitwerking van het ontwikkelperspectief zal het accent waarschijnlijk verschillen. In het signaleren van schuurpunten hebben we in

de integratiesessie (ambtelijke werksessies ter invulling van het ontwikkelperspectief) gebruik gemaakt van een driedeling in schuurpunten: inhoud, proces en relatie. De gedachte hierachter is dat inhoudelijke schuurpunten zonder een goede samenwerking / relatie of zonder een transparant proces niet oplosbaar zullen zijn. In de integratiesessie hielp de driedeling bij het nadenken over oplossingsrichtingen. Er is in onderstaande teksten geen evenwichtigheid in de driedeling, maar dat is ook niet ons streven geweest.

Inhoudelijke schuurpunten:

- Zoetwater: onzeker is of er in de toekomst überhaupt voldoende zoetwater aanwezig is voor de grootschalige vernatting van de veenweidegebieden om CO2 uitstoot te reduceren en bodemdaling te remmen, om schade aan bebouwing en infrastructuur te voorkomen of uit te stellen. Er is meer wateraanvoer naar het gebied nodig om de grondwaterpeilen op het gewenste niveau van 20-40 cm onder het maaiveld te krijgen, het gebied zelf beschikt over onvoldoende water, met name in droge perioden. Waar het water vandaan komt is een nationaal verdelings- en een klimaat-vraagstuk waar momenteel nog onderzoek naar gedaan wordt.
- Het verhogen van het grondwaterpeil beperkt de waterbergingscapaciteit. Dit compenseren vraagt veel ruimte bovenop de ruimte die nodig is voor incidentele waterberging bij extreme neerslag; ruimte dus met extensieve gebruiksfuncties.
- Waterberging in 5-10% diepe polders staat in de Water Bodem Sturend brief. Dit kan in de uitwerking schurend zijn met andere ruimtelijke functies want als elke polder de eigen broek moet ophouden, brengt dit naar verwachting een grote ruimteclaim met zich mee. Dit kan anders uitpakken als het percentage op gebiedsniveau geldt. Voor de berging in diepe delen zijn extra technische voorzieningen (pompen) nodig om het water op een later moment weer beschikbaar te krijgen. Er moet duidelijkheid komen op dit punt, door met I&W in overleg te gaan, nadat we in Groene Hart verband hierover het gesprek hebben gevoerd.
- Het opzetten van het waterpeil zal op veel percelen leiden tot extra uitspoeling van met name fosfaten, wat een verslechtering van de waterkwaliteit (KRW) tot gevolg heeft.

Dit geldt voor de korte termijn (20-30 jaar), eenmaal uitgespoeld is het probleem opgelost. Het bereiken van de KRW doelen raken hiermee nog verder uit zicht. Het opzetten van het peil is nodig voor het bereiken van internationale klimaatdoelen. Internationale klimaatdoelen en internationale Waterkwaliteitsdoelen vragen in het Groene Hart derhalve tegenstrijdige maatregelen.

- Het ontbreekt in de startpakketten aan een opgave van de doelen van duurzame energie opwek op land ná 2030 (RES). Daardoor kan deze ruimtelijke impact niet goed meegewogen worden, terwijl er sterke vermoedens zijn dat die impact fors is.
- Voor de transitie van de landbouw naar extensivering, verduurzaming en kringlooplandbouw is beschikbare grond nodig en het bijbehorende grondinstrumentarium om veranderend eigenaarschap /gebruiksrecht in gang te zetten. Er is veel mogelijk maar het vraagt ook tijd om hierin het goede te kunnen doen. Dit staat op gespannen voet met de gestelde deadlines, bijvoorbeeld op het gebied van stikstof, natuur en KRW.
- In het transitiefonds zijn middelen voor het aanleggen van de 10% groen-blauwe dooradering. Er lijken echter geen budgetten te zijn bij Rijk en/of provincie voor groen/blauwe ontwikkelingen gecombineerd met recreatief gebruik. Deze toegankelijkheid zorgt voor ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid. Het huidige financieel instrumentarium om recreatie, toegankelijkheid en ruimtelijke kwaliteit te ontwikkelen vraagt om rode ontwikkelingen terwijl die op veel plekken in het Groene Hart niet wenselijk of niet realiseerbaar zijn.
- Woningbouwontwikkeling ten behoeve van de leefbaarheid en vitaliteit van de kernen in het Groene Hart versus geclusterde woningbouw in het Groene Hart om landschap, natuur en landbouwgrond uit te sparen. Het gaat hierbij ook om de interpretatie van de termen leefbaarheid en vitaliteit en het doel dat we uiteindelijk willen realiseren. Woningbouw kan bijdragen aan leefbaarheid en vitaliteit, maar hoeven niet samen te hangen, rondom Schiphof is de regio uitiem vitaal (veel voorzieningen, bereikbaarheid, werk), maar de leefbaarheid zijn vraagtekens bij te zetten.
- De ontwikkeling van nieuwe woningen en bedrijventerreinen

op traditionele wijze in relatie tot water en bodem sturend. Verstening van het bodemoppervlak voor deze functies staat op gespannen voet met de doelen van water en bodem sturend. Ook binnen de kernen schuurt het inbreiden van bebouwing met klimaatadaptatie, waar ruimte voor nodig is. De vraag is of en onder welke condities deze doelen onderling verenigbaar zijn en welk ruimtegebruik zij vragen.

- Schuurpunt tussen welke natuurdoelen we nastreven, een coulisselandschap dat ontstaat met groen dooradering van het gebied (doelstelling 10% groen/blauwe dooradering) versus de weidevogelgebieden die vragen om openheid.

Procesmatige schuurpunten:

- Het ontbreekt aan een eenduidige visie voor het Groene Hart voor burgers en maatschappelijk partijen. Weten alle overheden/lagen in het Groene Hart welke problemen burgers/bedrijven hebben en wordt hierop geacteerd.
- Zorg voor uitvoeringscapaciteit bij overheden op alle schaalniveaus. Ruimtelijke ordening vergt een vroegtijdige betrokkenheid van alle relevante actoren: overheden, burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dat vraagt van overheden zowel een maatschappelijke oriëntatie als voldoende uitvoeringskracht. Zowel in de publieke als in de private sector gaat het om de investering in voldoende menskracht, inhoudelijke expertise, bevoegdheden en geld. De uitvoeringscapaciteit is op alle niveaus nijpend.
- Terug redeneren vanuit de verwachte klimaatverandering in de toekomst naar het heden moet de standaard worden. Door voldoende rekening te houden met klimaatverandering kunnen nieuwe lock-ins worden voorkómen. Op deze wijze vermijden we een landgebruik dat bij sterke klimaatverandering niet blijkt te kunnen worden gehandhaafd, wat ingrijpende gevolgen en hoge kosten met zich meebrengt.
- De meeste bebouwing van 2050 staat er nu al. Het is daarom vooralsnog (bij een beperkte zeespiegelstijging) veel belangrijker om de bestaande bebouwing (nog) beter te beschermen tegen overstromingen (en ook beter benutten).
- Gebiedsprocessen zijn de manier om tot realisatie van de doelen te komen maar dit is om redenen complex, zoals aangegeven in het essay van Geldof: "Gebiedsgerichte processen en het Tompouce model". Investeren in goede

gebiedsprocessen is een noodzaak en dit kan door werk te maken van de aangereikte bouwstenen uit het reeds genoemde essay van Geldof ([link](#)).

Relationele schuurpunten:

Relationele schuurpunten gaat veel over emoties en minder over ratio, deze schuurpunten zijn randvoorwaardelijk aan het proces en de inhoud.

- Elkaar niet verrassen (vastgelegd in bestuursovereenkomst)
- Elkaar vasthouden bij moeilijke keuzes.
- Wie gaat er over en deze personen helpen om gezamenlijke doelen te realiseren, bijvoorbeeld landlopende problematiek van kleine droogmakerijen.
- Vertrouwen in elkaar
- Dingen gaan soms onbedoeld anders dan de bedoeling was; het is belangrijk dat daar openhartig over gesproken kan worden

Kansen:

De gesignaleerde schuurpunten, zullen leiden tot keuzevraagstukken en daarna in sommige delen zullen er nieuwe ruimtelijke functies kunnen verschijnen. In het NOVI gedachtengoed, gaan we uit van multifunctioneel ruimtegebruik en hieronder zijn al kansen voor het Groene Hart benoemd en kansrijke combinaties:

- Peilopzet combineren met natuurversterking, nieuwe landbouwgewassen, met name circulaire productie van bouw- en isolatiematerialen, met energie opwek (i.p.v. landbouw).
- Door het opzetten van het peil wordt CO2 vastgelegd (door gewas of veengroei), het Groene Hart draagt bij aan opslag, dat is meer dan reductie.
- Verbeteren ruimtelijke kwaliteit
- Verbeteren van de doorwaadbaarheid en toegankelijkheid van het Groene Hart
- De huidige weerbare economie door divers MKB bedrijfsleven is een goed uitgangspunt voor groei in de circulaire economie.
- Verminderen schade aan gebouwen en infrastructuur
- Peilopzet en duurzaam, circulair, bouwen en realisatie nieuwe woonomgevingen (toegespitst op het bodem- en watersysteem)

NOVEX-GEBIED REGIO SCHIPHOL

Achtergrondinformatie uit het NOVEX-Startpakket

In de Regio Schiphol zijn meerdere urgente en belangrijke opgaven waar een afweging noodzakelijk is. Die opgaven vallen allen samen in de schaarse publieke ruimte, milieuruimte en ruimte op de energie-netwerken. Enkele van de urgente opgaven zijn: (1) Klimaatverandering en daarmee samenhangend verduurzaming industrie en uitbreiding elektriciteitsnet; (2) Verminderde kwaliteit van de leefomgeving en gezondheidseffecten door geluidsoverlast en luchtverontreiniging; en (3) Urgente en forse woningbouwopgave. Het NOVEX-gebied en de op te stellen gebiedsagenda omvat bovenstaande en andere opgaven. De inzet is om de opgaven in samenhang te bezien, een concretiseringslag maken, en daarna heldere keuzes maken. Na de zomer van 2022 zal een Bestuursovereenkomst worden gesloten tussen het Rijk en de Provincie Noord-Holland en de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS). Met deze overeenkomst wordt een start gemaakt van de NOVEX-aanpak van het gebied.

Stand van zaken Scopedocument

Met de ondertekening van een Bestuursovereenkomst (BOK) door het Rijk (IenW, BZK en EZK), de provincie Noord-Holland en de BRS op 10 oktober 2022 is een start gemaakt met het proces om in juni 2023 te komen tot een Ontwikkelperspectief en later tot een Uitvoeringsagenda (inclusief Regionale Investeringsagenda (RIA) voor NOVEX-gebied Regio Schiphol. Provincie Utrecht is betrokken via de BRS, waarin met het Rijk, de provincies Noord- en Zuid-Holland, Flevoland en 56 gemeenten wordt samengewerkt aan de balans tussen een gezonde leefomgeving voor de Schipholregio en een duurzame internationale connectiviteit. In het Ontwikkelperspectief worden de

'luchtzijdige opgaven' uit het BOK aangepakt. Daarbij gaat het om samenhang verbetering leefomgevingskwaliteit met ander programma's en geografische mogelijkheden Schiphol; ruimtelijke ontwikkeling, leefbaarheid en woningbouw; aanpak van de geluidbelasting Schiphol; aanpak van luchtkwaliteit en ultrafijn stof en aanpassingen ruimtelijke beperkingen. Voor provincie Utrecht is met name samenhang relevant tussen de komst van een vierde aanlandingsroute van Schiphol via de Luchtruimherziening en de consequenties voor bestaand bebouwd gebied/ nieuwe verstedelijkingslocaties.

Huidige stand van zaken

Er is geen update ten opzichte van de stand van zaken in het Scopedocument.

